M

NAZIONALE
BIBLIOTECA
VITT. EMANUELE
13
4 A
10

Bartolomei

II

ROMVLEI FLORENTINI CL

rissimi Iurisconsulti, in Academia [illegible]stadiensi Professoris ordinar[illegible]

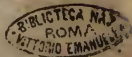
Commentatio seu Repetitio ad Rubr. L. j. de acqui. vel amit. poss. Qua s[illegible]lissima simul, & vtilissima possessio. materia continetur, atque explica[illegible]

LVGDVNI,
Apud IACOB. GVICHET.
1566

S. Andrea della Valle

REVERENDISSIMO IN CHRISTO PATRI ET ILLVSTRISSIMO PRINCIPI AC Domino, Domino Micaëli à Kienburg, DEI gra Archiepiscopo Salisburgensi, & Apostolicæ Sedis Legato, Domino, ac Mecœnati suo summa obseruantia colendo,

S. D.

VONIAM *homines hominum causa, quemadmodum Cicero eloquentiæ princeps in officijs ex Stoicorum sentētia præclare monet, sunt generati, ut ipsi inter se alij alijs prodesse possent: sicut etiam Plato ad Archytam scribit, ut non sibi soli se natum hominem meminerit, sed patriæ, & suis, in animum induxi meum, omninò turpe esse, & hominis nomine indignum,*

ociosam agere vitam, & non semper aliquid agere, quo alijs & Reipub. prodesse queam. Quamobrem cùm iam perplures annos apud Germanos manserim, Reuerendissime & Illustrissime Princeps, apud quos adeò humaniter & benignè tractatus fui, vt pluries in animum induxerim apud hanc nobilissimam, & omni laude dignam nationem vitam omnem transigere, atque emori, desideraui lucubrationes meas, qualescunque sint, pluribus Germaniæ Principibus dedicare, vt magis eis innotescerem, & operam eis meam locarem: quod quidem hactenus idque propterea cumprimis feci, vt me non frustrà tempus conterere, & ociosam vitam agere viderent, vtq; meæ reddere aliquam rationem vitæ possim. Quid enim est perpetuò in scholis commorari, docere tantùm, & non alia monumenta suorum laborum relinquere, per quæ posteritas omnis adiuuetur, excitetur, vt maiores etiã

nostri

nostri Iurisconsulti fecerunt; quorum & nomina plura sunt, & florens perpetuò stabit memoria. Idcirco cùm superioribus diebus Augustæ essem apud tuam Celsitudinem, adeò humaniter, & liberaliter mecum egit, vt cogitarem quomodo, & quà via, ne ingratus essem, T. C. possem animum meum promptissimum ostendere, & maximè cùm sciam eandē omni doctrinæ genere, & virtute ornatam esse, doctósque viros fouere, & amplecti, in diuersis Gymnasiis plures studiosos alere, & ingeniosos pauperes ad aliquod virtutis culmen promouere. Vtinam multos tales Principes Germania haberet, qui adolescentum pauperum ingenia promouerent, siquidem hoc non solùm pium est officium, verùm ad Christianā Remp. vtilissimum. Nam, vt dicebat ille, hominum virtutib. totus orbis illustratur. Virtutes enim regunt & gubernant orbem, Imperia, Regna, Respublicas, absque

virtute gentes feræ sunt & barbaræ. Videmus quotidie feras nationes virtute quandam ad politiam reduci. Propterea laudanda est T. C. si sic vt incœpit, pergit studia promouere. Quid enim dignius, & laudabilius tua Celsitudine esse possit, præsertim his turbulentissimis temporibus, quæ magnam peritiam requirunt ad compescendas hæreses, eradicandásque malas sectas, quæ præsertim in Germania quotidie exoriuntur, ac pullulant. Propterea tu, qui es supremus in Germania Antistes, ex officio teneris, hæc omnia sicut fatis, agere, vt inferiores excitentur, & tua vestigia sequantur. Non potest melius medicamen reperiri, quam doctos viros promouere in Germania, qui cum Ecclesiæ Romanæ hostibus certare valeant, & doctrina eos armatos esse oportet, vt eos doctrina, & probitate, & bonæ vitæ exemplis ad veros religionis tramites reducere possint, & vnus pastor, atque vnum

sit

ſit ouile in Germania, et ne greges vt videmus, aberrent, ſub aliјs paſtoribus. Nam aliàs Satanas, vti lupus furiens eos facilè deuorat, & laniat. Quid dicam de animi tui infinitis dotibus, quibus T. C. ornata eſt, & excellit? Quid porrò multa dicam de iuſtitia ergà tuos ſubditos? Et quidem meritò, cùm optima in Iuriſprudentia fundamenta ieceris: cùm in alma Ingolſtadiana Academia, vbi ſemper leges floruerũt, Iuriſprudentiæ operam dederis, & nõ mediocres fructus deportaris. Quod attinet ad vitam, moréſque T. C. non opus eſt, vt multa dicam, cum nullum eſſe credam, cui non integritas, püritáſque vitæ tuæ, atque mores inculpatiſsimi ſatis noti atque perſpicui ſint: cúmque per tot peractos annos T. C. apud omnes eo loco, numeroq́ fuerit, vt inter Præſules Germaniæ in maximo honore habita fuerit. Ob quam quoque cauſam propter infinitas virtutes, & animi dotes, quæ in te

 elucent

elucent. Ecclesia Salisburgensis ad supremos honores te vocauit, vt eam regeres & ornares, quæ opibus, potētia inter alias infima nō est. Quare hæc mea Cōmentaria in Rubr. & L. j. de acquir. possess. T. C. dedicare volui, quæ subtilissimam in Iure nostro, & vtilissimam materiam continet, & quæ in forensibus causis quotidiè versatur. Vt plurimùm enim à partibus litigantibus contenditur de iudicio possessorio, & petitorio, & possessorium iudicium cunctis præfertur. Nam Caij. I. C. lib. 7. ad edict. prouin. consilium fuit, vt semper oēs possessorio iudicio agere conarētur. Magis enim nobis expedit super possessione agere, quàm super petitorio, cùm ius probandi in aduersarium transferatur, & dominij difficilis sit probatio. Propterea T. C. hæc commentaria protegere velit: Cùm etiam ab alijs Legumlatoribus obseruatum fuerit, vt suas leges, quò sanctiores haberentur, ad aliquod

 nu-

numen contulerint, ſicut Minos, Lycurgus, Solon, & Numa Pompilius, qui Ioui, Apollini, Mineruæ, & Aegeriæ Nymphæ ſuas ſanctiones acceptas tulerunt, & ſub earum patrocinio collocârunt. Etſi meas lucubrationes eidem arridere perſpexero, forſitan T. C. me in futurum ad maiora prouocabit, quæ magis placebunt. Scio enim ſub T. C. numine facilè me à cenſorib. & maleuolis hominibus defendi poſſe, ne eorum dentes mordaces vereri neceſſe ſit. Nihil enim aliud quidam homines agunt, quàm quòd aliorum ſcripta redarguunt, ipſi verò in arena comparere non audeant, ſolùm lucrum præ oculis habeant, & in forenſibus cauſis occupentur, dummodo crumenas repleant, neque ad aliorum vtilitatem tendunt, ſed ſibi, ſuiſq; ſolùm proſpiciunt. Ego autem non tam mihi, meiſque prodeſſe ſtudui, quàm publicam vtilitatem, ſtudioſorúmque commodum ſpectaui, quod & in futurũ quoad

rũ quoad vixero, faciam. Postremò hoc vnum precor, vt te nobis Iesus Christus, ac Reip. diutißimè in multos annos incolumen conseruet.

R. C. T.

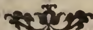
Deditiß.

Bartholomæus
Romuleus.

IN CLARISSIMI IVRISCONSVLTI DOMINI BARtholomæi Romulei Florentini in Academia Ingolstadiensi Professoris Ordinarij, Præceptoris sui summè colendi commentaria, carmen gratulatorium Sebastiani Preu Straubingensis.

EST ingens donum rerum possesio iusta,
A non legitima nota quod esse potest.
Hinc etenim leges manant, hinc Iuris origo,
Has Deus impreßit pectore noticias.
Hinc est iudicium nobis iustique bonique,
Hac vna vncit mens ratione feras.
Rebus & in cunctis vult conseruetur vt ordo
Discrimen recti, quisque scit atque mali.
Quilibet hinc nouit quid conseruatio poßit,
Hinc certis rebus ponit vbique vices.
Contractus illis, & permutatio rerum,
Fontibus exoritur, firmaque iure manet,
Dic quoque quanta foret rebus confusio cunctis,
Si quod poßideat nullus habere qreat?

Quas

Quas Anabaptistæ mouerunt vndiq; turbas?
Hi quicquam proprij dum nihil esse volunt.
Proh quàm magna foret rerum confusio, si non
Possessor rebus posset adesse suis?
Alter ab alterius non posset fraude cauere,
Eriperent fures quicquid haberet inops.
Sed quia materia est grauis hæc ignotaq; multis,
Inter Doctores quæ dubitanda venit.
Est argumento siquidem subtilis in ipso,
Hâncq; magis sensus, quã bona scripta docet.
Insuper illa freques, magno quoq habetur in vsu
His, qui sectantur splendida iura fori.
Et quoniam facili casu labuntur in isto
Doctores pugnant, ambiguúmque tenent.
Ergo Romuleus doctorum scripta reuoluens,
Huic legi lucem contulit inde suam.
Et quanquam plures huic commentaria legi
Conati, meritum reddere sintqúe decus,
Ingenij monumenta sui (quod acumine clarum
Extitit) haud segnes hoc posuere loco:
Attamẽ hic author per plurima scripta reuelat
Nubibus obscuris quæ latuere diu.
Hic simul explanat Doctorum errata, docétque
Quis verus legis sensus, & ordo siet.
Ergo Romulei læta nunc fronte laborem
Accipe, quem sudans composuitqúe vigil,
Qui

Qui tibi conatur quoniam prodesse, labori
Non parcit, fructum neglıgit atque suum.
Tu modo quisquis eris Iuris studiosus alumnu,
Sedulus hæc tanti perlege scripta viri;
Qui tibi demonstrat quà recto tramite pergas,
Exhibet & veluti Dædalus alter iter.
Sic habitos poteris cognoscere ritè labores,
Huic fidóque voles gratus adesse viro.
Sic quoque cognosces quæ sit possessio iusta,
Illius & leges. Lector amice Vale.

VII

BARTHOLOMEI RO-MVLEI FLORENTINI AD Rub.&.l.j.in prin. de acqui.vel amitten. possess. Commentatio seu Repetitio.

SVMMARIA.

1 *Definitio dominij.*

2 *Autoris obiectiones ad Bart. & DD. omnium dominij definitionem.*

3 *Defensio nonnullis tamen additis in Bart. definitione.*

4 *Alia noua dominij definitio.*

5 *Dominium duplex esse omnes vno ore asserunt.*

6 *Vnicum esse dominium author asserit, Germani doctoris antiqui secutus sententiam, licet ab omnibus explosam.*

A

7 *Ea quæ differunt per plus & minus non constituunt differentiam in specie.*

8 *Rubricæ continuatio.*

9 *Authoris noua ratio ad continuationem.*

10 *Eiusdem in genere doctrina ad omnium Rubricarũ continuationem.*

11 *Dominium de iure gentium firmius esse.*

12 *In Principis rescriptis semper præsumendam esse iustam causam, quomodo accipi debeat.*

13 *Cõtrariorum eandem esse disciplinam quomodò accipi debeat.*

14 *Contrariorum eadem est disciplina, quoad cognitionem.*

15 *Item quoad iuris dispositionem, supra dicta regula intelligitur.*

16 *Quando diuersa est ratio, tunc contrariorum non est eadem disciplina.*

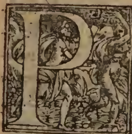
17 *Item intelligitur quoad potestatem.*

18 *Statutum prohibens sororẽ succedere fratri, an eodem modo fratrem sorori succedere interpretetur.*

19 *In correlatiuis quod disponitur in vno, censetur dispositum in alio.*

In Prin

20 *In Principis priuilegiis semper interpretatio facienda est, vt cesset iniquitas.*
21 *In statutis non habet locum argumentum à contrario sensu.*
22 *Bal. sententiam in suprad. statuto non habere locum econtrà author tuetur.*
23 *Authoris noua declaratio ad l. maximum vitium. C. de libe. præter.*
24 *Intellectus nouus ad l. prospexit. qui & à quibus.*
25 *Statutum Parmense prohibens maritum relinquere vxori, an locum habeat ecõtrà.*
26 *Dictum statutum author interpretatur è contrario procedere.*
27 *Intellectus l. ex facto in prin. de vulg. & pupill.*

PRAESENTI anno tractandum est de vtilissima & quotidiana materia possessionis, quæ in forensibus causis vt plurimum versatur. Plures effectus parit possessio. Nam ex ea tam dominium de iure gentium, quàm de iure

Ciuili initiũ habuit. De naturali possessiõe habetis text.in.l.j.ti.nostri. De Ciuili dñio est text.in.l.fine possessione,quẽ glo.hîc ad ducit,de vsucap.ti.proxi.Maximũ enim cõ modũ, vt Imperator inquit, ad fert possessio. in. §. commodum. inst. de interdictis. Quia in dubio semper pro possessore iudicatur c.si à sede.de præben. lib. vj.Et quia in materia nostra sepissimè fit mentio dominij,ad intellectum possessionis, ideò non incommodè prius dicẽdum erit,quid sit dominium, & quotuplex sit. Circa primum
1 † sciẽdum est quòd Iuriscõsulti non posuerunt definitionem dominij: sicut nec posuerũt definitionem possessionis. Et propterea non mirum est: si vt Accur. dicit in. l. stipulatio ista. §. hæc quoque. de verb. oblig. peritissimi Doctores errarũt in eius definitione. Bart. tamen in. l. si quis vi. §. differẽtia. Sic eam posuit, eod. ti. nostro. *Dominium est ius de re corporali perfectè disponendi, nisi lege prohibeatur.* Singula verba Bart. declarat: primò dictum est ius ad differentiam ipsius rei corporalis, quę est facti: & ideo dicitur in Rub. Quòd aliud sit dominium, quàm res ipsa, & ad hoc adducit tex. in l.

in.l.& an eādem.§.actiones.infra de excep. rei iud. Dictum est. *De Re Corporali*; ad differentiam incorporalium, in quibus non habet locum dominium propriè.l.iiij. & ibi not. de vsufruct. dictum est, *Perfectè disponendi*, per.l.in re mandata.C.Manda. & in.l. dudum.C.de cōtract.empti:vt quilibet sit arbiter, & moderator rei suæ, & liberè posit de rebus proprijs disponere.vt I.C.in quit in.l. Non vsque adeò.Si quis à par: fuerit manumiss.&.l.ex facto.in princ.de vulg. & pupil.subst. Non dictum est,ius insistendi: ad differentiam possessionis, quæ facti est.Dictum est,nisi lege prohibeatur,ad differentiam illorū qui à lege prohibiti sunt, qui licet sint domini: alienare tamen non possunt. vt puta pupilli,prodigi, & similes. Ista definitio † pluribus modis procedere non potest, & imperfecta videtur: primò, quia emphyteuta,vasallus, & similes sunt domini: vt apparet in. l. possessores. C. de fund.patrim.li.xj. Sic & de feudatario est tex. in.c.ij. de inuestit.de re. alie. fac. & tamen illæ personæ non possunt disponere,& alienare: vt in.l.j.ij.& iij.C.de iur.emphyt. & de feudatario patet in tit.de prohib.feu.

alie. per Federi. & Loth. per totum. Secundò imperfecta est defini. Bart. quia considératur dominium, & tamen nō habet possessionē: vt est text. in l. in rē. cum alijs. ſ. de rei vendi. Tertiò imperfecta est defi. Bart. dū in fine dicit, *Nisi lege prohibeatur*. Nam & homo prohibere potest, vt dominus rei alienare non possit: scilicet, quando testator prohibeat bona alienari in infinitum extra familiam ratione agnationis cōseruandæ. quo casu testatoris præceptum valet & tenet: vt est text. in l. filiusfamil. §. diui. Seue-
3 rus. de leg. j. Defendēdo † verò definitionē Bart. ab omnibus receptam, responderi potest: ad primam obiectionem, quòd Bar. tacitè videtur sentire, & remouere dictam obiectionem, dum dicit, *perfectè disponendi*. in quo verbo excluduntur domini vtiles, vtpote, Emphyteuta, vassallus, & similes qui non perfectè disponendi facultatem habent. Ad secundam verò & tertiam obiectionem necesse est fateri nostras obie-
4 ctiones. Et ergò † addendum est definitioni Bart. *Disponendi vel vendicandi*. vt ipsemet Bart melius sentiens in. l. j. nu. 6. hoc titul. dicit dominium differre à possessione in

in modo disponẽdi, & rẽ vẽdicandi. Item vt addatur necesse est, *nisi lex vel homo prohibuerit.* Quoad secundum quæsitum, Bar. in. d. §. differentia dicit duplex esse dominiũ
5 † & nõ vnicum: prout nõnulli doctores anti qui volebant, & quidam doctor Germanus, cuius sententiam refert ibi Bart. non tamen adducit quibus rationibus mouere tur prędictus doctor Bart. tamen ab eorum sententia recedit; & doctores omnes indifferẽter eum sequũtur, ita vt nõ facilè ali
6 quis reperiatur contradictor †. Atque vide tur & mihi sententiam Germani doctoris de iure veriorem esse: & primò probari per ipsius definitionem Bart. quę declarat quid ditatem, & substantiam rei definitæ. vt patet in. l. j. vbi aliàs diximus suprà de testa. ponitur enim in ea, *ius rectè & perfectè disponendi.* Per quæ verba excluduntur domini vtiles: quum in eis non habeat locum definitio: vtpote quibus de rebus suis perfectè disponere non permittitur. Et pro hac sentẽtia est casus in. l. j. §. qui in perpetuum, si ag. vectig. vel emphy. peta. dum I. C. ibi simpliciter dixit, *licèt domini non sint.* Et sic apparet verum adhuc & vnicum domi-

nium secundum definitionem ipsius Bart. esse. Ad idem facere videtur text. in. l. in rē. de rei vendi. dum simpliciter dicit, *Dominium tam de iuregētiumquàm de iure Ciuili alicui contingere.* Facit etiam ratio, si consideramus originem, vnde prouenerit dominium. Sed apparet ex naturali possessione id initium habuisse vt I.C. noster in. l. j. infra eod. tit. dicit. Ad idem quòd non sit duplex dominium, & per consequens neque duæ species dominij, commodissimè hoc adduci potest, quòd dominium directum,
7 & vtile differunt per plus, & minus † Ea verò quæ differunt per plus, & minus, non cōstituunt diuersas species. l. fin. de fund. instruc. & nota. gl. in §. fi. inst. de iure p so. quòd licet serui quidam albi sint, quidam nigri, non tamen differunt in specie. Nam accidens nō inducit diuersitatem in specie. Vltimo loco probatur ista sentētia: Nam feudatarij emphyteutæ, & similes personæ habēt perpetuò ius vtēdi, & fruendi: Quia perpetuò sunt ipsi, & hæredes eorum vsufructuarij. Sed vsufructus non est dominium, neque pars dominij. Vt I.C. inquit in lege recte dicimus, de verb. & re. significatione, ideò prædi

prædictæ personæ de proprietate, & stricta significatione non sunt domini: sed impropriè domini dicuntur nonnũquam ab Imp. licet propriè non sint: vt apparet in d. §. qui in ꝑpetuum. Et quòd hoc sit verũ, ꝓbatur optime ex tex. quem Bar. pro se adducit, in cap. j. de inuesti. de re alie. facta. vbi appellatur vasallus, tãquam dominus, nõ tñ simpliciter dñs: Quia dictio illa, tanquàm improprietatẽ denotat, & hoc modo rñdetur ad oĩa iura quę adducit Bart. in d §. dña.

Venio ad gl. in Rub. nostra, quę diuiditur in duas partes. In prima ponit cõtinuationẽ: in secunda per viam notabilis secundum Bar. respõdetur quęstioni, sed melius Iason hîc animaduertit non notare Accursium hîc, sed remouere contrarium.

5 Circa primam partẽ † Gl. hîc cõtinuat titulum nostrũ ad titulũ præcedentẽ: vt hic ꝑ eam. Contra hãc tamẽ cõtinuationẽ gl. insurgit hîc Aretin. quòd cõtinuatio gl. nullo modo procedere possit: quia attẽta ratione ipsius sequeretur quòd præcedere debuisset titulus noster etiam pręcedentem: eo quia possessio non solum necessaria est ad vsucapionem perficiendam. d. l. fine

possessione. verumetiam ad acquisitionem dominij de iure gentiũ, de quo loquitur Titulus pręcedens. Et ista obiectio licèt Aret. non dicat, fuit prius Albe. de Rosa. hîc.

Aretinus ad tollendam istam difficultatem duobus modis respondebat. primò, quòd ad substantiam acquisitionis dominij de iuregentium non ita requiratur possessio, sicut ad esse vsucapionis. d. l. sine possessiõe. Nam ex traditione potest trãsferri dominium, posito quòd tradẽs non sit dominus. adducebat text. in. l. qui fundum, qui est sing. de fun. dotal. Et ista responsio fuit quoquẽ Alberici. Iason verò hîc dãnat hãc responsionem, quia dominium de quo loquitur titulus pręcedens non potest acquiri sine apprehensione, vel occupatione. d. l. j. infrà eod. tit. Item dato quòd dominiũ interdũ acquiratur absque traditiõe. prout plures sunt casus in l. si ager. de rei vend. & ibi per glo. tamen illis casibus non dicitur acquiri dominium de iure gentium, sed de iure Ciuili. Ista responsio Iasonis à nonnullis recentioribus damnabatur: quia & in tit. pręcedenti sunt casus, in quibus dominium acquiritur absque apprehensione naturali.

l. adeò

l.adeò.§. insulæ.l.qua ratione.§.literę. Sed præceptores mei Florentini hîc respondebant, quòd materia nostra principaliter loqueretur de acquisitione dominij, in qua interuenit factum hominis. In illis verò casibus non interuenit factum hominis, vt puta, quando nobis acquiritur per alluuionem, quia hominis factum non interuenit: prout dicebat Bar. in Tracta. Tyberiad. in verbo, *Agro nostro*. Secunda erat responsio Areti. ideò præcessisse titulũ de acqui. rer. domi. quia dominium & possessio originem trahunt à iure gentium: vt patet in d.l.j.eod.tit. nostro. Sed dominium esset dignius & nobilius possessione: vt in l.j.C. si de momen. possess. appel. fuer. posset etiam adduci text. in d. l. si quis vi. §. differentia. infrà eod. tit. nostro. vbi dignius censetur dominium possessione. Succedit regula secundum Aret. vt præcedere debeat id, quod est dignius. §. singulorũ. inst. de rer. diuis. &. l. j. & ij. de albo scriben. Ista secunda Aretini ratio damnatur quoque hîc per Iaso. Nam licet origine sint æqualia, tamen possessio, vti causa dominij, prius pręcedere debuisset. facit pro hac sententia illius argumen,

gumen.l.licet.§.ea obligatio.de procur.Refert Ias.hîc quosdam tertio loco respõdere quòd titulus noster positus sit in medio,ad hoc,vt referatur tã ad præcedentem,quàm ad sequentem titulum argu.l.iij.§.filius,de libe.& posthu. reprobatur etiam ista ratio, eo quia potuisset præponi titulus noster ad præcedẽtem titulum:& hoc modo vtrique conuenisset. Nos alio modo defendemus istorum sententiam, qui rationem non adducebãt. Ias.pòst prędicta rursus opponit. & dicit Imperatorem cõtrarium obseruasse in.C.cùm prępofuerit titulum de vsucapio.Nam Ias.hîc hæc omnia dissoluisse videtur,vt hîc per eum,qui dicebat,quòd in vsucapione requiratur possessio continua:scilicet quandoque x.quandoque xx.& interdum triennium in rebus mobilibus. In acquisitione verò dominij de iure gentium vno & eodem tempore exoriri dominium, & possesionem:neutrumque sic ab altero separatum,ad quod ponderabat.l.nostram in fi.ibi,*Protinus*.Ista sol.non tollit contra-
9 rietatem,& difficultatẽ † propterea proba bilius dici possit,quòd ideo I.C. posuerit Rub.nostrã in medio, inter titul.præceden
tem,

& sequentem,eo quia in titulo nostro poni tur possessio naturalis,& possessio Ciuilis. Naturalis sola possessio sufficit quoad titulum precedentem, neq; est, necessaria Ciuilis possessio, in titulo verò sequenti omnino necessaria est Ciuilis possessio: quia vsucapio non perficitur, nisi accesserit Ciuilis possessio: vt Bart.& DD. communiter volũt.in.l.iij.§.ex cõtrario.in prin. ʃ.eod.ti.per tex.in l.j.in,§.seruũqui in fuga. ʃ.eod.cum alijs iuribus. Et hoc modo titu, noster inseruit vtriq; titulo præcedenti.& sequẽti,proptereà positus fuit in medio,& hoc modo probatur alio modo cõtinuatio nostri tituli, & tollitur difficultas adducta hic p Are.& alios. Et hoc sufficiat quantũ
10 ad cõtinuationẽ nostri tituli.† Non omitto io tamen in genere,circa cõtinuatiões titulorũ nõ debere nos vsq; adeò esse sollicitos ad inuestigãdas rationes,& causas,cur tali ordine titulus quisque,vel tali positus fuerit, prout DD. omnes in scholis hactenus fecerunt,sufficiat nobis quęcunque continuatio.Nã Imp.& I.C.vnũ præposuerunt, in vno loco, in alio post posuerunt,habẽtes interdũ rõnẽ antiqtatis,interdũ frequẽtiæ,

niecnõ dignitatis:etiam ob varias alias caufas, & rationes,nec propterea redarguendi funt, nec contraueniunt dicto.I.C.in.l.ij.de fta.hominũ, ibi,*His proximos atque coniunctos applicãtes titulos,prout res patietur,dicemus &c.* Bonũ eft obferuare pręceptũ I.C. non tamen debemus ita effe adftricti, fed confiderare opportunitatem, & commoditatem, prout apparet obferuatum fuiffe per Impp.qui in pluribus cafibus,& titulis deuiârũt à I.C. quia interdũ confiderabant vnã rationẽ ex prędictis;quãdoque aliam. Debet ergo fieri Cõtinuatio prout cõmodius,& opportunius eft:vt idẽ I.C.in d.l.2. ꝓut res patietur.&c.facit adhoc opt.tex.in §.final.Inft. per quas perfo.nob. acqui.vbi Imp.inquit, *dictum eft qualiter fingulæ res nobis acquirãtur, quo loco dicendum etiam fuiffet de legatis & fideicõmißis:quibus & ipfis fingulæ res acquiruntur*. Imp. tamen omittit, & dicit alio loco magis opportuno fe tractaturum.Obferuandum ergo ex adductis nõ debere nos omnino adftrictos effe, fed prout commodius eft obferuare continuationem.

Sed antequam deueniam ad fecundam partem

partem glossæ ex dictis eius colligitur, Dominium considerari duplici modo, & ex duplici causa: scilicet dominium esse de iuregẽtium. & de iure ciuili: vt apparet per tex. in l. in rem. de rei vẽdi. De primo dominio loquitur fere totus titulus precedens: de secundo titulus subsequens. Sciendum tamen
11 est firmius † esse dominium de iuregentium, quàm de iure Ciuili. Nam primum non potest auferri à principe absque causa. l. item si verberatum. §. j. & ibi nota. D. de Rei ven. in l. Lucius de euictio. Nam ius naturale & gẽtium sunt immutabilia. § Sed naturalia. Inst. de iu. nat. gent. & ciuil. in l. eas. de cap. dimi. in l. j. & ij. de vsuf. ea. re. quę vsu cõsumũt. Dominium verò de iure Ciuili debilius est: ex quo est iuris positiui: proptereà princeps liberiùs disponere põt de his quæ sunt iuris positiui. c. proposuit. ex. de prębẽ. Et proptereà interdum Cæsar impedire põt vsucapionem, & alteri auferre dominium, quod acquiritur vsucapione: quia, vt dictum est, debilius est: In dominio verò de iure gentium absque cã expressa, & honesta, princeps non potest disponere, in alio verò pręsumitur causa.

Quia

12 †Quia in concesſione principis præſumitur ſemper cauſa, qua iuſte motus fuerit, & dicit Bart. poſt gl. in l. Relegati. de pœnis in verb. Ex aliqua cauſa voluntatem principis, ſi aliæ non appareant, eſſe pro cauſa. Quod omnino intelligi debet in his, quę sũt iuris poſitiui. Secus verò ſi eſſent iuris natu ralis gentium, & diuini: quia tunc non valeret concesſio neq; præſumeretur cauſa niſi eſſet expreſſa. Nam ſi abſq; cauſæ expresſione princeps poſſet diſponere de his, quę ſunt iuris naturalis, gentium, & diuini, facilè prędicta iura immutarentur, quod eſt contra text. in d. §. Sed naturalia. Et ita ſuperiori quoq; anno dixi in noſtro matrimonij compendio, & venationis. 11

In ſecunda parte glo. dum ea remouet contrarium adducit dictum nota Quòd 13 contrariorum † ſit eadem diſciplina. Quo modo iſtud dictum intelligi debeat, DD. hîc, & in alijs locis, vario modo declarant. Sed antequàm deueniam ad declarationem iſtius dicti, obiici poſſet gloſæ ſuperfluè iure conſultum appoſuiſſe in Rub. noſtra, de acquirenda, vel amittenda poſſeſſione: quum ſufficeret de acquirenda, ſi contrariorum

trariorum esset eadem disciplina: quia si intelligimus quõ acquiratur possessio, per cõsequens etiã intelligimus quomodo amittatur. Ad illud respondari potest, diuersa esse hęc: & vno posito nõ statim sequi aliud: & propterea Bart. & DD. omnes in l.j.ĵ. hoc tit. separatim posuisse quæstiones quomodo acquiratur possessio: quomodo item amittatur.
14 † Quantum ergo ad dictum glo. nostræ, quomodo, & quot modis accipiatur: plures conclusiones poni possunt. Prima est, vt contrariorum eadem sit disciplina, quoad cognitionem. Cognito enim vno ex contrarijs, aliud quoque cognoscitur. ad quod opt. facit tex. & ibi Bal. no. ad istud propositũ in l.j. de his qui sunt sui vel alie. iuris. Quæ conclusio declarari debet, quando cõtraria penitus essent. aliàs secus prout Ange. Aret. in Instit. de his qui sunt sui vel alie. iur. Et propterea Ange. ibi infert, vt sicut post testificata, testes non examinãtur, c. fraternitatis. extra de testibus. ita nõ examinari eos super directo contrarijs: secus si per indirectum essent contraria, & ratio est quia eadem ratio, videlicet timor subornationis militat: vt not. in d. cap. fraternitatis.

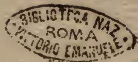
Et hoc dictum Ang.ſequi. Decius in l.nihil
tam naturale. de reg.iur. Sed contra hanc
doctrinā videtur obſtare text.in l. Quem-
admodum.iunc. tex.in l.iij.§.in amittenda.
ī.eod.Ex quibus iuribus ſimul iunctis ap-
paret,contrariorum non eſſe eandem diſci-
plinam. Iſta iura difficillima ſunt, & vix
ad cōcordiam rediguntur:tamen nunc te-
nendo communem intellectum, dicimus
vtrumq; neceſſarium eſſe in amittēda poſ-
ſeſſione quando inceptum ſit à corpore:ſe-
cus ſi ab animo.Licet nonnulli ad text.in l.
quemadmodum. ponebant negatiuam, le-
gentes, *Non quemadmodum*, & quorum
lectura omnino falſa eſt,neq; in Pandectis
Florentinis habetur:& hoc idem in pluri-
bus ll.faciunt nonnulli, vt interdum appo-
nant negatiuam,& affirmatiuam ad libitū.
Quomodo agere ſi liceret, facilè difficul-
15 tates auferrentur.Secunda eſt,† vt contra-
riorum ſit eadem diſciplina, ſcilicet quoad
iuris diſpoſitionem,quando extaret eadem
ratio in vtroque contrariorum:vt loquitur
tex.in l.diem proferre.§.ſtari.de arb.prout
eum Bart.declarat in l.inter ſtipulantem.
§.ſacramenta.de verb.obli.Tertia conclu-
ſio eſt

ſio eſt, quando in cõtrarijs eſt eadem ratio per tex. in l. fin. §. fin. de leg. iij. in l. & ſi contra. de vulga. & pupil.
16 tra. de vulga. & pupil. † Quarta concluſio, Quando in contrarijs eſt diuerſa ratio, nõ eſſe eandem rationem in cõtrarijs directè, vel per indirectum. per text. in d. §. ſacramenta. & in l. in fundo. de rei vendi. Adducitur ad hoc bonus tex. in l. Titia ſeruis. §. fi. de manu. teſta. vbi dictum erat per teſtatorem, *Niſi rationes diligenter excuſſeris, liber ne eſto.* Sed nõ ſequitur exinde redditis rationibus, debere eum eſſe liberum, quod eſt bene notandũ: quum libertatis cauſa aliàs ſit bene priuilegiata, in cuius fauorem plura diſpoſita ſunt contra iuris regulas. vt I. c. in l. generaliter. §. ſi quis ſeruo. de fideicom.
17 liberta. † Quinta & vltima ſit concluſio, quód contrariorũ ſit eadem diſciplina, non ſolùm quoad cognitionem, & iuris diſpoſitionem, verùm etiã quoad poteſtatem. & ad hoc facit tex. in l. is poteſt. de acquir. vel amitt. hæred. vbi qui poteſt adire poteſt & repudiare: & econuerſo qui poteſt repudiare, poteſt & adire: quùm priuatio præſupponat habitũ, vt Philoſophus inquit, & I. B. in l. decem ſtipulatus: de verb. obl. & eſt ad

idem tex.in l.qui condemnare.de re iudic. vbi dicitur, *Qui condemnare potest, habet & potestatē absoluendi, & econuerso.* accedit etiam text.in l.ab emptione.de pact.& opti.est text.in l.nihil tam naturale, de reg. iur. dictum gl. referri potest ad plures quæstiones: & primò ad quæstionem notabilē,
18 positam hīc per Sozi.Ias.& alios. † Quòd si iure municipali caueretur sororem non debere succedere fratri, an ec ōtrario frater ab hæreditate sororis excludatur. In hac quæstione in specie Bald. dicit fratrem debere admitti ad sororis hæreditatem, neq; habere locum dictum gloss. nostræ, vt contrariorum sit eadem disciplina, videlicet in l.lege xij.tabularum. C.de legi.hæredi. vbi per illū tex. sic decidebat, & monebat Bald. quia dato vno absurdo, & inconuenienti, non debet dari aliud maius absurdū. Nam si soror excluditur ab hæreditate fratris, quod est absurdum, non propterea debet frater excludi: quòd magis absurdū est. & hoc Bald. dictum ab omnibus fere approbatur vt patet ibi per Castr. Fulgo. & alios Ancharanum præcipuè. in c. Canonū statuta. versi. vlterius. extra de consti. Alex. in

d.§.

d.§.ſacram. Decius quoq; in d.l.nihil tam naturale quod & hodie plures recentiores ſequuntur:vt per Cag.in l.ſecundũ naturã. nu.20.de reg.iur.vbi quoque aſſerit Bald. ſententiam eſſe communem,quàm ſequutos eſſe refert Mod.Aſten. in Trac. exclu. fœmi.ſtatu.agna.in iij.artic.princ. Contrarium tenent ſubtiles Senenſes hîc vt Iaſ.refert,ſic vt frater per iſtud ſtatutum à ſororis quoq; hæreditate excludatur:& æqualitas conſeruetur. Ad quod adducit text.ſimilem in §.filium.in Authen.quib.mo.na. effi.ſui.ibi, *Aequum enim dantes priuilegium.* vbi dicitur, quòd ſicut legitimatus per oblationem curiæ ſuccedit patri,non & eius agnatis, ita æquum eſt patrem legitimato filio, non etiam agnatos patris ſuccedere legitimato filio, vt agnatio ſeruetur.ad quod vide tex.in l.communium in prin.C.de natu.libe.& in l.ſi ab eo.C.de le. hære. Et pro hac ſententia Sozi.hic retorquet tex.in cõtrarium contra Bal.de l.lege duodecim tabularum.C.de legib.hære. Sic inducendo.Imp. ibi reprobat differentiam,quam faciebat media Iuriſprudentia, dicens iniquum eſſe, vt fœmina non poſsit

ſuccedere fratri, & tamen frater ei poſsit ſuccedere. Eodem modo in caſu iſto, tollendum eſt iſtud inconueniens: & ſic vt frater non debeat ſuccedere ſorori. Pro hac ſententia etiam facit, quia frater & ſoror
19 ſunt correlatiua: in his verò regula †eſt, vt quod diſpoſitum eſt in vno, cenſeatur etiã eſſe in alio. l. fi. C. de indi. viduit. toll. Accedit pro hac ſententia, quia ex iuribus non debet dari occaſio iniuriarum. l. meminerint. C. vnde vi. quod eſſet in caſu iſto: ſi ſoror excluderetur ab hæreditate fratris, & frater non eſſet excluſus, iniuria tunc ſanè fieret ſorori. Ad idem facit quod dici ſolet, vt ſtatuta ſeu leges tales eſſe debeant, quę à prudentiſsimis reprehẽdi non poſsint. l. Saluius Ariſto. de leg. præſtan. vt Bal. in pluribus locis dicit. vt in conſi. 82. lib. 4. & Corn. in conſil. 65. plura dubia. libr. j. Vltimò pro
20 hac ſentẽtia facit, †Nam ſemper interpretatio faciẽda eſt in lege, ſeu ſtatuto, & principis reſcripto, vt ceſſet iniquitas. l. ex facto. in princip. de vulga. & pupilla. ſubſti. prout per Imp. factũ eſt in d. l. lege duodecim tabularum. Sententia Baldi plura pro ſe habet: & vltra Bald. in dicto loco, & Dd. hîc,

facit

facit viua ratio: Nã si cõsideranda est ratio statuentium, vt soror excludatur ab hæreditate fratris, nulla alia fuit, quã fauor agnationis conseruandæ: quæ etiã in simili considceratur à Iureconsulto in l.j.§.penult.de ven.inspicien. Et licet non sit expressa, haberi debet pro expressa, ex quo nulla alia ratio reddi potest, facit dictũ Bald.in l.quãuis.C.de fideicom. Quod semper in statutis & legibus, licet ratio non sit expressa, si tamẽ vnica reddi potest, habeatur pro expressa: & proptereà miror Sozi.& alios hîc qui hoc non animaduerterint, quùm fateãtur, si ratio expressa fuisset agnationis conseruandæ, quòd frater non debuisset excludi: sed vt diximus cùm in casu nostro habeatur ratio expressa, ideò omnino frater erit admittendus, ex quo in persona ipsius militat ratio agnationis conseruandæ. Et ista ratio licet Dd. hîc non dicant, reddit sententiam Baldi veriorem, & pro opinione Bald.opt.facit tex.in d.l.lege duodecim tabularum.inducendo secundùm inductionem Bald. Certum enim est, quòd si Impe. ibi non correxisset dispositionem mediæ Iurisprudentiæ, toleratum hoc fuisset, licet

inconueniens: sic apparet valere nonnunquàm legem, prout valuisset ante correctionem: etiam si detur inconueniens, vt sentit Bald. facit etiam pro hac sententia Bal. quia versatur in hoc fauor publice quũ conseruentur agnationes ad Reipubl. vtilitatem d.l.j.§.penult. Ideò dispositio istius statuti emanantis propter publicam vtilitatem latè interpretari debet.l.hoc modo. de condi.& demonst. Auth. erit res quæ in argu.C. communia de leg. Nam quæ communiter prosunt, his, quæ singulis, præferuntur. Ad idem facit, quia statuta strictè sunt intelligenda, nec de vna persona ad aliam extensio facienda.l.si verò.§.de viro. solu.mat. Sunt enim statuta obseruanda.l. constitutionibus.ad munic. DD.in l. Quicquid astringendæ.de verb.obli.facit etiam
21 pro hac sententia, † quia in statutis nõ habet locum argumentum à contrario sensu. vt DD.dicunt in l.prima de offic.eius cui man.est iuris.& hoc maximè quùm statutum istud sit iuris communis correctoriũ. de quo communiter succedunt masculi & fœminæ. & frater succedit sorori, non magis quàm soror illi: & sic non debeat fieri exten-

extensio. Authē. Quas actiones.& ibi no.
22 C.de sac.san.eccl.† Et tenendo sententiam
Baldi,quæ communis est,non obstat in con
trarium adducta. Et primùm, quòd con-
trariorum eandem esse disciplinam dicitur,
non obstat, quando diuersa est in his ra-
tio: vt suprà diximus. Nam quoad istam
regulam,alia est in fratre, quàm in sorore
ratio,quùm(quod per masculos fieri solet)
per fœminas familiæ non conseruentur.l.
pronuntiatio.in fi.de verb.sig.Neq; ob iu-
ra in contrariū adducta ad quæ ordine re-
spondebimus.Primū enim text.in d.§.filiū
in hoc casu, & proposito non obest: quia
respondemus inæqualitatē locum habere,
vbicunque est diuersa ratio:quod absurdū
haberi non debet:videmus sæpenumero in
iure nostro admitti vnum ad successionem
alterius,& non contrà.Sic mater tempore
legis duodecim tabularum nō admitteba-
tur anteà ad hæreditatē filij: quā S.c.Ter-
tullianum prouidisset: vt toto titul.ad Sc.
Tertull.Et tamen ad hoc vt econtrà filius
ad hæreditatem matris admitteretur su-
peruenire necessariò debuit & Sc.Orficia-
num. Item filius emancipatus præteritus
 à patre

à patre habet bonorum poſſeſsionem contra tabulas.l.j. §.quidam.de bon.poſ.cont. tabul.& tamen econtrà,pater præteritus à filio emancipato,non habet bonorũ poſſeſſionem contra tabulas.Non ob.etiã, quòd frater & ſoror ſint correlatiua:quia negatur hoc:& ſi admitteretur, tamen quia in caſu noſtro diuerſa eſt ratio,& alia in fratre quàm in ſorore.l.fina.C.de indi.vidui. toll. locum non habet.Nec ob.text.in d.l. meminerint.Quia rñdetur non affici iniuria ſororem,ex quo ſtatuentes iuſta & rationabili cauſa hoc conſtituerint. Iniuria autem dici non poſsit:quòd iuſta cauſa,& ſic iure fiat l.j.in prin.de iniurijs.Non obſt. quod ſtatuta talia eſſe debeant,quæ redargui nõ poſsint à prudentiſsimis viris. Antè enim dictum eſt,ſtatutum illud æquũ & iuſtum,rationabilique cauſa inductum fuiſſe, quùm ſtatuentes præ oculis habuerint fauorem publicum,qui verſatur in agnatione conſeruanda:quùm & maſculos fœminis pręferẽdos eſſe lex diuina dictet:quẽadmodum habetur Ioſue c.17.vbi Deùm Optimũ Maximũ reſpondiſſe legimus, vt
23 maſculi fœminis præferrẽtur.†Et ꝑpptereà

ſalua.

ſalua Cæſaris maieſtate dici poſſet quòd Imp.in l.maximum vitium. C.de lib.præt. non ita bene dictum hoc ſacræ ſcripturæ cõſiderauerit, dum dicebat: quod qui cõſtituerent differentiam inter maſculos,& fœminas,redarguerẽt naturam &c.falſum enim hoc eſt, ſi ſecundum Dei iudiciũ hoc ſtatutum eſt.Neq; ob.vltimò,quòd diſpoſitio ſemper talis eſſe debeat, vt in ea ſemper fiat interpretatio,& ceſſare debeat iniquitas.d.l.ex facto,in prin.de vulg.& pupil. quia reſpõdetur,ꝙ attento fauore publico nulla ſit iniquitas,imò ſumma æquitas, ſi rationes ad ius publicum referamus, qui in agnatione conſeruanda maximus verſatur.Et licet prima frõte huiuſmodi ſtatutum iniquum videatur, attento tamen fine & ſententia ſtatuẽtium reſultat æquitas,ſi fœminæ excludantur.Et ita videmus ſæpiſsimè conſtitui aliquid per leges,quod prima facie videatur iniquum,tamen habita ratione ad fauorem publicum, ceſſare iniquitatem.Sic in crimine maieſtatis lęſæ, priuantur filij legitima iure naturę debita. l.fina.C.ad leg.Iul.maieſta.quod iniquum videtur & contra ius diuinũ, vt filius portet

tet iniquitatem patris,cõtra regulas etiam iuris dispositum:vt patet eod.titu.C.ne fil. pro patre.tamen habita ratione ad quieté, & tranquillitatem reipubl.dispositio.d.l.fi.
24 non videtur dura.† & ita intelligere debemus text. qui quotidie adducitur, quòd lex quantúmuis dura. seruanda sit.l. prospexit,qui & à quib.manumis.liberta.non sit. Quia lex dura aliqua ratione, tamen inspecta alia ratione dura non videtur:& propterea seruanda est, hoc voluisse videtur etiam Iurisconsultus, ibi, dum dicit, *Istud quidem periniquum est: sed tamen lex sic scripta est* prout alias diximus ad intellectum dictæ l. ex facto. in prin.ibi dum latè declarauimus intellectũ d. l.prospexit. Infertur secundo loco per Crottum hîc ad quæstioné iuris municipa
25 lis Parmensis † disponétis maritũ non posse relinquere vxori vel eã relinquere hæredem vltra certam summam: an econtrà.vxor prohibeatur relinquere marito. Et dicebatur dictum statutum locũ habere ex dicto gl.nostræ:quia contrariorum eadem sit disciplina:& ita Ias.in dicta l.fin. C.de indi.vidui.tol. Secundò,quia vxor & mari-

maritus correlatiua ſint,& ideò quòd in vno eorum diſpoſitum ſit, in altero etiam diſpoſitum intelligitur.d.l.fin. Crottus hîc pro vtraque parte argumenta adducebat, & contrarium tenebat huiuſmodi,ſcilicet ſtatutum locum non habere in contrario. Pro hac parte etiam fa.quòd illud ſtatutum ſit fauorabile,& ideò extendendum: prout & Bart.& Do.dicebant, ſtatutum & extra territorium extendendum eſſe. Accedit huc quòd conſuetudo loquens de viro,habet locũ in vxore,& tamen ſtrictius agitur in conſuetudine, quàm in ſtatuto. Quartò facit, quia iſtud ſtatutum prohibens maritum relinquere vxori conſiderabat id, quod frequenter ſolet contingere: ſcilicet quòd mariti relinquant vxoribus, non tamen econtrà. Ergo reſtringendum videtur.per not.in Authent.Caſſa.in verb. *Per Italiam*.C.de ſacroſan.eccle.ad quod etiã gl.ſing.in l.vnica.in verb. *Sponſam*.C. de rap.virgi.& quod ibi refert Alberic.Ad idem facit quia vbicunque militat eadem ratio, ſemper debet eſſe eadem iuris diſpoſitio.l.aliud.ad l.Aquil.& l.à Titio de verb. oblig.Imò maior ratio videtur eſſe in vxo-

re,

ego partem veriorem esse existimo. Primò, quia eadem est ratio & magis militat ratio in vxore, quàm marito: propterea extensio fieri debet, ne fœminæ hoc modo præiudicent agnatis suis. Secũdò, quia statuta recipiunt interpretationem à iure cõmuni per not. in. l. ij. C. de noxal. c. cùm dilectus. extrà. de consuetudi. De iure verò communi reciprocus consideratur amor inter coniuges: quam ob causam prohibuit lex donationem inter virum & vxorem, ne mutuo inter se amore inuicem se spolient. l. j. & . ij. de doña. inter vir. & vxo. Et si statuentes interrogarentur, an statutum illud locum habere deberet in vxore, idem respondissent. fa. glo. in l. tale pactum, §. fina. in gloss. mag. de pac. & hanc partem tenendo non obst. suprà adducta. Et quoad primum, negatur illam rationem esse principalem, ne fiat præiudicium agnatis. Secundo posito, & non concesso, quòd ratio esset fauor agnatorum, eadem ratio militat in vxore circa ipsius agnatos. Nã fieret præiudicium legando marito, aut ipsum instituendo: quia dos data iure communi reuertitur ad patrem, vel eius agnatos; nisi

nisi aliter conuentum fuerit:adeò quòd iuris rigore etiam dos reuertatur ad parentes,etiam si extarent filij.l.dos á patre. C. solut.matri.Licet sententia Bulgar.hodie de consuetudine apud omnes gentes recepta sit,vt dos remaneat liberis:vt Bartol.& Dd.omnes in l.si cùm dotem.sol.mat.Non obstat secundùm, quod in statutis verba sint propriè accipiēda.Nam vbi est eadem ratio siue in statutis, siue in alia materia etiam odiosa,extensio fit.l.libertum.§.sena tusconsulti.de rit.nu.Non obst.quòd tertio loco dicebatur,quòd sit casus omissus:nam inspecta statuentium sententia, non dicitur omissus:quia propter maiorē frequentiam,vt dictum est,statuentes mariti fecerunt mentionem,non obstat vltimò loco ꝙ auferatur testandi libertas, nam in totū & indistinctè statuentes maritū testari nō prohibuerunt,sed tantū respectu vnius per sonæ.quo casu (vt dicitur in matrimonio) nō censetur prohibitū esse si dicatur,si Titio nō nupseris,alij enim nubere non prohibetur,alium instituere potest.Neq; igitur huiusmodi statuta dicuntur auferre potestatem testādi,& esse odiosa & iniqua,

quia

quia statutum, & lex iusta causa mouentur. Ad hoc facit dictum Angel. in §.j.in authentica, vt factæ nouæ constitutiones. vbi volebat, ius municipale disponens mulieres posse testari absque consensu propinquorũ, valere. Ad idem est d. Bar.in l.si cũ dotem.§.eo autẽ tẽpore.so.ma.& sequũtur hoc dictũ Dd.in pluribus locis. Et non solũ reperitur illud statutum Parmæ, verùm idẽ disponebat statutum Vrbeuentanum, vbi expressè cauebatur, maritum non posse legare vxori: licet de institutione nihil ibi dicatur. Tamen Corneus in consili.185. Aliquando lib.j. volebat statutũ prædictũ valere. Hoc idem videtur velle Bar.in l.ij.in prin.de vul.& pu.& aliàs nos latè disputauimus de validitate eiuscemodi statutorum, in.l.stipulatio hoc modo concepta.de ver.
27 obl.& in l.Nemo potest.de leg.j.† Et ita intelligi debet tex.in d.l.ex facto.in prin.dũ dicit, *Iniquùm esse homini sanæ mentis auferre liberam testandi facultatem:* quando scilicet quis indistinctè prohibetur, & absque causa iusta, & rationabili. Secus si statuentes mouerentur ratione iusta, qualis est hæc, vt prouideatur personis.

SVMMARIA L. j.

1 Duo sunt necessaria in acquirenda possessione: animus scilicet, & corpus.

2 Animus in possessione requisitus quomodo accipiatur à Doctoribus.

3 Author declarat & Doctorum sententias conciliat.

4 Possessionem dictam esse à pedibus, ut communiter in Codicibus habetur, ab obiectionibus author defendit.

5 In Pandectis autem Florentinis contrarium assertur, quas author nunc sequitur.

6 Alciati lectionem ad istum textum author in nonnullis damnat.

7 Baldi ratio ab obiectionibus tueri potest.

8 Idem operatur fictio in casu ficto, quod veritas in casu vero.

9 Castrensis aliam rationem aßignabat, quæ non videtur tuta, ac multo minus Azonis ratio procedere potest.

10 Noua ratio, & vera traditur.

11 Quare possesio magis denominata sit à corpore, quàm ab animo DD. inuoluunt.

12 Prima ratio est Castrensis, ut hic per eum, quem

quem Iason perperàm reprehendit.

13 *Florentinorum recentiorum præceptorum nostrorum ratio non bene à Perusinis intellecta defenditur.*

14 *Noua ratio ab authore traditur.*

15 *Validum est argumentum ab etymologia seu allusione vocabuli.*

16 *Dominia iure gentium primæuo non erant distincta.*

17 *Rationes quamobrem dominia hodie sint distincta.*

18 *Conuentiones inter partes de non diuidendis bonis perpetuò vel inter socios initæ, non valent.*

19 *Princeps non potest auferre dominium, & quare.*

20 *Sicut olim, ita nunc quoque in quibusdam casibus bona remanent communia.*

21 *Quæstio pulcherrima, et quotidiana apud Germanos, an principes prohibere possint Vasallos venari, aucupari, piscari, quæ quæstio in vtranq; partem ab authore latißimè disputatur.*

22 *Declaratio authoris in dicta quæstione.*

23 *Capta in bello efficiuntur capientium.*

24 *Prima declaratio in d. regulam.*

25 *Secunda declaratio.*
26 *Tertia declaratio.*
27 *Noua authoris ſententia ad tertiam declarationem.*
28 *Quarta declaratio.*
29 *Bellum quando dicatur iuſtum.*
30 *Bellum à principe indictum abſque iuſta cauſa, iuſtum non iudicari, vbi author Panormitani, & Aretini ſententiam tenet.*
31 *Quinta & vltima declaratio, vt text. noſter locum habeat in captis in proprio territorio vel hoſtium, ſecus ſi in alieno.*
32 *Ioannis Riccij clariſsimi antiqui aduocati Florentini ſententia defendi poteſt, vt bona hoſtium efficiantur capientium, ſiue in proprio, ſiue alieno territorio.*
33 *Inſula maris occupantis fit, & quicquid in ea ædificatur liberum eſt, ab omni iuriſdictione, ideóq; ciuitas Venetiarum, quæ in mari eſt extructa, ab omni iuriſdictione eſt exempta.*
34 *Gemmæ & margaritæ differunt.*
35 *Lapillus varijs modis accipitur.*
36 *Inquiſitio facta, an Titius percuſſerit Caiũ lapillo non valet tanquàm incerta, vt*

Floren

Florentiæ quandoque contingit.

37 *Testes non plenè probant adferentes Titiũ, videntur mulierem cognouisse, cùm hoc actiuè & passiuè intelligi possit.*

38 *Venenum simpliciter prolatum non necessariò concludit, ideo quia inquisitio facta non valeret.*

39 *Authoris circa prædicta sententia.*

40 *Libellus etiam alternatiuus procedit, dummodo concludat.*

41 *Venenum licet varie accipiatur, tamen iuxta cõmunem vsum loquendi pro malo accipitur.*

42 *Verba semper sunt intelligenda, prout est verisimile.*

43 *Gemmæ, lapilli, & margaritæ in littore maris inuentæ, inuentoris efficiuntur: quòd tamen varijs modis declaratur.*

44 *Prima declaratio, quando nihil in eis artificij apparet, sed sola natura.*

45 *Secunda declaratio ponitur, secus esse, si in priuatorum ædibus reperiantur.*

46 *Tertia declaratio, & hæc noua per authorem ponitur, secus fore quando in montibus reperirentur.*

46 *Non sufficit gemmarum, vel lapillorum in-*

censenda.

57 In hac difficillima quæstione Aretinus possessionem mixtam dicebat esse & iuris & facti.

58 Aretini sententia ab authore damnatur.

59 Sozini alia sententia in reconciliandi DD. dictis per distinctionem: quæ sententia à recentiorib. plurimùm extollitur, & commendatur.

60 Authoris sententia in tam difficili quæstione alio modo distinguendo possessionem probabilior est.

61 Vtilitates plures considerantur in supradicta quæstione: vtrum possessio sit iuris an vero facti.

62 Prima vtilitas vt si princeps diceret iudici in rescriptis: cognoscas super iure, quod etiam super possessione cognoscere posit.

63 Author verò in hac prima vtilitate dubius est.

64 Secunda est vtilitas, vt si pontifex clerico potestatem concederet ecclesias possidēdi, vt tali casu censeretur concessa de fructibus ecclesiæ testandi potestas.

65 Tertia vtilitas est, vt si in principis rescri-

tendi.

75 *Noua & tuta authoris definitio.*

76 *Verbũ in textu nostro naturaliter, id est, corporaliter, per Accursiũ & alios exponitur: propterea apparet Bartolum perperam, triplicem esse speciem possessionis, voluisse.*

77 *Accursius maximo errore lapsus est cum sequacibus suis in etymologia vocabuli possessionis, propter sacræ scripturæ authoritatem. Quicquid pes tuus. &c.*

78 *Secundus author Accursij est possessionẽ naturalem inuentam fuisse iure naturali primæuo.*

79 *Duplex est ius naturale: primæuum, & secundarium, item duplex est ius gentium quemadmodum omnes DD. tradunt.*

80 *Videtur veriùs vt vnicum sit ius gentium.*

81 *Errant quoque DD. omnes dominia asserentes esse de iure gentium secundario.*

82 *An possessio naturalis amittatur per absentiam, cùm quis detinere desistat, plures DD. reperiuntur sententiæ.*

83 *Si res in præsenti est, vel loco proximo his duobus casibus absens retinet naturalem possessionem.*

84 *Ista tamen conclusio simpliciter à DD. posita non videtur procedere, vt declaratur.*

85 *Secunda Bartoli conclusio est post glossam quod quando possessio naturalis non est vnita cum ciuili, retineri potest, secus autem si vnita.*

86 *Iason contra prædictam conclusionem solus opponit, cuius argumẽta fuere Aretini & Sozini,*

87 *Communis tamen DD. sententia ab obiectionibus Iasonis defenditur.*

88 *Tertia conclusio colligitur quæ ratio sit quamobrem possessio naturalis non retineatur vnita cum ciuili.*

89 *Socinus vero aliam rationem assignabat à qua tamen Iason recedit.*

90 *Ars & natura nihil frustra operantur.*

91 *Veram rationem author assignat.*

92 *Quarta conclusio est: vsufructuarium naturaliter posidere: propterea quocũque vadat possessionem naturaliter retinet.*

93 *An vsufructuarius posideat naturaliter nec ne, DD. ancipites fuerunt, ob id author in vtramque partem de hoc disputat.*

Pro

94 *Pro parte affirmatiua, vsufructuarium naturaliter possidere plura adducuntur.*

95 *Nouissimè rationib. quoque confunditur.*

96 *Quotuplex sit possessio variæ DD. fuerunt sententiæ, quæ quidem quæstio subtilissima est.*

97 *Prima Azonis sententia fuit, vnicam esse possessionis speciem, ciuilem possessionem in substãtiã non differre à naturali præterquam in nomine & qualitatibus, à Socino, & Ticinensibus, Friburgensibus, nec non & à Gallis probatur.*

98 *Prædicta in vtramquã partem author disputat.*

99 *Nouus & genuinus intellectus ad textum in l. tertia. § genera. eodẽ titul. ab authore traditur.*

100 *Secunda sententia fuit Ioannis, cui astipulatur Accurcius, Bartolus cæterique DD. communiter quod duplex sit possessio, naturalis nimirùm & ciuilis.*

101 *Azonis sententiæ defensio.*

102 *Noua responsio ad l. ij. §. j. pro hærede.*

103 *Nouæ respõsiones traditæ ab authore pro communi sententia.*

104 *Authoris noua concordia tradita, quod*

possessio

& emphyteotæ.

115 *Si actor in libello diceret se esse dominum deinde probaret præscriptionem, valeret libellus, secus si probaret se esse emphyteotam vel feudatarium*

116 *Maxima differentia est inter vsucapionem bonorum mobilium.*

117 *Maximus est DD. error constituentium differentiã inter vsucapionem & præscriptionem, vt author post recentiores probat.*

118 *Martini sententia verior est contra receptam DD. sententiam, dominium directum tam in bonis mobilibus, quàm in immobilibus.*

119 *Intellectus ad l.j.in fine de aqua pluui. arcenda.*

120 *Decij responsio ab authore probatur.*

121 *DD. distinctio inter bona mobilia, & immobilia nonnullas recipit exceptiones quarum prima est, nisi accesserit tempus cuius initij memoria in contrarium non existat.*

22 *Intellectus l.hoc iure. §. ductus aquæ. de aqua quoti. & æsti. ab authore non probatur.*

Quomodo

ceptio impedit litis ingressum.

131 *Quartus effectus est, quod author vltra DD. considerat eum generalem esse propter implementum conditionis.*

132 *Quintus effectus considerari potest; an dominium sit directum vel vtile, nam si vtile erit faciliùs princeps poterit auffer re, quàm si esset directum: ita Doctores in d. l.*

133 *Naturalis possessionis definitio.*

134 *Ex qua definitione constat non immutari substantiam in personis emphyteotæ feudatarij, cæterisque personis, qua in re Bart. maximum errorem commisit.*

135 *Quæ differunt per plus & minus non constituūt differentiam, quod procedit, quando proueniunt ex facto hominis, secus si differant in iure.*

136 *Vsufructuarius & feudatarius iure vsusfructus, & feudi secundum Bartoli sententiam præscribere poßunt.*

137 *Quod dictum intelligi debet: ne domini illos expellere poßint, sed propterea non liberantur à domini recognitione.*

138 *Bartolus in fine dum triplicem ponit possessionis speciem gratia doctrinæ commodioris*

146 *Intellectus .l.foramen de serui.vrba.præd. cum alijs.*

147 *Bartolus voluit in quasi possessione ciuili animum & domini scientiam requiri,in reliquis sibi fuit contrarius.*

148 *Melius tamen sensit hic,quàm in alijs locis,ut author dicit.*

149 *In iuribus realibus incorporalibus naturalis possessio consideratur quoad effectum retentionis.*

150 *Intellectus l.nemo ambigit.C.eodem.*

151 *Naturalis possessio sola non parit effectum vsucapionis.*

152 *Non requiri animum alicuius in quasi possessione,sed quod sola possessio naturalis operetur,Barto.existimauit.*

153 *Bartoli sententiam author à nonnullis defendit.*

154 *Quomodo autem possessio acquiratur in exemplis istius textus,vtrum ex solo aspectu,an vero etiam ex apprehensione maxima DD.est disceptatio.*

155 *Thesaurus non acquiritur absque apprehensione.*

156 *Modus quærendi per inuentionem intelligitur per occupationem.*

157 *Verbum inuenire,intelligi debet cum effe-*

ctu scil. cum apprehensione.

158 *Statutum disponens, si quis inuentus fuerit in nocte cum armis, intelligi debet si apprehensus fuerit.*

159 *Ius municipale prohibens mulieres gestare gemmas & margaritas, intelligitur si inuentæ & apprehensæ fuerint.*

160 *Albericus singulariter dicebat, si iure munipali caueretur inuentum ludere ludo tesserarum puniendum esse, intelligi debere cum effectu, cum apprehensione.*

161 *Bartoli sententia ad supradictum statutum si quis inuentus fuerit in nocte, &c. communiter recipitur, propterea optimum consilium esse ad tollendas istas disputationes, ut in statuto addatur, si inuentus fuerit, vel per tres testes conuictus, quemadmodum recentiores Galli asserunt, Mediolani statutum fuisse eo tempore, quo Gallorum rex inibi dominabatur.*

162 *Licet ut antea dictum est, Bartoli sententia sit receptior, in supradicto statuto, ueritas tamen in contrarium est, quemadmodum author quoque post multa animaduertit.*

Instan

163 *Instatutis magis mens, quàm verba inspicienda est.*

164 *Vbi est eadem ratio, eadem debet esse iuris dispositio.*

165 *Iuris municipalis dispositio extendenda est, si statuentes idem verisimiliter statuissent, si interrogati fuissent.*

166 *Statuta enim talia debent esse, vt à sapientibus redargui nequeant.*

167 *Sententiam contra communem opinionem pluribus medijs author probat.*

168 *Quando agitur de fauore publico verba latißime sunt interpretanda.*

169 *Responsio tradita multiplex tam à DD. quàm ab authore ad l. si barsatoram. C. de fideiuss.*

170 *Statutum prohibens trahere frumentum extra territorium, quamuis quis non sit apprehensus, si tamen per testes probari poterit, locum habebit.*

171 *Nouus intellectus traditus ad l. si barsatorā.*

172 *Per traditionē clauiū transfertur possessio, si ille cui traditæ fuerunt claues sciuerit locum determinatum.*

173 *Alexander & alij tex. in l. clauibus. de cōtrah. emptio. indistinctè intelligebant.*

185 *Author negat veram possessionem transferri sed fictam.*

186 *Quinta est propter custodis appositionem*

187 *Vltra prædictas exceptiones ab Accursio & alijs DD. traditas author plures addidit casus.*

188 *Primus casus sit in inuestitura feudi per impositionem pilei, vel annuli dationem.*

189 *Secundus casus, quando res venirent in quandam consequentiam.*

190 *Tertius si consuetudo vel ius municipale sic constitueret, vt possessio transferretur.*

191 *Quartus retentionem rei mihi postea traditæ & donatæ.*

192 *Quintus casus est propter sigilli vel signi appositionem, qui casus ab authore declaratur.*

193 *Sextus casus est, si princeps alicui feudum contulisset per modum legis, scilicet cum plenitudine potestatis suæ, licet DD. ita voluerint, vt tamen latius & alij dicut per ista verba, assignamus tibi feudum, non transfertur.*

194 *Vltimus casus sit in iuribus incorporalibus, velut in iure eligedi, præscribendi iurisdictionem, & similibus.*

IRCA Rubricam nostram, quæ duas habet partes, de acquirenda vel amittenda possessione, notandum est in prima parte, quòd primò possessionem adipiscimur, secundò amittimus. Primam partem tractabimus in l.j. Tit. nostri: Alteram verò in.l. Clam possidere. §. qui ad nundinas. j. eod. Quomodo autem super hac materia possessionis in iudicijs agatur, tractabimus latissime in l. naturaliter. §. nihil commune. j. eodé tit. no-
1 stro. †Iam verò quia in possessione acquirenda duæ qualitates necessariò requiruntur, videlicet animus & corpus. l. iij. in prin. & l. quemadmodum. j. eod. propterea personæ non habentes animum possidendi, vt puta pupillus, ac furiosus possidere non
2 possunt, vt in l. nostra. §. adipiscimur. † Ad intellectum ergo istarum qualitatum necessariò imprimis inquirendum erit, quomodo animus in materia nostra accipiatur. Bartol. igitur in l. si is qui pro emptore. j. titulo prox. cuius sententia ab omnibus scribentibus, communi calculo recepta

est, tenuitque animum esse quid facti. Cuius sententiam confirmat textus in l. bonæ fidei. §. in contrarium. suprà, titulo proximo. ibi, *hoc ad ius, id est usucapionem, illud ad factum pertinere.* Sed & secũdò pro eo tex. est in l. consilio. in fine. de curat. fur. ibi,
3 *Quia facti sunt magis quàm iuris*†. His tamen non obstantibus contrarium mihi semper placuit, vt anim⁹ præsertim in materia nostra magis iuris, quàm facti iudicari debeat, & hoc pluribus iuribus probari reor. Primò in l. pro hęrede. de acqui hęred. ibi, *Non tam facti, quàm animi est.* Et sic apertè liquet, factum diuersum esse ab animo. Secundò per textum, iuncta glossa, in l. iusto. §. & si possessionis. in fine. j. titu. proxi. ibi, *lex fingit bonam uel malam fidem.* Verùm si animus esset quid facti, tunc lex fingere nõn posset, vt patet in l. cùm hæredes. j. eod. & in l. denique ex quib. causis ma io. facit regula vulgaris in l. in bello. §. factæ. j. de captiuis & postlim. reuer. Accedit prætereà & textus in l. j. §. Scæuola, si quis testam. liber. ibi, *Quia possessio facti & animi sit.* Ergo diuersus est animus à facto: id quod patet per copulam, Et, quæ ponitur

inter

inter diuersa per auth.in Rub.C.de iur. & fact. ignor.facit etiam textus,in l.possessio quoque.j.eod. per rationem assignatam à Iurisconsulto, quare serui non possideát, quia possessio non tam corporis,quàm iuris est.Postremò textus apertus est in.l.possessionem.§.pupillum.j.eod.vbi dicitur,pupillum nō posse desinere possidere animo, absque tutoris auctoritate,potest bene corpore desinere. Assignat rationem diuersitatis Iurisconsultus,quoniam id quod est,potest ipsemet desinere possidere. Apertè datur intelligi per illum tex.animum scilicet in hac materia considerari secūdum quod iuris est. Deinde sententia ista etiā rationibus probatur. Quia factū dicitur,quod in facto & actione corporea consistit: vtputa fossam fodere, & similia,vt in l.vbi autem apparet.de verbo.obligat. sed animus non est quid corporeum , ergo non potest dici quid facti. Secunda ratio est:si animus esset quid facti, sequeretur possessionē esse magis facti, quàm iuris: quod tamen falsum est,vt DD.communiter dicunt per textum in.l.peregrè. in princip.j.titul.nostro. Verùm si quis velit has sententias conciliare,

is ſic facilè poterit. Eſtq; vera declaratio, quòd aut animus accipitur intrinſecè, aut extrinſecè, vt intrinſecè dicatur eſſe, quia animus noſter non patet, & eſt res incorporea, & ideò quid facti eſt, & ita procedat text. adductus per Bartol. in d. l. bonæfidei emptor. §. item quæritur. ſ. titul. proximo videlicet, quantum ad mentis cogitationem intra ſe, iuxta text. in l. Labeo de ſupellectil. legat. Et quòd animus conſideretur hoc modo quid facti, probatur, quoniam regulariter leges non puniunt cogitationem, & conatũ. l. cogitationis. de pœnis. Sin verò conſideretur animus extrinſecè ex aliquo extrinſeco facto, tunc quantum ad iuris effectus ex dicto facto reſultantes, animus eſt quid iuris. Et ita plerũque animus in iure noſtro in hac materia poſſeſſionis accipitur. Atq; hoc modo procedere poſſunt omnia iura in contrarium a me adducta, hæcq; declaratio medullitus explanat materiã poſſeſsionis. Sed Dd. confundunt ſe ſuper iſta qualitate animi, cùm ſimpliciter velint, animum eſſe quid facti, & propterea quidam volunt, poſſeſsionem eſſe quid facti, & non iuris. Accedo nunc

ad legem nostram.

Textus diuiditur in tres partes: Secunda est ibi, *Dominiũ.* Tertia est ibi, *Eius rei vestigiũ.* Summariũ sic per Bar. ponitur, & communiter omnes: Appellata est possessio, à pedum positione: & ab ea olim incepit dominium, & hodie incipit in his, quæ in nullius bonis sunt. Iason hoc in loco, & meritò redarguit istud summariũ, quoniam non procedit in bonis captis ab hostibus, cùm fuerint in dominio, & sic nõ fuerunt in bonis nullius. Recẽtiores etiam hîc reprehendunt hoc ipsum, inquantum Bartolus dicit, *Incipit in his, &c.* Nam debebat dicere, remansit in his, prout locutus est Iurisconsultus, eiusq; rei vestigiũ remanere. Tertio posset redargui summarium Bartoli circa finem, eò quia in fine ponuntur quẽdam exempla, in quibus potest cadere dominium aliorum, quãdo quis proiecisset gemmas, ac lapillos nõ animo perdendi, vt plerumq; contingit, vti Iurisconsultus dicit in l.falsus.§.si iactum, de furt. & Accursius inibi ponit exemplum. Sed ad hoc responderi posset, quòd Iurisconsultus hîc intellexerit de lapillis natis in mari, aliàs

aliàs non efficerentur eorum, qui inuenerunt, vt tamen clariùs summarium detur, tale ponendum existimo, præsertim nunc secundum Pandectas Florētinas. *Possessio appellata est a sedibus, a qua possessione dominium olim exordium habuit, & hodie remansit in casibus hic per I.C. enumeratis.* Istud summarium omnia obiecta tollit.
4 †Primò colligitur ex textu nostro, possessionem dictam esse a pedibus, prout communiter codices habent. Et hactenus quidem cùm hac denominatione Doctores omnes pertransierūt. Alciatus verò hic, & in libro primo dispunctio. capitulo primo, & in l. lege censoria. & in l. tabernæ. de verb. significa. à communi lectura recedit, dicens, textūm nostrum legi debere a sedibus. hoc idē asserit hîc Lucius, qui affirmat ita codices Norimbergenses habere, qui etiam originem sumpserunt à codicibus Florentinis, licet in plurib. locis dissentiant, prout ipsimet in Pandectis Florentinis fatentur. Arguebat Alciat. à grammaticali, nam ista verba, *possidere, assidere, residere, considere*, & huiusmodi, à verbo sedere, formari. Meritò igitur dici possessionem di-

ctam esse à sedibus, secundum varios codices dicebat hîc Accurs. Adducit hîc etiam Alciatus idiôma Gallicum, & plura alia, sed iura aliqua non adducit. Bis legendo publicè hanc legem, subinde conatus fui defendere communem lecturam. Et vltra codices nostros videtur hoc probari in l. iij. in princip. ĵ. eodem. quæ lex est eiusdem Pauli, dum I.C. ibi dicit, *Quod qui fundum possidere uelit, omnes glebas eius circumambulare non tenetur, sed sufficit partem fundi attigisse.* Ex illo verbo ambulare, colligitur possessionem dictam à pedibus: clarius hoc idem probatur in l. quod meo. §. si venditorem. ĵ. eod. vbi dicitur, *si quis prospexerit rem uenditam, perinde uidetur possidere, ac si pedem finibus intulisset.* Probatur etiã quòd vera sit communis DD. sententia, ex tex. in l. iij. §. ex contrario. ĵ. eod. qui textus directò est contra Alciatum, vbi I.C. dicit, *Duos simul possidere non posse,* probat hoc argumento naturali: Nam vbi sto, tu stare nõ potes, & vbi sedeo, tu sedere nõ potes. Ergo si dicta eẽt possessio à sedib᷒, vt asserit ibi Alciat᷒, nõ esset ibi aliqua similitudo, sed idem esset, quod contra esset, cum nullum

simile

ſimile ſit idẽ.l.quod Nerua. depoſ. Ad hoc ergo vt ſit ſimile argumentum.I.C. neceſſe eſt poſſeſsionẽ non formari à verbo ſedeo. Et profectò ſi Pandectæ Florentinæ mihi non obſtarent, facilè defendi poſſet communis ſententia.

5 † Verùm quia in Pandectis Florentinis ex liberalitate Illuſtriſsimi principis ac domini,domini Coſmi.Medici Reip. florentinę ducis II.clarum eſt,quòd ibi text.dicit, à ſedibus, propterea ad illas me refero,prout in ſimili aliàs Bart.& Bal. fecerunt,diſputantes ſuper ſimilib. Et ſic dicatur dictam eſſe poſſeſsionem à ſedibus.

6 †In vno tamen errabat Alciatus,in quantùm volebat in textu noſtro .Sic dicta eſſet poſſeſsio à pedibus, quòd poſteà in textu noſtro dici deberet, quaſi ſedium poſitio, ſicuti Codex cõmunis dicit, quaſi pedum poſitio.Sed in Pandectis Florentinis, nulla mentio neque ſedium,neq; pedum.In vno diſſentiũt Pandectæ Florentinæ cum codicibus noſtris,quòd ibi adducitur dictũ Labeonis principaliter à Paulo,& non ad cõfirmationem:& ſic ponendo verba formalia,legatur textus: poſſeſsio dicta eſt, & vt Labeo,ait, à ſedibus quaſi poſitio. Sed hæc omn

omnia relinquenda sunt pertinacibus hominibus disputanda, quemadmodum in simili dicebat Accursi. in Rubri. solu. matri. Et ex supradictis tenendo communem lecturam ad textum nostrum, vt possessio dicatur à pedibus, & non à sedibus. Bald. & Castr. cæterique DD. inferũt ad duas quęstiones. Prima est, quare magis dicta fuerit possessio à pedibus, quàm ab alio actu corporeo. Bald. dicebat, propterea magis denominatam possessionem à pede, quia pedes essent totius corporis firmamẽtum, & instar basis. l. quod cõclaue. de damno infec.
7 cum similib. † Quidam hanc sententiam reprobant. Nam etiam oculis, & aspectu acquiritur possessio. l. nostra. §. si iussserim. & in. l. quod meo §. si venditorem. infra eo. tit. Sed defendendo Bal. responderi potest pedes esse necessarios ad omnem corporis, actum. Vel secundò potest responderi, quod illud est per fictionem quandam, a iure introductum que præsupponit possessionẽ adeptã fuisse pedibus. d. §. si venditorẽ.
8 ibi, *perinde ac si pedes finib⁹ intulissem.* † Et idẽ operatur fictio in casu fictio, sicut in ca
9 su vero l. filio quẽ pater de li. & post. † Aliã ratio-

rationem assignabat Castrensis: Quia rei mobilis possessio, quæ manu acquiritur, est vilis, & abiecta. l. si rem mobilem. & in l. iij. §. si Nerua filius. ȷ. eod. & meritò denominatio facta fuit à pedibus, & sic à possessione rei immobilis. Sed potest reprobari, quia etiam oculis acquiritur rerum immobilium. d. §. si venditorem. Azo aliam rationem assignat, quòd ideò denominata fuit possessio à pedibus, quia vetusta fuisset consuetudo pedibus ingredi possessionem. iuxta capit. xj. deuteron. *omnis locus quem calcauerit pes uester, uester erit.* Hæc ratio min⁹ mihi satisfacit, quia Romani vt gentiles sacræ scripturæ notionem non habuerunt: quare diuinarunt ad istud dictum sacrarum literarum. Neque ista ratio esset generalis, vt esse debet. l. regula. §. cùm quis de iuris & facti ignor. cùm ista ratio non cõueniat possessioni rei mobilis, quia pedibus mobilia calcando spernere videmur. §. item lapilli. iũcta glo. ibi, Insti. de rer. diui.

10 †Aliam rationem traderem, quòd ideò dicta fuerit possessio à pedibus, quia potentior est possessio in bonis immobilibus, quàm in mobilibus. Nam in rebus mobi-

libus

libus statim q; perditur naturalis possessio amittitur etiã ciuilis possessio, est tex.in d. l.ij.§. Nerua filius, quòd non contingit in possessione rerum immobilium,in quibus conseruatur ciuilis possessio,etiã per absen tem. l.licet.C.eo.l.clàm.§.qui ad nundinas. ĵ.eod.Et ideò meritò denominationem accepit ab actu potentiori, per l. quæritur.
11 cùm simili de stat.homin. † Altera quæstio est, secundum præfatos Dd.Quare magis dicta sit possessio à corpore,quàm ab animo:& ista quæstio non est inutilis,vt dicit Alciatus.Nam videretur totũ contrarium dicendum esse,vt magis denominanda fuisset ab animo,quàm à corpore,cùm animus sit præciosior corpore.l.sancimus.C.de sacrosan.eccl.Circa hãc quæstionem plures
12 rationes assignantur.† Prima fuit Cast.in l.nostra.§.j.quòd ideò hoc sit,quia corpus magis operatur in possessione,quàm animus, secundum glo.in d.§.j.Glossa ista parum,vel nihil probat hoc,vt recẽtiores Bononienses aduertunt.Iason reprobat hanc rationem,quia dicit totum cõtrarium esse verum,nam in possessione magis operatur animus,quàm corpus,cùm animo retinea-

tur possessio.d.l.licet.Quod non contingit in corpore,cum naturalis possessio perdatur corpore, vt suprà diximus.Errat Iason hîc,& non intellexit mentē Castrensis,quia ipse loquebatur in acquirenda possessione, non autem in retinenda,& sic in modo ineundi,non postquàm deducta erat ad esse. Et huiusmodi ratio pertinet ad initium possessionis,& non ad post factum.Iason hic assignabat rationem Azonis:de qua.s.
13 quæ à nobis reprobata fuit.† Aliam rationem tradebant hîc Florentini præceptores nostri,quòd ideò fuerit denominata possessio magis à corpore,quàm ab animo,quia possessio est quid facti.d.§ j.in l.nostra & l. deniq;.ex quib.cau.ma.Sed facta sunt corporalia,velut fossatio,fodere.Ergo &c.Perusini recentiores hanc rationem reprobāt, & esse contra tex.in l.fi.de rerum diui.& in Instit.de reb.corpo.in prin.Errant etiā Perusini,quòd non intellexerunt mentē Florentinorum:hi enim loquuntur in acquirenda possessione,& sic antequàm deducatur ad esse, quod est quid facti, cùm cogitatio mentis in acquirenda possessione est actus corporeus, & consistit in facto:animus

mus verò extrinsecè accipitur, vt s. dictum
14 est, ideò incorporale.† Aliam verò rationem ego adiungerem, quæ magis probabilis est, vero iudicio: quòd ideò magis denominata fuerit possessio à corpore, quàm ab animo, quia factum extrinsecum est magis certum, quàm intrinsecum, animus quidem incertus est, cùm sit res inuisibilis, & propterea merito lex possessionem potiùs à corpore, quàm ab animo denominare voluit: quia à corpore magis certa est lex, quæ semper desiderat maiorem certitudinem. l. cùm quidam. de acqui. hær. cum similib. Sed magis certa est, vt dixi, ex facto extrinseco, quàm alio facto intrinseco, hocq; confirmatur simili ex his, quæ Dd. tradut, in c. Raynutius. extrà. de test. quòd ideo magis matrimonium à matre denominatum fuerit, quàm à patre, quia lex magis est certa de matre: propterea dicunt à matre id denominatum esse. Et quòd pater incertus sit: & quòd vix probari possit filiatio, text. bonus est, cùm ibi notat. in l. Lucius. de condit. & demonstra.

15 Secundò Nota ibi, *quasi pedum positio.*† Quòd validum sit ar-

gumentum ab etymologia, seu allusione vocabuli.ad idem tex.in l.ij.§.appellata.s.si cert.peta.De his.j.dicam in commentarijs Bartoli:vnum tamen dico, quòd si tex. non legatur secundum Pandectas Florentinas,non admodum probari videtur id,ad quod adducitur iste textus.

Tertiò Nota.ibi, *Dominiáque rerum.*
16 †Quòd olim iuregentium primæuo dominia non erant distincta, quia omnium rerum erat communis possessio. c.ius naturale.j.distinct. secundo iure gentium distincta fuerunt.l.ex hoc iure.& ibi Dd.de iustic.& iure.Hodie verò possessio non solet parere dominium, sed titulus duntaxat,& iusta causa præcedens,vt apparet in textu nostro. Et quòd solus titulus pariat dominium, ostendit l.nunquàm .s. tit.proxi.& l.nullo.C.de rei vend.ibi, *nullo iusto* &c. vnum tamen hodie addo vltra tex.hic, possessio parere posset dominium, quando talis esset possessio,cuius initij memoria nõ existeret in contrarium:Nã quia titulus nõ probaretur,dominium acquireretur,ex quo lex præsumat titulũ.l.hoc iure.§.ductus.de aqua quotid. & æsti.c.j.de

præscri.

præſcriptio .libr.vj.Olim naturalis poſſeſsio ſola pariebat dominium, quia omnia erant communia,& ideò efficiebantur occupantium.Nam illo tẽpore terra abſque hominũ cultu,omnia ſponte ferebat:glandibus enim, & caſtaneis homines veſcebantur,& hoc ante Saturni tẽpora. Creſcente verò poſteà hominum malitia,nec non vicinorum inuidia,oriebantur lites, & proptereà homines cœperunt conſtruere ædificia, & ob ſupràdictas cauſas, diſtincta fuerunt dominia,& bona non ſint communia. D. Thomas , quem omnes hîc referunt in 240.quæſtio.in 66.articulo,dicit, quòd tres rationes aſsignari poſſunt.
17 † Nam quando bona ſunt propria,quilibet magis eſt ſolicitus ad rem propriam, quàm ad communem, ob affectionem,& magnam diligentiam propriæ vtilitatis,& prima charitas incipit à ſeipſo.libr.4.cùm ibi not.C.de ſeruitutibus & aqua.Et quia homines naturaliter ſemper anhelant ad lucrum .l.cura.§.deficientium .de muner. & honorib.l.ij.C. arbit.tutel. Cõfirmatur etiam hoc,quia quod communiter tenetur,negligitur,vt dici ſolet,& eſt tex.in l.ij.

C.quando & quib.quarta pars.libro.x.Ibi etiam dicit Imperator, quòd si quis rem communem posſideat rem aliquã poſsidere non videtur,rerumq́; experientia magiſtra,noſtris temporibus,id manifeſtè atteſtatur in bonis Reip.quæ ob communionẽ negligũtur.Secunda ratio eſt,quia natura dictat,quòd res ſingulariter diſtinctæ inducũt quandã ordinationẽ,& è regione adferunt confuſionẽ,quæ ex cõmunione reſultãt.Tertia ratio erat,quòd ideò meritò inductum fuit bona ampliùs non eſſe cõmunia: Nam ob communionem naſcuntur diſcordiæ & lites, naturaquæ communionis ſolet parere lites & diſcordias .l.cùm
18 pater.§.dulciſſimis. de legatis.ij. † Accedunt ea, quæ Dd. dicunt in.l.nemo poteſt.de legat.j.vt nõ valeant conuentiones inter ſocios,vt bona maneant in perpetua communione.l.hoc iudicio.§.ſi conueniat cõmu.diui.per quæ Caſtr.ibi inferebat præceptum paternum in teſtamento relictum, vt filij perpetuò debeant manere in communione,non valere.Vidi plures teſtatores in hoc errare,adeòque inualida eſt iſta patris prohibitio.Quòd etiam ſi filij proprio

prio iuramento firmare vellent,non valéret tamen,Ita tradūt Dd.in l.nemo potest. post. Paul. Castr. ratio est,quia tale esset contra bonos mores,ex quo oriri possent lites,& discordiæ,ac iuramentum contra bonos mores nihil operatur.per c.non est obligatorium.de regu.iuris.lib.vj.vide latè in l.stipulatio hoc:& in.l.qui superstitis.de acqui.hæred.& ad hoc etiam facit tex.in l. si conuenit pro socio:vbi textus voluit,societatem dirimi posse,si aliquis illorum sociorum esset rixosus.Nam Reip.interest, ne lites inter subditos oriantur l.si quis.§. inciuilibus· infrà de capti. & postlimin. reuer.† Ex nostro textu infero ad duo.Pri
19 mò,quòd ex quo dominium habuit initiū à naturali possesione,vt textus noster dicit,sequitur Principem non posse offerre, vt Dd.dicunt in ca.quæ in ecclesiarum.de consti.Et hoc sine causa,aliàs princeps hoc potest l.item si verberatum.§.j.de rei ven. l.huius.de euicti.Secundò eadem ratione, princeps non deberet posse auferre possessioné naturalem,quia iura naturalia sunt immutabilia.iuri.vulgarib⁹.secus verò,si ciuilem auferre vellet:Nam hanc auferre

possset,ex quo est iuris positiui.probat tex. noster in simili. in §.si vir.vbi naturalem possessionem tollere nequit.

20 † Quartò Notandum est ibi *:Eiusque rei &c.* quòd etiam hodie vestigium aliquod remansit in casibus hic enumeratis, videlicet in his,quæ capiuntur cœlo,terra,marique,videlicet volucres capere posse, pisces,ferasque capere,prout hæc verba ipsemet declarat I.C. in l.j.s.tit. prox.& Impe.in Inst de rerum diuis.§ feras.Quamuis autem tex.noster tantùm de mari loquatur,idem tamen est in fluminibus publicis: vt in l.j.§.fluuiorũ dẽ flum. facit l.quo minus.eod.vbi cuilibet licitum est ducere aquam. Ex isto textu apparet, vt diximus,ius gentium,& naturale adhuc
21 manere.†Infero ad pulcherrimã quæstionem,quæ apud vos magis,quàm apud nos seruatur. Nam apud Italos seruatur iste textus. Verùm quia vestigium non mansit apud vos:Quæro, An principes vestri iure potuerint , & possint prohibere subditos suos venari nec ne. Et pro principibus, vt possint prohibere,plura iura in eorũ fauorẽ videtur posse adduci,existimo.Primò quia illis

illis istud ius venandi, aucupādi, & piscandi competit iure cōmuni, ex quo inter regalia connumerantur: vt in c.j. in verbo, piscationum, quæ sint regalia. Vbi textus vult, piscationes inter regalia connumerari, & licet de piscatione duntaxat tex. mentionem faciat, extendi tamen quoque debet secundum Aluarot. & alios, ad venationem, & aucupia. arg. l. si fundi. §. aucupiorum. de vsuf. Secundò facit, quia si non iure communi saltem ob inuestituras, quas principes à Cæsaribus consequuntur, in quibus cauetur, vt illis competant hæc iura, & de potestate Cæsarea, nō est dubitandum, neque disputandum, cùm sit supra ius. Tertiò videtur facere textus in c.j. §. nemo retia. de pace tenenda. vbi expresse prohibetur, ne quis possit tendere retia, aut laqueos ad capiendas feras, præter vrsos, lupos &c. Ergo apparet Imperatorem prohibere venationes, vt ibi And. de Iser. & Aluar. inferunt, quòd sæpe principes solent prohibere, ne subditi capiant perdices &c. Quartò accedit l. vni. C. de venat. ferar. libr. xj. vbi Impe. faciunt copiam occidēdorum leonum. Ergo in cæteris animalibus prohibetur, per regulam,

qui vnum concedit,aliud prohibet.l. cùm prætor.de iudicijs.c.nonne.de præsumptio. Quintò facit,quia clericis,epiſ.& religioſis venatio eſt interdicta.34.diſtin.c.j.& ij.ne cler.vel monac.quod ius etiam apud monachos non ſeruatur hodiè:Itaque ſi Pontifex poteſt clericis inhibere venationem, poterit eodem modo Imperator,præſertim,vt dixi,cùm Principes veſtri in ſuis Dominijs repreſentẽt Cæſarem.Sextò,in hoc eſt potiſsimum fundamentum.Nam prætendũt Principes veſtri habere ius acquiſitum vigore præſcriptionis,accedente conſenſu ſubditorum:Nam ex quo prohibuerunt venari, & non reclamârũt,vel cõtradixerũt principibus,prĉiudicarunt,& ob hoc poteſt princeps illi d ius acquiſitum retinere,ac tueri,& inobedientes punire,etiam ad pœnam mortis.Et ita Do.volunt,vt Hoſtien.Ioan.And.Butr.Card.Flor.in.c. non eſt.de decimis. vbi admonẽt ſubditos,quòd quando huiuſmodi emanant edicta, principib. contradicant,ne acquirant ius,aliàs ſi paruerint,erit acquiſitum ius principibus,ex ipſorum conſenſu,& penes principes erit ſummum ius,vt non poſsint poſteà con

cõtradicere, propterea Iacob.de.S.Georg. in tract. Feud.in verbo, *venationem*, hoc consilium principib. tradebat, vt si velint istud ius prohibitiuum habere, vt prohibeant subditos venari, & si non contradixerint, firmum erit ius posteà prohibendi. arg.l.j.& .ij. C.de seruit.& aqua. Hoc idem voluit Baldus, in suo tract.præscript.quem recentiores quoque Ticinenses sequuntur in.l.ij.de flumi. Et pro hac sententia videtur esse textus in l.si quisquã.de diuer.& temp.præscrip.vbi si quis sit in quasi possessione piscandi, potest alium prohibere. Septimò, pro hac sententia facit, nam ex quo principes hodie sunt in quasi possessione prohibendi, meritò videtur titulum acquisiuisse.d.l.hoc iure.§.ductus aquæ. Octauò etiam facit, nam si priuatis dominis licet venari in suis agris.l.diuus.de ser.rust.prædi.quantò magis Imperatori, qui est domi nus totius orbis. l.deprecatio. ad.l.Rhod. de iactu. Vltimò facit, quia si omnibus licitum esset venari, agrorum cultura à rusticis desereretur, quod in damnum Reipub, uergeret. His tamen non obstantibus, disputandi saltem gratia, & non animo lædendi

di principes,saluis ipsorum iuribus,contrarium verius videtur in puncto iuris:& Dd. maluisse blandiri principib⁹,quàm veritatem proferre:vt dicebat Bald.in consil.vlti. lib.j.vnum deesse principibus,quòd non haberent penes se consiliarios,qui eis veritatẽ dicerent.Etenim durum,& iniquũ videtur quòd principes possint prohibere vasallos, ac punire illos ad pœnam mortis,quod planè impium videtur.Primò,quia ius venandi,aucupandi,& piscandi omni iure concessum est.Iure diuino,vt in c.j. Geneseos,ac in plurib.alijs locis.Iure naturali.in l.j.§.ti. proxi.& in lege nostra.& in d.§.feræ.Estque ratio manifesta:nam ex quo supradicta in bonis nullius sunt,meritò occupanti concedi debent,vt voluit I.C. reseruatum esse.Iure canonico non prohibentur laici, sed tantùm clerici, ideóque à ratione cessante arguendum est.Si ergo huiusmodi iura competant iure diuino,naturali,& gentium,quomodo principes prohibent,cum nullam habeant in hac re auctoritatem, etiã si sunt supremi principes.Tollere nãque non possunt ius naturale, diuinum,& ius gentium,licet ius positiuum possint,vt

noc

not.in l.fi.& ibi Bar.& DD.C.si contra ius, vel vtil.public.& DD.in d.c.quæ in ecclesiarum.Et hanc sententiam nostram plures tenuerunt indistinctè. Primò Ioan.Fab.subtilis,& veritatis doctor,in .§.flumina.in fin Inst.de rer.diui.Idem Guido Papę in quæstio.514.incip.v.Barones. vbi adducit eundem Ioan.Fab.Hoc idem etiam sentire videntur Host.Ioann.Andr. Butr.in d.c.non est.de decimis.Hoc in specie voluit Iason in consil.119.libr.4.& præceptor meus Decius in consil.197.col. j. Idem etiam voluit Schiurpffius vester,licèt obiter,in consil.j.lib.iij.& facit optimè tex.in l.qui iniuriarum.§. fina. de iniurijs. Vbi I.C.ipsemet corrigit illud,quod vsurpatum est:vt quis posit prohiberi venari, & iterum statuit neminem prohibere posse.Quia supradicta iura competunt iure naturali,& iure gẽtium.Secundò facit,ex quo edicta principum plerumque ingerunt pœnam corporis,& mortis,compelluntur subditi parere, nec id sponte faciũt,sed metu coacti,& violentia:ac licet non contradicant, non tamen illorum resultat consensus,licet longum tempus lapsum sit,quia ex quo durat

causa

causa metus, ideò semper durat metus, vt dicebat Panormi. in simili in c. accedens. de procur. Anchar. in consil. 1390. colum. fin. Card. in consi. 137. incip. Redēptori s omnium. Calde. in l. j. quòd metus causa. Decius in consil. 468. col. 4. Tertio facit: Nam ex quo iura supradicta sunt merè facultatis, iuris naturalis, & gentium, meritò præscribi non debent. l. j. de iti. actuque. pri. Et ita tenendo non obstant. s. adducta in fauorem principum. Et primò non obstat d. cap. j. in ver. piscationem: Negatur enim consequētia, Piscationes numerantur inter regalia. ergo ius venādi, & aucupandi &c. Imo Dd. dicunt illum tex. non extendi, &c. ita Pernerderus dicebat, vir peritus in praxi, Ius venandi, & aucupandi non numerantur inter regalia, primò in constitutionib. Bauaricis, Secundò in d. §. feræ. & tex. in d. c. j. in verb. piscationem. Quòd non debeat extendi, facit, quia ille textus loquitur in materia prohibitionis, & sic odiosa: quia ius gentium, & naturale meritò non debēt extendi. l. cùm quidam. cum similibus. de liberis & posthumis. Doctores in l. si constante. l. si verò. §. de viro solut. matr. Text.

verò

verò in l.si fundi.§.aucupiorum. loquitur in materia fauorabili:& ob id I.C.facit ibi extensionē ad ius piscādi,& ideò non debet fieri argumentū ad d.c. piscationem.cùm ratio sit diuersa.Et quia tex.in d § aucupiorum.loquitur in casu,quo dictum erat de venationibus,& aucupijs.& sic de plurib. casibus similibus, meritò I.C.extendit ad tertium,quod secus in d. ver. piscationem. Secundò nō obstat,quòd principes id queant vigore inuestiturarum, quia negatur cæsares,& supremos principes (salua illorum potestate)hoc posse,vt suprà diximus. Tertiò non obstat textus in capitulo primo.§.nemo. quoniam ille textus procedit specialiter fauore pacis conseruandæ,ne detur occasio litium,& discordiarum,nisi venari vrsos,apros,lupos,quod suadetur ex Rubro. ibi, *De pace tenenda*. Quartò non obstat l. vnica. C. de venatione ferarum. Quia loquitur specialiter,non autem quòd prohibeat venationes, & ita dicit ibi Lucas de Penna.& Ioann.de Platea. Quintò non obstat de clericis, nam licet clerici prohibeantur,hoc est,ne abstrahantur à diuinis: Quæ ratio cessat in laicis,& ita cessante ratione

tione cessat dispositio. Sextò non obstat, vt diximus, principes prætendunt si non virtute inuestiturarum, saltem iuris virtute quæsiti, ex quasi præscriptione, accedente consensu subditorum, quamuis non contradixerunt edictis principum per d. Dd. in c. non est. Nam hoc non procedit, vt diximus, quando edicta sunt pœnalia, & ingerunt pœnam mortis, vel corporis. Tunc accederet consensus subditorum, quãdo principum edicta, vel proclamata constituerẽt pœnas pecuniarias, si non contradicerent subditi, possent prætendere consensum principes, ex quo possent soluere pœnam, & contradicere, vt scribunt Dd. in d. c. non est. de decimis, vbi admonent Dd. vasallos, si principes prohibeant eos, debent pœnam soluere, & contradicere, & sic loquùntur in pœnis pecuniarijs, non pœnalibus. Et quæ adducuntur dicta à Dd. perperàm adducuntur, prout aliàs dictum fuit in terminis istis. Septimò non obstat, nam non procedit hoc, quando sumus in prohibitione iuris diuini. Octauò non obstat, quòd Imperator est Dominus mundi, quia non procedit in istis terminis eius authoritas, in

bonis,quæ ſunt in nullius bonis,vt I.C.dicit, referendo Antoninum dixiſſe in d.l.de precatio. Vltimò non obſtant adducta in d.§. nemo.ne ruſtici retraherētur ab agrorum cultura,quia iſtud retorquetur in contrarium,vt experientia docet. Imò ob prohibitionē,prædia magis deſeruntur, & agrorum cultura, ex quo animalia naſcuntur in prouincijs hinc inde, haud cùm exiguo damno incolarum, vt ſæpènumerò ruſtici agros deſerere cogantur, quòd fit in damnum Reipub.l.annonam.de var.& extra-
22 ordi.cōgni.† Vno tamen modo ex ſupradictis dicerem limitando,& declarādo, quòd principes prohibere poſſent vaſallos venari,piſcari, aucupari, ſi acquiſiuiſſent ius ob edicta pœnalia, quæ conſiſterent in pecunijs,ſecus ſi ius acquiſitum eſſet ex pœnalibus edictis corporalibus ,quia tunc nullus eſſet ſubditorum conſenſus. Et ita habetis hanc quæſtionem plenè diſcuſſam, neq; reperio per aliquem Commētatorum tam copiosè tractatam fuiſſe. Et quando habebitis caſum,huc recurſus vobis patebit. Facta tamen proteſtatione,ſaluaq; autoritate Imperatoria,atque principum,quibus non
F

intendo aliquo modo præiudicare. Atque hæc vera sunt, quamuis posteriores quidã his contradicant: quibus tamen vberrimè in nostro venationis compendio respondi.
23 Quintò notabis Ibi, in versi. *Item capta.*† Quòd ea quæ capiuntur in bello, efficiuntur capientium, ex sola apprehensione naturali. Ad idem est text. in §. item capta in bello. Instit. de rer. diui. in l. naturalem. §. fina. ſ. titu. proxi. & in plurib. alijs iuribus. Iste textus licèt indistinctè, & simpliciter loquatur, nonnullas tamen declarationes recipit, vt latè hîc per Alexan. Iaso. Soci. & alios. Sed antequàm deueniamus ad declarationes Dd.† Primò vltra Dd. hîc declarari debet iste tex. vt verum sit, capta in bello effici occupantium, quando milites intra præsidia ea perduxerunt, & non statim: vt dicit text. hîc, ita text. dicit in l. postliminij. in princi. ſ. de capt. & postli. reuers. Et ita hîc recentiores Perusini dicunt: sed ante ipsos idem senserunt Ticinẽses.† Secunda sit declaratio, vt text. noster procedat in rebus mobilibus, seu mouentibus: secus verò in immobilibus. l. si captiuus. §. expulsis. ſ. de capti. & postli. reuer. &
24
25
ita

ita gl.voluit,in l.diuus.j̄.de iure immuni.cũ alijs annot.hîc per Alex.Ias.& alios. Et refe rũt Ioã.And.in addi.ad specu.in ti.de rap.in Rub.qui se hoc aliquãdo in facto vidisse attestatur.Cùm enim bellũ esset inter Mantuanos,& Veronẽses,Veronẽses deprædati sunt agrũ Mantuanũ,& dum perducebant prædam,Mãtuani similiter deprædati sunt agrũ Veronẽsem,& prædã recuperauerũt, Quærebatur,an huiusmodi bona recuperata essent restituẽda prioribus dominis:& videbatur ꝙ sic.p.l.ab hostib.la.ij.C.de capt. & postli.reuer.In cõtrariũ autẽ videbatur, ꝙ imò efficerentur capientiũ militũ.Nã si perdidissent equos,arma,& similia,priores Domini resarcire illis tale dãnũ recusarẽt, ergo non debent petere illud,quod ipsimet præstaturi non essent.l.pe.cùm ibi no.C.de solut.Dicit tamen,ꝙ licet sententia prima verior fuerit,cõtrariũ iudicatũ fuisse. Dicit tamẽ hoc intelligi,si ex interuallo recuperata fuissent,secus si incõtinenti.ar.l.iij.§.cùm
26 igitur.de vi,& vi ar.† Tertia declaratio fit ad textum nostrũ, quòd licet capta in bello fiant occupantiũ, nihilominùs tamẽ debẽt p̄sentari Duci exercitus,q̃ secũdũ virtute

& merita militum inter strenuos, & fortes ea distribuere debet. Ita videtur esse text. in l. pen. versic. simili modo. C. de reuoc. dona. ad idem est bonus text. in c. ius militare. distinctio. j. Hoc idem dicit Barto. in l. si quis in bello. de capt. & postlim. reuer. adducendo ad hoc militum consuetudinem. Istius declarationis rationem assignabat Petr. à Bellole. in l. naturalem. §. tit. prox. quod iustum & æquum erat, vt bona quæ capiebãtur in bello, diuidi deberẽt, vt dictũ est inter fortissimos, & optimè meritos milites, quoniam viri strenui magis solent esse intenti pugnę, quàm prædæ, alij verò magis intenti prædæ, & sic magis pugnarent cum cadauerib. quàm cùm hostibus, vt sæpè visum est, Duces exercitus ob hanc causam victoriam perdidisse, quia milites intenti erãt pugnæ nequaquàm, sed prædæ. Et ista est sententia omnium Doctorum, nullo excepto, nec quenquam, qui huic contradiceret, inueni.

17 †Quamuis verò ista declaratio ad tex. nostrum ab omnib. indifferenter sit recepta, ac nullum hactenus contradictorem viderim, magis tamen semper mihi contrarium placuit, & ita aliàs tenui hic in l. rem quæ nobis.

nobis.j.cod. quòd ista declaratio continet maximam violationem,ac penitus destruat omnia iura.Quantum ad tex.nostrum, & d.l.naturalem.§.fin.& d §.ea quæ ab hostibus.Quæ iura simpliciter disponunt capta in bello effici occupantium,nulla adhibita distinctione,quòd debeant præsentari Duci exercitus. Atque in primis pondero tex.nostrum hîc, inquantum I.C.in præcedentibus exẽplis voluit,quod omnia efficerentur occupantium:hoc idem dicit in sequentib.exemplis,omnes simul casus æquiparando.Sed in præcedentib.exemplis,videlicet in his,quæ cœlo,terra,marique capiuntur, illicò efficiuntur occupantium. Hoc idem dicit I.C.in sequentibus, scilicet in gemmis,lapillis,& margaritis,que omnia efficiũtur inueniẽtium. Quoniam igitur facta est comparatio inter omnes istos casus,ideo idem deberet esse iudicium,vt res captæ in bello, statim fiant occupantium,& quod nulla debeat fieri præsentatio ducibus ,sicque irreuocabiliter ,prout in alijs omnibus casibus.Item quia sumus in exemplis connexis,& propterea idem iudicare debemus.c.inter cæteras.de rescr.c.

 cùm

cùm in ea.de re iu. confirmatur ex tex. nostro,dũ textus in prçced.ponit dictionẽ,Protinus, quç ostẽdit omnia offici occupantiũ, nulla adhibita declaratione,hoc etiã probatur in d.l.naturalẽ.§.fi.& in.§.item ea quæ ab hostib.Instit.de rer.diuis.vbi dicitur.*Capta in bello statim.seu illico nostra fiunt.*Si capta in bello statim fiunt occupantium, ergo non sunt præsentanda Ducibus, qui posteà diuisionem inter milites facere debeant. Si enim expectaretur diuisio, non statim efficerentur occupantium:Ergo necessariò apparet,nullo modo præsentanda esse Ducibus capta in bello.Idem hoc probat tex.in d.l.postliminium.in princi.s̃.titu. proxi.vbi dicitur, ita demũ ab hostibus capta effici occupantium,si milites intra præsidium perduxerunt:& sic ad locum tutissimum.Apparet ergo nullam aliam qualitatem requiri ad hoc,vt bona fiant occupantium,nisi quòd sint perducta intra præsidia.Plura alia iura possum adducere, quæ ad idem tendunt.Nam eandem hanc sententiam inueni posteà approbatam fuisse per clarissimum I.c.Fabium Narniensem, prædecessorem nostrum huius Academiæ

in hac

in hac ipsa lege. Pro qua sentētia vltra prædicta, adducebat tex. in l. transfugam. ӟ. titu. proxi. vbi dicitur. *Res ab hostibus captæ, nō publicæ sed occupantium fiunt.* Essent autem publicæ, si præsentari deberent Duci exercitus, etiam si posteà distribuerentur. Ista inductio hoc non probat. Nā & si præsentarent capta in bello Duci exercitus, nō publicarētur, id est, non cōcederentur principi, sed inter milites diuiderentur, & istum sensum habet ille tex. quēadmodū declarat tex. qui idē dicit in d.l. si captiu⁹. in §. expulsis. Ad idē adducebat tex. in l. fi. de lega. post prin. arguendo à speciali, quòd legati fungētes muneris officio liberi esse debeāt, etiā si indictū sit bellū, secus si ex alia causa: nam tunc nō debēt esse liberi, sed efficerētur captiui, quia hostes. l. in bello. ij. rñ. ȷ̃. de cap. & postli. reuer. Iste tex. parū vel nihil facit, nisi in genere quodā. Adducit etiā tex. in l. si ꝗd in bello. ȷ̃. de cap. & postli. q̄ tex. optimè hoc probat, vbi dicit, si aliquid captum fuerit in bello, in præda esse dicitur, ꝙ esse nō posset, secundū ipsum, nisi efficerētur capientiū, nā si deberēt alij participare, nō diceretur illud esse in p̄da, adducit eūdē tex. in d.l. si captiuus. Et hanc sententiā tenēdo, quę in pūcto

iuris verior videtur,& vsu comprobatur, non obstant ea,quæ in contrarium adducuntur. Ac primò non obstat d.l.pen.ver.simili modo. vbi est totum fundamentum Dd.inquantum videtur sentire textus,secundum ipsos, quod capta in bello sint præsentanda duci exercitus,cùm tex.dicit: Ex spolijs tam ex propria substantia. Ergo de veritate datur intelligi,bona pręsentari debere, deinde fieri diuisio. Ista non est intentio Imperatoris ibi,neque ex verbis tex.hoc potest colligi. Nam si Imperator hanc subauditionem adponere voluisset, mentionem illius fecisset. Intentio autem illius fuit, quod donatio facta à Magistris militum, debeant valere absque insinuatione ex quibuscunq; bonis,siue mobilibus,siue immobilibus, siue ex patrimonio,seu ex spolijs.loquitur text.ibi de spolijs proprijs ipsorum Magistrorum, quæ ipsimet acquisiuerunt,non de bonis repræsentatis, siue de spoliis,quæ milites nullo modo acquirere possunt: vtputa de bonis immobilibus,quæ bona non fiunt occupantium,quia spectant ad principem, & victorem exercitus. d.l.si captiuus. vel intelligi

debet

debet de bonis mobilibus, quæ etiam non acquirunt milites, vt sunt vexilla, torměta bellica, & similia, quæ tãtùm conceduntur victori. Et quod tex. ille intelligi non posſit de bonis repræsentatis à militibus, hoc apparet inconuincibiliter: nam si de illis loqueretur, nulla esset donatio, facta enim esset de rebus alienis: donatio vero propriè est quædam liberalitas. l. j. de donat. Et quia ille deberet distribuere, non diceretur donatio ex quo magistri militum compellerentur distribuere, & sic nullo modo esset donatio, quia donatio proprie est, quę nullo iure cogente datur. Regula, donare. de regu. iur. l. donare. de dona. Et dum tex. ibi dicit, donationem esse, ergo apparet quod textus ille debeat intelligi de proprijs spolijs, quæ nõ spectant ad milites. Non obstat textus in d. cap. ius militare. Ad hunc enim respondebat idem Fabius, quod text. ille non probat, quia Gratiani est, qui non habuit potestatem legis condendæ. Huius ratio debilis est, imo DD. magis communiter volunt librum eius esse authenticum: quãdoquidem publicè in scholis receptus est, atque approbatus ex tacito Pontificis con-

ſenſu.ita Panor.in c.j.de reſcri.Dd.in l.j.ſi cert.peta. Alio modo reſpondere potes ad illum text.quòd ibi loquitur text.de bonis immobilibus, quæ non acquiruntur militibus,ſed fiſco, & principi.d.l. ſi captiuus.§. expulſis. quemadmodum reſpondebatur. s.ad tex.in d.l.penul.verſi.ſimili etiam modo.vel de rebus mobilibus,quæ etiam victori duntaxat conceduntur. Et quòd iſte ſit ſenſus,probatur,dum tex.ibi dicit,quòd de ſpolijs debeat eſſe portio Principis. Datur ergo expreſſè intelligi,illum textum procedere vltra bona,& ſpolia,quæ iure legitimo militibus acquiruntur.Nam in illis iniquum eſſet,quòd princeps de armis,equis,& ſimilibus deberet participare: cùm ſolùm ſpectent ad milites.Et ille tex.procedit,vt dicunt Dd.in d.cap.dicat aliquis, quòd iure antiquo omnia ſpolia diuidenda erant inter milites, non habita ratione ad bona mobilia vel immobilia.Principis enim erat partiri prædã,quod hodie nõ fit. Nõ obſtat etiam dictũ Bar.in d.l.in bello.§. ſi.Quoniã dictum eius corruit,ex quo fundatum eſt in dicta l.penult.Et Bart. vnum dicit ibi,quod vſus hodie non obſeruat, &

ibi fatetur contrarium.Non obstat etiam auctoritas glo.in d.c.dicat aliquis,quia licèt sit magna auctoritas glossarum,quoniam tamen dictum eius leges non pro-
28 bant,negari potest.†Quarta sit declaratio vt ita demum capta in bello efficiantur occupantium,si in bellũ iustum fuerit: secus vero si iniustum.Iustum autẽ dicitur esse bellũ,si indictum fuerit à Cæsare,vel à Põtifice,vel ab alijs supremis principibus.l.ho
29 stes.& ibi Bar.ӯ.de cap.& postl.reuer.†Requiritur etiam vlteriùs iusta causa bellum indicẽdi,vt voluit Ancha.in reg.peccatum. de regu.iur.in vj.vbi voluit, quòd ad hoc, vt capta in bello efficerentur occupãtium, duo sint necessaria, authoritas principis,& iusta causa. Et ita DD.dicunt in c.olim.de restitu. spolia. ac propterea capta in bello iniusto esse restituenda.c. sicut.el. iij.de iureiuran . licet hoc milites hodie non obseruent.In hoc articulo, an sufficiat authoritas principis , vel sint duo necessaria,DD. inter se dissenserunt: Nam Hostiens. Ioan.Andr.& Aretin.in dicto capitulo olim. voluerunt, duntaxat principis authoritatem sufficere, quandoquidem in principe

semper

ſemper iuſta cauſa præſumitur. Cōtrarium tenuit Panorm. in d.ca.olim. et illum ſequitur ibi Aret. ſibi contrarius, vbi pro hac ſententia adducit optimum argumentū. Nam ſi princeps non poteſt aliquem priuare ſuo dominio ſine cauſa, vt per Bar. in proœmio Pandectarum, & tex. eſt in l. item ſi verberatum. §. j. de rei. vendi. eodem modo non poterit per indirectum indicendo bellum ex iniuſta cauſa, & aliquem priuare dominio, & libertate, quorum vtrumque competit iure gentium, & naturali.
30 † Horum ſententiam veriorem eſſe arbitror, ac maiorem in ſe æquitatem cōtinere, ſcilicet, quod duo ſint neceſſaria, & præſertim attenta diſpoſitione iuris diuini, & canonici. Ius nāque canonicum, & diuinum in hac materia, quæ poteſt generare peccatū, prçferēda ſunt iuri humano. Etenim ius canonicum expreſſè diſponit, neceſſariam eſſe cauſam iuſtā. d.c. ſicut. Ideo &c. & in ſpecie ita voluit glo. in d.c. ſicut. vbi expreſſè dicit ſtandum eſſe iuri canonico. Et ita tenendo non obſtat text. in c. ſi epiſcopus. de ſuppl. negl. præla. in 6. vbi probatur etiā epiſcopum effici ſeruum hæretici, vel ſchiſmatici, cui bellum

lum indixerit Pōtifex.quē text.Aret.multùm vrgere fatetur. Contrarium tenentes respondebant Aretino,procedere illū textum attentá dispositione iuris positiui,& ciuilis,secus quoad ius canonicum.Verùm nulla est hæc responsio. Nam materia ista, vt diximus,respicit peccatū,vt quis rem alterius occupet ex iniusta causa, idcirco ius canonicum nullo modo aduersaretur iuri gentium, si respiceret salutem animæ: Nam Pontifex semper hoc præ oculis habet,ne actus fiat in damnum alterius.capi. quamuis.de pact.in 6.& in plurib.alijs iuribus.propterea ad d.c.si episcopus.qui tex. in veritate aduersari videtur: responderi potest,quod ille textus impropriè loquatur de seruitute cognita iure gentium, sed de seruitute impropria,& in facto, prout interdum quoque accipitur.vt patet in l. fin.C.de senten.pas.in fin.cum gl.in verb.
31 libertatem.† Quinta & vltima declaratio sit ad textum, vt duntaxat locum habeat in rebus captis in bello,in territorio capientis,vel hostium,secus verò in alieno.Ita voluit Ange.in sua disput.incip.Nota guerrá. argu.l.denunciamus.& l.pręsenti.C.de his qui

qui ad eccle.confu.& ita Socy.latè hîc voluit, seq; ita consuluisse dicit per text.in l. quid si fugitiuus.versi.Cœlius ait, de ædili. edict. Contrarium autem voluit Ioan.de Riccijs, aduocatus Florentinus, vt refert Socynus hîc, qui voluit, vt in quocunq; loco fuerint capta, fiant occupantiũ.per tex. in d.l.pen.versic.simili.ibi, *in quibuscunque locis*.qui tex.secundùm Socynũ nullo modo probat, quia loquitur de donatione facta à Magistris militum, vt quocunq; loco facta sit, siue in bello, siue extra bellum, debeat valere absq; insinuatione:sed quòd bona fiant capientiũ, quocũq; loco capiantur, hoc textus non dicit. Item tex.ibi, *Quibuscunque*. refertur ad bona donata, non ad capta. Posset tamen quis dicere, textum ibi hoc probare videri, dum dicit in genere de spolijs, ac nullam facit mentionem loci, & sic datur intelligi, quòd bona fiant capientium quocunque in loco. Sed respondetur illum textũ intelligi debere secundum tex-
32 tum nostrum, & alia iura.† Attamen si quis velit contrarium amplecti, vltra nostros Florentinos antiquos possemus dicere, verius esse, vt etiam bona fiant occupantiũ in alieno

alieno dominio, dummodó ab hostibus capiantur, & in bello. Et pro hac sententia põdero textum nostrum, dum dicit, *In bello.* & in d.l.naturalem.cũ alijs iuribus, quæ bellum solũmodò, non etiam locum cõsiderãt, extra bellum denegant. Secundò expresè contrarium apparet per textum nostrũ sic inducendo, ꝙ non sit necessarius locus. Nã certum est, omnia supradicta exempla I.C. ante ver.item capta in bello. procedunt in quocũq; loco, Quòd si quis ceperit animalia, & piscatus fuerit, & aucupatùs etiam in alieno agro, fieri occupãtiũ. vt in §.feræ. cum alijs. Inst.de rer. diui. Ergo eodẽ modo dicendum, ꝙ ver.itẽ capta. debeat intelligi eodẽ modo, quo intelliguntur præcedentia exẽpla, vt sit bona comparatio, & præcedẽtia declarant etiã sequentia, & maximè notando illam dictionẽ, *Item*, quæ est similiũ repetitiua, & ita reperio Deciũ hìc idem dixisse. Nec ego nunc muto sententiã, quãuis hactenus communi sentẽtiæ subscripserim.

33 Sextò notandum est ibi, †*Insula in mari*, Insulam in mari natam fieri occupantis, & propterea infero, quòd si insula fit occupãtis, ergo etiã id quod constrictum est

est per occupantē in insula fiat propriū, & liberum ab omni iurisdictione. Ideoq; Venetiarum ciuitas, quæ condita est in mari, & in loco, qui est in bonis nullius, iure Cæsarem non recognoscit, nec quenquam alium superiorem, ita Salicet. dicit de illa vrbe, in l. tertia. C. de nauti. fœn. Bart. Veronen. in tract. seruitut. rusti. in verb. donare. Iason quoque & alij in l. si insulam. de verbo. obligat.

Septimò Collige ibi, *Item gemmæ &c.*

34 †Quòd gēmæ, lapilli, & margaritæ inter se differūt, vt patet propter illam copulā, *Et*, quæ solet poni inter diuersa. per not. in Rubr. C. de iur. & fac. igno. Quod vero sint diuersa, habem⁹ tex. in l. & si nō sint, vel si sint. §. gēma. de au. & arg. le.

35 †Ac quoniā lapillus varijs modis accipitur vt pro precioso lapillo, & pro paruo lapillo vt dicit gl. in l. vni. C. de err. calc. propterea Alexāder, & Do. hîc inferūt ad dicta Ray-

36 nerij de Foroliuio, in d. § gemmæ. †vbi refert, dum esset Florētiæ apud Ducem Calabriæ, inquisitam fuisse quandam meretricē, quod aliam lapillo percusisset: quærebatur vtrum esset condemnanda, Raynerius

nerius voluit illam esse absoluendam,quan doquidem lapillus diuersimodè accipitur, ille autem modus amplectendus est semper,per quẽ sequitur absolutio. Nam pars benignior in pœnis semper est tenenda.l.si præses. & l.interpretationem. j. de pœnis. Sed accipiendo pro lapillo precioso,erit benignior interpretatio,cùm lapillus pretiosus non sit aptus ad offensionem. Dictum
37 Raynerij approbat hîc Alex.& † comprobat ex dicto Bartoli, in l.filiusfamiliàs, de testa.& in l.ij.in fin.de duob.reis promit.& stipu.Quòd si formata esset inquisitio contra aliquẽ, & dicatur Titium mulierẽ violenter cognouisse,ex quo illa verba violenter ,accipi possunt actiuè, & passiuè,voluit Bart.in prædictis locis illum non puniendũ
38 esse.† Accedit etiam vltra Alexan.hîc,notabile dictum eiusdem Alexand.in consil, 203.incip.Super themate.libro.ij.vbi excusauit mulierem inquisitã de veneno,quandoquidem venenum bonum,& malum esse potest,vt est in l.qui venenum.de verb.sig. Hoc idem tenuit Alex.in consil.116.inci.in
39 causa inquisitionis. libr.iij.† Veruntamen quamuis magis communis sententia sit su-

per prædictis casibus, neutiquàm tamen mihi satisfacit Raynerij dictum, ac multò minùs dictum Bartoli, in d.l.ij.§.fi.de duob. reis, minimeq; placet dictum Alex.in prædictis cōsili.
40 †Et primò quantum ad dictum Raynerij, quoniam quocunq; modo lapillus accipiatur, semper inuenitur verificata offensio, atque accusatio, & dicitur nequaquàm dubia inquisitio, vt sentit etiam hîc Riparius, arguendo de libello alternatiuo, qui etiam toleratur, quando concluditur in vtramque partem.c.ex parte.& ibi, Panor. in iij.notab.extra, de foro compe. Illud semper attendi debet, quod plerunque fit: estq; verisimilius potiùs aliquem lædi paruo lapillo, quàm pretioso. Solitus sum adducere tex.in l.fistulas.§.fin.& ibi glo.fina, de contrahend.empt. quem tex. hîc etiam præceptor meus Decius adducebat. Non obstat dictum Barto.in prædictis locis: respondetur enim eodē modo, vt suprà. Raro enim contingit, id quod experientia rerum magistra docet, quòd mulier violenter virum cognoscat: & ob id hoc non est considerandum.
41 † Ac illa verba, *violenter*, magis debent intelligi actiuè, quàm pasiuè. Primò

magis

magis propter verisimilitudinem, deinde ex ordine scripturæ. Et dictum Bartoli reprehendit quoque Ang. in l.ij. per illũ text. in verb. *violenter*. C. de vi bono. rapt. Imola. Cumanus, Aretinus in d.l.ij. §. fi. de duob. reis. Iason in l. non hoc. C. vnde cognati. & sic magis communis sententia est contra Barto. Quantùm verò ad dictum Alexandri, malè illum consuluisse existimo; quia verbum illud, *venenum*, in terminis inquisitionis, debet magis intelligi de malo veneno.
42 †Et licèt vocabulum istud venenum, ex sua proprietate hoc significet. d.l. qui venenum. quoniam tamen communis vsus loquẽdi ita fert, vt pro malo veneno accipiatur, ideò communis iste vsus loquendi, debet vocabuli proprietati præferri, per l. librorum. §. quòd tamẽ Cassius. de leg. iij. & in l. Alphenus. cum similib. de verbo. signif. Dd. latè in Rub. s. de ope. noui nũcia. Adeòque hoc est verum, communẽ vsum loquendi esse præferendum, vt etiam in materia odiosa anteferatur: tex. est notab. in. l. si vxò. §. j. de adult. vbi ad puniendam vxorem tanquàm adulteram, appellatione vxoris venit etiã illa, quæ de facto, & sic impropriè,

est vxor.

43 Octauò colligitur ex textu nostro,† gẽmas,lapillos,& margaritas in littore maris inuentas,effici inuentoris. Iste tamen tex.quamuis Dd pertranseant,recipit aliquas declarationes,seu limitationes:

44 Item recipit extensionem.† Prima sit declaratio,vt intelligatur textus noster in lapillis,gemmis,alijsque rebus repertis in littore maris, quæ alio modo non apparebant in dominio alicuius fuisse : Exempli gratia:quia absque vlla erant sculptura, prout ipsamet natura ꝑduxerat. Secus verò si reperirentur gemmæ sculptæ,ac in illis appareret artificium hominis . Quia isto casu daretur intelligi,quòd olim in dominio alicuius fuissent:quoniam sculptæ à natura produci nõ solent.ita ipse Bar.& Dd. in.l.nam quæ nobis.ĵ.cod.& ibi aliàs diximus. Dictum Bartoli sequitur Saly. in.l. fi.C.si res alie.pig.da.sit.Hæc regula locũ habet in.l.fin.C.vnde.vi vbi dicitur, *Quod tuum non esse scis,debes iudicare esse alienum.*

45 † Secunda declaratio secundum Socynum hîc erat,quòd non absque mysterio dicebat textus, *In littore maris.* Nam si

ge-

gemmæ reperirentur in ædibus priuatorũ, vel si reperirentur feræ,& animalia,tunc non efficerentur inuenientiũ,quia ratione loci in dominio alterius fuisse existimarẽtur, quandoquidem gemmæ,lapilli &c. non nascuntur in ædibus.Et ista declaratio procedit eodem modo secũdum Bar.
46 in.l.rem quæ nobis.†Tertia sit declaratio: quod etiam non sine mysterio dicit I.C. *In littore maris*.Nam si gẽmæ, & supradicta reperirentur in montibus,prout plerũque nascuntur gemmæ,videlicet Smaragdi,Adamantes,& Turcici lapilli,quos aliquando inter saxa nasci vidi,tunc enim nõ efficiũtur inuentorum,sed eorũ qui essent domini montium:Et hoc si Dominus montium solitus fuisset percipere commodum, & lucrum:& ad hoc est opt.text.in simil.in l.diuortio.§.si vir. Solut. matri. Item textus noster licèt ponat prædicta exempla tantùm,debet tamẽ extendi ad omnia preciosa,vt si inueniantur in littore maris, efficiantur inuentorum, nam exempla non restringunt regulam.l. damni infecti.cum simil.de dam.infe. Et hoc videtur sentire apertè tex.in.§.item lapilli.Insti.de rer.di-

ui.vbi Imperator dicit, *Item lapilli, & gemmæ, & cætera*, propter illud verbum, Et cætera, apparet Imperatorem vniuersaliter de omnibus, quæ in littore maris reperiuntur sensisse, omniaq; similia isto verbo cõtinentur, vt Doctores dicunt in l.gallus.in §.j.de lib.& posthu.

Vltimò Ex textu secũdum Albericũ hîc
47 colligitur, † non solùm inuentione acquiri gemmas, lapillos &c.sed requiritur, vt intercedat naturalis apprehensio: ita dicebat glossa subaudiendo ad textũm, in dicto §.item lapilli. adducendo argumenta, scilicet text. qui optimè approbat sententiam, dum in fine dicit, *Qui primus nactus sit eorum possessionem*. Et sic apparet solam inuentionem non sufficere, sed naturalem accedere oportet apprehensionem, vt rerum magistra experiẽtia ostẽdit. Quòd si quis rem procul videt, idcirco eius possessionẽ non nanciscitur, nisi rẽ apprehẽdat: Et ad hoc etiã facit in simili tex.in l.si Barsatorã.C.de fideiu.vbi textus expresse præsentationem personæ promisse sisti in iudicio requirit, neque sufficit illum inuenisse, vt etiam Dd. dicunt infe-

rentes

rentes ad ius municipale, quod portātes arma
48 de nocte puniat. † Nam si dicat statutū, si-
quis inuentus fuerit cum armis, & ad hoc
vt ille puniatur, debet etiam apprehendi,
vt de hac quæstione.j.dicemus. Et propte-
reà per textum nostrum euertitur senten-
tia Porci in §.thesaurus. Instit. de rer. diu.
inquantum tenebat contra gl. in d. §. item
lapilli. & ponderabat tex. ibi, dum dicebat,
Inuentoris fiunt. Quamuis enim ille text.
loquatur per verbū inuētoris, debet tamē
declarari secundū textū nostrum fiunt in-
uentoris, & apprehendētis, prout expressè
tex. noster hîc, quem illū nō vidisse miror.

In prima Glossa, ibi, *Aliàs à sedibus*. se
quendo comment. Bartoli hîc
quòd incipit tractāe circa vltimam glos.
partem. Ex dict. glos. colligitur, possessio-
nē impropriè locum habere in mobilibus,
& hoc propter allusionem vocabuli, cùm
49 possessio dicta sit à pedibus. † Ista Glossa cō
muniter reprehenditur, vt patet hîc per
Bar. post Dynum: cuius sententiam sequū-
tur hîc Alex. Iason, & alij indifferenter om
nes. Ac mouetur Bart. hîc per plura iura,
quæ ipsemet hîc adducit, præsertim per

textum nostrum in duobus locis, in vers. in
his quæ cœlo, terra, marique & in quib.
locis bona mobilia capiuntur, & possi-
dentur. Item in ratione ibi, *Quia natura-
liter*, &c. Adducit etiam tex. in l. j. ȷ̃. vtrobi.
Licet Accursius ab omnibus redarguatur,
credo tamen quòd eundem sensum habue
rit, prout ipsemet Dynus fatebatur, quòd
bona immobilia possiderentur quidem, sed
impropriè, & non æquè pariter, quoniam
negari non potest, ꝙ non ita pariter possi-
deantur propriè mobilia, sicut immobilia.
probatur in d. l. j. ȷ̃. vtrobi. Vbi tex. sensit ex-
pressè, bona mobilia non ita ęquè possideri.
Secundò probatur per tex. in d. l. iij. §. Ner-
ua. vbi apparet debiliorem esse possessionẽ
in rebus mobilibus, quàm in immobilibus.
Item facit, quia res mobilis est vilis. l. rem
50 quæ nobis. ȷ̃. eo. titu. † Sed si tenemus lectu-
ram ad textum nostrum, secundùm Pande
ctas Florentinas, cùm textus dicat, posses-
sio dicta est à sedibus, quasi positio, adiun-
gendo posteà rationem I C. apparet istam
disputationem cessare, quia verbum, posi-
tio, iuncta ratione locum habet, tam in mo-
bilibus, quàm in immobilibus. Si verò lege-
retur

retur text.prout communiter legitur tunc militat adhuc disputatio. Et ex dictis D D. hîc, vt per Alexan. inferebatur ad quæstio-
51 nem, † quòd si testator legasset possessiones suas, vel possessionem rerùm suarum, an viderentur contineri mobilia? Secũdum prædictam communem sententiam continerentur: quoniam possessio cadit tam pro-
52 priè in res mobiles, sicut in immobiles. † Cõtrarium autem Cynus post Petr. decidebat in l.fin. & ibi Bald. C. de compen. Quorum sententiam est imitatus Bart. in l.vxorem. §.legauerat. in fin. de legat. iij. Estq; illorum fundamentum, quia iuxta cõmunem vsum loquendi in Italico idiomate verbum, possessionis, non recipit bona mobilia, qui vsus semper attendi debet, & præferri vtilitati, & proprietati vocabuli. l. librorum. §. quòd tamen Cassius. de legat. iij. l. Labeo. de supelle. lega. l. quòd de lanionis. §. asinã de fund. instr. Eodemque modo Alex. hîc tenebat. Ego autem existimauerim prædictam sententiam veram esse, nòn solùm ex communi vsu loquendi, verùm etiam ex proprietate vocabuli. Nam cõmunis vsus loquendi idem significat, quòd proprietas

vocabuli. Appellatione enim possessionis non continentur mobilia.tex.est in l.ij.C.de prob.l.interdum.de verb.significa.Vbi etiã textus ponit exemplum nostræ quæstionis, si testator legasset possessiones suas. Facit etiam pro hac sententia:quia verbum istud, possessiones,in testamento,non potest intelligi de possessione naturali,& ciuili in persona Domini,quia testator non potest relinquere possessionem nec ciuilem ,neque naturalem:ciuilis enim desinit animo post mortem. naturalis quoque non transmittitur:eò quia est facti, & facta non transmittuntur in hæredes.I.C.dicit in l.cùm hæredes,in princ.j.eod.tex.dicit, *Adita hæreditate omnia iura transmittuntur,possessio nõ, quia est facti &c.* Ideò cùm verbum istud, possessionis,non possit referri ad vtramque possessionem meritò,ne inutile sit legat.de immobilibus intelligi debet.In vno tamen recedo à Dd.in quo ęquiparant istos duos casus ,cũ testator vel dicat, Lege possessiones meas,vel possessionem rerum mearum. Imò dixerim in secundo casu contineri bona mobilia,propter verbum rerum mearum: quod generale est; vt appellatione

ne rerum mobilia,vel immobilia contineantur.l.rei appellatione.de verbor.signifi.

In glossa ibi, *Definiri.* colliguntur tres definitiones possessionis, vt Bar.quoque in suis commentarijs latè dicit.Ex dicta glos. & Bart.resultat difficillima quæstio, antequàm ad possessionis definitionem descen-
53 damus.† An possessio sit iuris,vel facti.Super hac quæstione,tres principales reperiũtur sententiæ,prima,quòd sit iuris,vt volebat Ioan.quàm Barto.& Dd. communiter sequuntur.Secunda,quòd sit facti,quæ opinio fuit Azonis & Accursij hîc,quorũ sententia à pluribus recipitur. Tertia fuit, vt esset mixta:iuris scilicet & facti.quam Bar. sibi contrarius tenuit,in l.si is qui pro emptore.j.titu.proxi.Aduertendum est in hac quæstione,quòd Dd.non dissentiunt inter se considerãtes possessionem in esse producendam : quia omnes vnanimiter dicunt eam esse quid facti. Dubium verò est,quando possessio deducta est in esse, an sit iuris,
54 vel facti.† Istas sententias in vtramq; partem discutiamus primò, dein ad reconci-
55 lianda iura Dd.descendamus.† Pro prima parte plura adducuntur, & in primis text.

in l.

in l.peregrè.in princip.ȷ̄.titul. noſtr.ibi, *Ius poſſeſsionis*. Ex quo textu apparet poſſeſſionem eſſe quid iuris. Tenēdo contrarium facilè reſpōderi poteſt ad illum text. Quòd I.C.ibi, *Ius poſſeſsionis*, dicens noluit dicere poſſeſsionē eſſe iuris, ſed ibi verbum illud, *ius*, latiſsimè accipitur ꝓ titulo, poteſtate, ac authoritate aliqua. Et ita illud vocabulum eſſe exponendum, probatur per text. in l.ſi finita.§.ſi quis metu.de dam.infect. vbi I C.dicit integrum ius: & tamē ibi illud verbum, *ius*, non poteſt accipi pro poſſeſſione, ex quo ille non conſequitur poſſeſsionem, ſed duntaxat tenutam quandam, quæ eſt quædam detentatio. Secundò pro hac ſententia communi adducitur text.in l.nemo.C.eo.dū tex.ibi dicit, duplicem eſſe poſſeſsionū ſpeciem: Vna, quæ in corpore, altera quæ in iure conſiſtit. Iſte tex.non probat communem ſententiam, videlicet poſſeſsionem ſimpliciter eſſe iuris, imò magis probat mixtam eſſe poſſeſsionem, & iuris, & facti: prout idem Bartol.in d.l.ſi is qui pro emptore.& Aretin.ſequitur, vt infrà dicam. textum tertiò adducebat in l. non ideò minùs.C.de libe. cauſ.in fine. ibi,

inconcussum ius possessionis. Ad illum tex. respondetur, vt proximè dictum fuit ad tex. in d. l. peregrè. Quarto loco Bart. hîc adducebat. l. possessio quoque. ĵ. eodem. ibi: *plurimum iuris* . & hoc per regulam . l. quæritur . de stat . hominum . magis consistit possessio in iure, quàm in facto, & ita est iudicanda. Etiam iste text. non videtur obstare: nam quamuis dicat plurimũ iuris &c. I. C. tamen ob id non vult possessionem esse quid iuris, sed illa verba apponuntur habita ratione personæ, videlicet vsufructuarij, qui naturaliter possidere dicitur, vt inibi tex. dicit. & idem in. l. naturaliter. ĵ. eo. Est autem sensus, quòd ille vsufructuarius plurimum iuris mutuabatur: quia licèt tantùm naturalem possessionem vsufructuarius habebat, habebat tamen aliquam quoque ciuilem. Quòd verò vsufructuarius, & similes dicantur habere aliqualem possessionem ciuilem, voluit Glos. expressè in. l. ait prætor. §. itẽ ei. ex quib. caus. maio. & diximus nos etiam in d. §. qui ad nundinas . Quintò ad confirmãdam hanc sententiam, adducitur ratio Iacobi de Rauen. qui dicit, quamuis hoc lege non proba-

retur,

retur, probaretur tamē ratione:Licet enim contractus sint facti.l.consilio.in fine.de curato.furio.ex facto tamen ius oritur l.si ex plagis.§.in primo capite.ad leg. Aquil.quāquā enim possessio in modo inueniendi sit facti,ex facto tamen illo ius resultabit,quēadmodum videmus nasci obligationem ex contractu, & nihilominus tamen est iuris, cùm sit iuris vinculum,vt Insti.de obliga.in prin. Et huic rationi assentit Bart.ad quam responderi potest,simile non procedere in casu nostro .Quāuis enim possessio in esse deducta sit,non tamen requiritur,quòd ex illo facto præcedente resultare debeat ius, quemadmodum probatur in l.denique.ex quib.cau.ma.vbi textus loquitur in possessione deducta in esse,nihilominùs tamen textus inibi dicit plurimum facti habere: Hoc idem videtur in textu nostro, in §.si vir.quod secus est in cōtractu:etenim obligatio descēdēs ex cōtractu,semper remanet iuris. Sextò facit text.in l.liber homo.§.fina.s.titu.proximo.iuncta glossa ibi, *ius est* Quoniam respondetur,hoc mihi non probari:cùm textus eo in loco non possit expo ni ob sensum absurdum,qui inde sequere-

tur,& ibidem Iurisconsultus arguit, quod per consequentia verba patet. Septimò facit textus in l. stipulatio ista.§.si quis.j.de verbo.obligatio. ibi, *vel de quolibet alio iure*, Et dictio, *alio*, denotare solet similitudinem. Cũ ergo dicatur ibi de possessione, ac deinde textus subiungat, Et de quolibet alio iure.&c. Manifestum igitur est, possessionem esse iuris. Verùm ad textum istum duobus modis responderi potest: Primò quòd illa verba, de quolibet alio iure.&c. non inducant similitudinem. Quoniam id quod dicitur huiusmodi, scilicet dictiones æquiparari, procedit in pœnalibus. ita Socynus dicebat, in l. quidam relegatus. versic. tertio de rebus dubiis.& sequitur in l.iij.de serui.fugitiu.in vltimo notabili. Vel secundò, ꝙ illa verba de quolibet &c.respiciunt vsum,& vsufructũ, quæ iuris sunt,& non refertur ad verbũ, possessionem. Et sic illud ius latè accipitur pro quolibet iure, vt supradictum est. Octauò videtur esse textus in l. cùm heredes.in princip.infra eodem.vbi dicitur, ꝙ omnia iura hæreditaria transeunt in hæredẽ, excepta possessione: Ergo possessio est iuris, aliàs non esset bona exceptio cũ

esse

esse debeat.de regula l.nam quod liquidè. §.fi. de pœn.legat.cùm similibus.verũ tex. iste vt infrà apparebit, potiùs probat contrarium,quòd possessio non sit iuris.Et ita tex. adducitur pro parte contraria, quia enim ibi de translatione iurium tractatur, I.C.noluit possessionem transferri,eò quia possessio est facti,& postliminium non habet locum,nisi in his quæ sunt iuris:vt in d. l.denique.Nonò facit text.in l.qui pignoris: infrà eodem.ibi,cùm plús iuris &c.Ad quem tex.respondetur prout supra ad alia iura.Decimò adducitur tex.in l.iusta.infrá vti possidetis. dum text.dicit, *Quod qui possessor est plus iuris, &c.* Ad text.istum respondetur, vti iam sæpe dictum est.Secundò ibi ius accipitur quantum ad iuris, effectum, qui sequitur, non quoad substantiam possessionis. Vndecimò comprobatur ista sententia, per rationem satis probabilẽ,cuius author fuit Aretinus hîc, quam sibi Iason adscribit,eadem etiam ex dictis Bartoli colligitur possessionem ideò iuris esse,& non facti,quia si esset facti, seruus possidere posset, quoniam eorum capax est quæ in facto consistunt. §.sed cùm
factum

factũ. Insti. de inutil. stipula. sed seruus non potest possidere, sed tantũ tenere. l. quod ser uus. j. eo. l. nũquã. j. ti. prox. & in l. possessio. §. j. j. eod. in l. stipulatio ista. §. hæc quoque. de verb. obli. Ergo manifestè apparet posses sionem esse iuris & non facti. Contrarium autem tenendo respõdetur, quòd quis seruus possidere nequeat, propterea tamen nõ sequi possessionem iuris esse. Quia non solùm seruus non possidet ciuiliter, verumetiam nec naturaliter, vt patet in d. iurib. Et ideò possidere non potest, non quia possessio sit iuris, sed quia ex possessione plures iuris resultant effectus, qui posteà cadere in seruum deberent, si possideret, quod esset contra regulas iuris, cùm seruus pro nihilo habeatur quantùm ad ea quæ iuris sunt. l. quod attinet. de reg. iur. Duodecimò probatur, quia in iure dominium pro possessione continetur. l. ij. C. de proba. l. fi. ver. quid enim prodest. C. de præscript. longi temp. & ibi, gl. tex. est in l. interdũ. j. de verb. significat. Ad hoc respondetur, quòd licèt nomine possessionis veniat dominium, non tamẽ ideò sequitur esse iuris. Quòd nomen possessionis largè cõtineat dominium, hoc

namque ꝓuenit ex lata quadam significatione, iuncto etiam communi vsu loquẽdi. vt patet in d.l. interdum : regulam esse in contrarium, & quòd possessio differat à po proprietate, probat l. quæstio. j. de ver. signi. Decimò tertiò aliàs adducebam rationem pro hac communi sententia, possessionem scilicet esse iuris. Nam ea dicebam, quę sunt incorporalia atque in animo consistunt dicũtur iuris esse. tex. est in Inst. de re. cor & incorpora. & in l. j. de rer. diui. Verũ possessio postquàm in esse deducta est, animo retinetur. l. licet. C. eo. & d. §. qui ad nundinas. meritò iudicandum esset, possessionem esse iuris. Ita reperio Angelum, Areti. dixisse in Insti. de reb. corp. & incorpo. vbi exemplum in possessione posuit. Sed tenendo contrariũ posset responderi, quòd quãuis sit animus incorporalis, ideò tamẽ consequẽs non esse, quòd sit iuris, licet animo retineatur. Quandoquidẽ secundum cõmunem sentẽtiam animus est quid facti. l. in bonæfidei. š. titu. proxi. Aut secundò etiam hunc in modum respondetur, quòd licèt animus sit iuris, vti superiore loco dicebamus, videlicet extrinsecè, nõ tamen sequitur, vt ob id pos-
 sessio

ſeſsio ſit iuris,quoniam poſſeſsio ab animo eſt ſeparata,& differt poſſeſsio retenta à retinente,quemadmodum contentum à continente. Decimoquartò probatur per l.in conuentionalibus.§.j.ff.de verbo.obligatio. vbi ſi quis ſtipuletur vacuam poſſeſsionem tradi, nō nudum factum,ſed cauſam bonorum,& ſic traditionem,per conſequens ius ſub vniuerſitate. Ad textum iſtum reſpondet hîc Alex.illum nihil probare, quamobrem verò non probet, non oſtendit. Peruſini tamen hîc declarant ſic,quandoquidem ibi conſideratur actus traditionis,meritò textus ille probare non videtur. Decimo quintò facit text.in d.l.poſſeſsio.§.j.ibi, *Non tam facti,quàm iuris*,quoniam reſpondetur,quòd ille tex.contrarium potiùs probet,poſſeſsionem ſcilicet fore mixtā. Item magis pōderare videtur I.C.textum ,& factum,quàm ius ex modo dicendi. Decimòſextò allegatur l.ſi quis à ſe fundum,ibi,*Iura poſſeſsionis*.C.vnde vi. Reſpōdetur enim ad textum illum,quemadmodum ſuprà ad alia iura eſt reſponſum. Decimoſeptimò adducitur l.ſi ea res.in fine.de actio.empti. ibi,*potior eſt ille,qui priùs ius apprenhende-*

rit,& I.C.ibi exponit,id est,cuius res primò tradita fuerit. Ad istum text. respondetur, I.C. considerasse effectus resultantes ex possessione,à possessione separatos,non autem quod possessio sit iuris,cùm omnino separata sit,ideóque textus ille nihil impedimẽti adfert.

56 †Secunda Principalis sententia est,quæ fuit Azonis in secunda defini tione,cui Accursius astipulatur. Roma. Pe. de Boscontio,atque alij quamplures,quos enumerant Alex. & Iason hìc. Pro qua sen tentia confirmanda adducitur tex. noster in duob.locis,primo,in §.seq.& in §.si vir. in quib.expressè dicitur possessionem esse facti. Contrarium autem tenendo, facilè respondieri potest, quod iura prædicta loquuntur de possessione in modo incundi, vt ibi expressè apparet, meritò leges dicunt esse facti. quo casu vt diximus suprà Dyn. Bartol. & omnes fatentur ab initio possessionem esse quid facti. & ita gloss. ibi intellexit in verbo, eam rem. Eodem modo intellexit Socyn. hic. idemque sequuntur repetentes Florentini hic. Sed responsio Ruyni est debilis, quæ ibi est, dictio

dictio *enim*, quę est relatiua. Ideo cùm dicatur an posſit poſsidere, & addatur. Ea enim &c. debet intelligi de poſſeſsione. Verũ dices tu, quæſtionẽ mihi eſſe, nõ an poſsit poſſidere, ſed an poſsit incipere poſſidere, & reſpõſio intelligi debet ſecundum præcedentem quæſtionem, quẽmadmodum dicitur, reſponſionem debere eſſe conformẽ interrogationi. arg. §. pręterea. Inſt. de inu. ſtipu. Ad tex. vero in d. §. ſi vir. alio modo reſpondetur: nam ibi pręſupponitur quod poſſeſſio deducta ſit ad eſſe. Reſpondetur enim quod hinc I. C. ibi dixerunt, ius ciuile non poſſe tollere poſſeſsionem, non ergo ſequitur poſſeſsionem eſſe facti. verùm quod lex non poſsit tollere poſſeſsionem, & ea quæ ſunt facti, ac facta non habere pro infectis, probat. l. in bello. §. facta. de capt. & poſtlim. reuerſ. Secundo pro hac ſententia adducitur tex. in. l. j. §. Scæuola. ſi quis teſt. lib. eſſe ius. fuer. ibi, *Quia poſſeſsio facti eſt, & animi.* Ergo apparet poſſeſsionem eſſe facti, quia eodem modo reſpondetur ad illum textum, quod loquatur de acquiſitione poſſeſsionis, & ſic in modo ineundi, neque verba illa, *facti, & animi*, aliter in-

terpretari possunt, quam si dictum fuisset, in acquisitione possessionis corpus, animumque requiri. dicta l. iij. in princip. in l. quemadmodum. cum alijs. infrà eodem. Etenim si loqueretur de possessione in esse perducta, non requireretur nisi animus, nam solus animus sufficit ad retinendam possessionem. dicta l. licet. Itaque manifestum est, cùm dicat text. possessio facti, & animi est, loqui illum in modo ineundi.

Tertiò pro hac sententia facit text. in l. denique. ex quibus causis maio. ibi, plurimum facti habet. Istum textum adducit Petrus de Bozantio, qui dicit ibi esse, quando possessio deducta erat in esse, quod patet ibi, cùm loquatur de possessione acquisita, quæ fuit perdita, nō potuisset amitti, nisi pri' fuisset acquisita. Priuatio enim præsupponit habitum. l. decem. de verbo. obligat. l. manumissiones. de iustit. & iure. Et ita tenendo non obstat responsio Iasonis: quòd cùm tractetur de recuperāda possessione, perinde est, ac si tractaretur de apprehensione possessionis: Respōderi enim posset, ibi possessionem non considerari in

modo

modo ineundi, sed vt in esse deductā. Contrarium verò tenendo text. ille non probat, nam si loqueretur de possessione in esse deducta, textus non diceret, plurimum facti habet, imò facti & iuris esset. dicta l. possessio. in princip. infra eodem. Quarto loco adducebatur text. in. l. possessionem pupillus. qui text. expressè quoque loquitur de possessione in esse deducta, per supradicta: cùm ibi quæratur, An pupillus possit amittere possessionem. & quæ in corpore consistit illum amittere posse I.C. dicit: ratio est, quia illa in facto consistit, dicta l. nostra. §. primo. & sic de necessitate videtur ille text. intelligere de possessione deducta in esse. Veruntamen defendendo communnem, respondetur iam memoratum textum probare contrarium, cùm I. C. ibi non indistinctè velit pupillum posse desinere possidere, sed distinxit, aut possessio consistit in corpore, & posse illum, aut in animo, & nequaquam posse arbitratur. Animus ibi accipitur pro iure extrinsecè: quia si animus esset quid facti, vtique posset. Et quòd animus cōsideretur tanquàm iuris ibi in textu apparet. in d. l.

tio iuris. Sextò pro hac ſententia adducebatur aliàs à me tex.in l.quæſtio.de verbo. ſignifi.per quem Alciatus ibi omnino probat, poſſeſsionem eſſe quid facti. Ad quod tamen reſponderi poſſet,quod licet poſſeſſio ſit vſus,non tamen ſimpliciter eſt vſus, ſed ſequitur iuris effectus,quoniam ex poſſeſsione reſultat vſucapio.l.ſine poſſeſsione.cũ ſimil.j.tit.prox. Item poſſeſsio omnino ſeparata eſt ab illo facto,potiſsimũ cùm in eſſe deducta eſt.Septimo ꝓ hac ſentẽtia facit tex.in l.cùm hæredes.j.eod.vbi conſpicuè liquet,poſſeſsionem eſſe facti: cùm tex. dicat,adita hæreditate omnia iura trãſferri in hæredem,excepta poſſeſsione. Sequitur ergo poſſeſsionem non eſſe quid iuris.Pro defenſione communis reſponderi poteſt, textũ illum totũ probare contrariũ.Cùm enim ibi excipiatur poſſeſsio,ergo apparet poſſeſsionem eſſe quid iuris, aliàs non eſſet bona exceptio, prout eſſe debet.l.nã quòd liquidè.§.fi.de penu.lega. Ac iſte quidem text. quemadmodum. ſ. demonſtrauimus pro communi ſententia allegabatur. Alia poteſt ſubiungi reſponſio: quamuis poſſeſſio quid facti habeat,plurimum tamen ha-

bet iuris d.l.possessio.in princi. Atque hæc est ratio, quamobrem possessio in hæredẽ non transmittatur, non quòd possessio non sit iuris, sed quia ius hæreditatis non est annexum hæreditati: ita declarat I.C. in d.l. j §. Scęuola. vbi hanc assignat rationẽ, quare possessio in hæredem non transeat. Præterea respondere quis potest, textum illum loqui de possessione in modo ineundi, ideoque ibi dicitur possessionem non transmitti: nam possessio, quę erat in persona defuncti, extincta fuit per mortem eius naturalem: meritò lex eam transferri noluit, sed perinde haberi statuit, ac si possessio ab initio esset apprehendenda, prout videmus idem in morte contingere ciuili. d.l. deniq; ex quib. cau. maio. Octauò roboratur possessionem non esse iuris, sed facti: nam vera illum sequuntur quocunq; vadat. l. fina. C. de longi tempo. præscri. Verùm si quis possideret naturaliter, nullo modo retinet possessionem. d.l. clam possidere. §. qui ad nundinas. Imò in mobilibus perditur etiam ciuilis posse ssio. d.l. iij. §. Nerua filius. j. eod. Ad istud fundamẽtum haud difficulter responderi potest: nam ciuilis possessio semper

per retinetur quocunque quis vadat.d.§. qui ad nundinas.Manifestũ igitur est, possessionem esse quid iuris,licèt locũ non habeat in possessiõe naturali.Nonò facit tex. in l.nemo.C.e.& d.l.possessio quoq;.In quibus iuribus,aliisque consimili.apparet possionem esse facti.Ad hæc iura respõdebis: quòd non simpliciter dicant possessionem esse facti,sed duas esse qualitates in possessione,vnam quæ in corpore, alteram quæ in animo consistat,ac inibi animus accipitur pro iure,& sic potiùs probant contrarium.Decimò probatur ratione,nã si possessio non amitti posset solo animo absque alio facto,seu causa:nam iura non amittuntur solo animo,verùm necesse est,vt interueniat causa & titulus,vt in terminis hoc dicit I.c.hanc assignans rationem inter possessionem,& dominium,quod iuris est, in l.si quis vi.§. differentia.j.eod. Huic rationi quæ obstare videtur,sic potest occurri,quòd non propterea sequitur possessionem esse facti cũ solo animo amitti possit. d.§.qui ad nundinas.quando enim quis desinit possidere animo,interuenit etiam factum aliquod extrinsecum,propter quod

lex

lex ita interpretatur, vt patet in d. §. qui ad nundinas. cum seq. & in l. si quis id quod. §. fin. ff. eod. Et ex supradictis omnib. manifestum est, articulum istum esse difficillimũ, & in vtranque partem disputari posse, quo niam iura inter se tã discordia sint, vt quis ægrè possit colligere, vtrum possessio sit iu
57 ris, vel facti, vel mixta. † Idcirco subtilis aretinus hîc iura inuicem conciliare, & componere conabatur, dicens possessionem non esse iuris, nec facti simpliciter, sed mixtam, tam iuris, quã facti. Cuius opinio probatur per text. in l. possessio. ff. eod. ibi, *Non tam facti, quàm iuris est.* & in l. j. §. Scæuola. si quis test. lib. esse ius. fuer. ibi, *Facti & animi est possessio.* Ad idẽ videbatur text. in l. nemo. C. eod. & in d. l. possessionem pupillus. quæ singulæ leges idem dicunt. Et quanquam Aretinus hanc pro sua vsurpauerit sententiam, originaliter tamen fuit Bartoli in l. si is qui pro emptore. col. iij. in ij. opp. ff. titu. prox. quem secutus est Anchar. in regula, sine possessione. de re. iur. in vj. † Quã
58 uis verò hæc sententia probabilis videatur, ab omnibus tamen posterioribus reiecta est. vt hîc per Socyn. Iason. & omnes recentiores.

res:quanquam Iason fuerit sibi cõtrarius. In prima enim lectura hanc sententiam sequebatur quam Bononienses, Florentini, Claudi⁹ à Seisellis,ac Perusini vno ore reijciunt,omnibusque iurib.per Aretinum suprà adductis respondent. Ac huiusmodi Aretini sententiam esse respuendam probatur ratione impossibilitatis,quia si possessio esset iuris, & facti,duæ qualitates mutuò sibi contrariæ in eodem subiecto manerent:id quod planè est impossibile.ar.l.iij.§. ex cõtrario.j.eo. Resultaret deinde absurdum,quãdoquidẽ hoc modo possessio partim corporea partim esset incorporea:Corporea diceretur,quoniam facti esset,vt in lege nostra patet,in.§.j. Incorporea verò respectu iuris,cùm iura incorporea dicantur. Inst.de reb.corp.& incor.in prin. Tertiò obstare videtur impedimentum coniunctionis.ex facto enim ius oritur.l.si ex plagis.§. in cliuo Capitolino.cùm simili.ad le. Aquil. Sed quamprimum possessio in esse est deducta,statim nascitur ius,idcirco nõ possunt simul coniungi:quoniã posteà factum amplius non consideraretur tanquam diuer-
59 sum à iure possessionis. † Quartò posthæc
loco

loco Socynus hîc alio modo hanc controuersiam dirimere conabatur distinguendo tres casus, quòd aut consideratur possessio in actu acquisitionis, aut postquàm est deducta in esse, aut propter retentionem. Primo casu dicebat possessionem esse facti, & ita intelligebat textum nostrum in §.j.& d.l.j.§.Scæuola. Secũdo casu dicebat possessionem esse iuris. d.l.peregrè. cum aliis cõsimilib. Tertio verò casu dicebat esse possessionem facti, eò quòd animus operatur in retinenda possessione, ac consistit in facto. d.l.in bonæfidei §.j.& per sententiam Bar. cõmuniter receptã in d.l.si isqui proempto re. Hanc sentẽtiã,& distinctionẽ magnis laudibus extollunt recentiores Ticinenses,& Tholosates in d.l.naturaliter.§.nihil cõmune.j.e. Sed quãuis istiusmodi distinctio satis videatur ꝓbabilis, in duob⁹ tamẽ casibus nihilnoui adducit, quia in primis duob⁹ casibus Dd. communiter cõsentiunt, in tertio vero casu, nullomodo ista distinctio ꝓcedit Nã non sequitur, possessio retinetur animo ergo possessio deducta in esse debet iudicari quid facti. Etenim vt s̃.dixim⁹, animus in materia nostra nõ, est quid facti, vt Dd.
sim-

simpliciter asserunt, imò est iuris, vt diximus in principio, & iam sæpiùs est repetitum, & probatur expresse per text. in d.l. possessionem. & in d.l. nemo. & in d.§. Scæuola. pluribusque alijs in locis. Item illud quod dispositum est per legē, vt animo possessio in esse deducta conseruetur. d.l. licet. & d.§. q. ad nūdinas. hoc mere procedit ex dispositione legis, vt possessio, quę facti est, animo cōseruari possit, ex quo corpore naturaliter seruari nō potest. Cū ergo retētio possessionis à lege procedat per quandam interpretationē, meritò iudicandus est animus quid iuris, & nō quid facti, cùm sit mera legis dispositio, atque ista retentio, quæ fit animo, iudicatur à lege possessio ciuilis, haud iniuria, vt iam dixi etiam in tertio cā
60 su quid iuris appellari debet. † Quid ergo in tam difficili articulo cōcludendum sit Dd. valdè fuerunt ancipites ob legum diuersitatem: mihi verò nunquam non libuit aliam accedere distinctionem, huius opera iura supradicta componere, atque conciliare. Et primo casu aut cōsiderabatur possessio secundam quidditatē ác substantiam, atq; primordialem naturam: aut consideratur

secun-

ſecundum formã, & qualitates à lege habitas, nec non iuris approbatione, ſi cõſideratur poſſeſsio ſecundum primum caſum, tunc dicerem poſſeſsionem eſſe meri facti, non diſtinguendo tempus, imò ſiue in actu acquiſitionis, & in modo ineundi, ſiue poſtquàm deducta eſt in eſſe, ſemper poſſeſsio ſit quid facti, & non iuris. Quòd ſit facti in modo ineundi, omnes conueniunt, vt hîc per Barto. Alex. & reliquos in d. l. noſtra. §. j. & d. §. Scæuola. Facit etiam text. in d. l. cũ hæredes. cum plurib. ſecundo caſu etiam remaneat quid facti, quamuis verò aliquid iuris habeat, principaliter tamen eſt facti. Et quòd poſſeſsio ſemper ſit facti, complures adferri poſſunt rationes, quarum nõnullas tradit Alciatus de quinque ped. præſcr. aliquas etiam nos adducemus. Ac in primis quòd debeat iudicari poſſeſsio facti, facit illud, vulgatum cauſatum eiuſdem debere eſſe naturæ, cuius eſt cauſa. tex. eſt in l. manumiſsiones. de iuſtit. & iure. & ibi Dd. in l. quominùs. & ibi Iaſon. de flumi. ſed poſſeſſio prouenit à facto, hoc eſt a naturali apprehenſione, quæ eſt facti, ideò ſemper remanere quid facti, probat etiam Alciatus

per

per plura exempla.quamuis.nu.à lege titulus reprobetur, non tamē denegatur possessio,vt est videre in lege nostra.in §.si vir. Deinde & si res posidēdo ꝓhibeatur,vt liber homo, possessio tamen naturalis non prohibetur.d.l. cùm hæredes.§.final.j.eod. Præterea licet seruus posidere prohibeatur.l.quod seruus.j.eod.& l.seruus.j.titul. proxi.naturalis tamen possessio non prohibetur.§.stipulatio ista.§.hæc quoque.de verbo.obliga.nec mutata debet esse natura possessionis,quandoquidem à principio facti fuerit,nam naturalis possessio semper militat,quæ in facto cōsistit,ac quoties illā quis consequi potest,re acquiritur.d.§.qui ad nundinas. Animus quoque tam in retinenda, quàm amittenda possessione multùm dominatur.d.l.possessionem, qui animus,vt sæpè iam dictum est,pro iure iudicatur.Et quod possessio non immutet naturam etiamsi fuerit deducta in esse , facit, quod si mutaret naturam, ac iuris efficeretur,vt magis recepta fert sententia, sequeretur possessionem solo animo amitti nō posse,quoniam iura, quemadmodum s.retulimus,solo animo non amittuntur,vt

in d.§.differentia demonstratur. Neque refragantur superiora: atque in primis responsio.s.data, quia non interuenit factum naturale, sed tātùm factum ex legis interrerpretatione. Facit etiam quòd possessio nullo modo sit iuris, text.in d.l.bonæ fidei. vbi dicitur possidere non esse iuris, sed ius esse vsucapionem, atque ille verè iuris effectus est: at possessio nequaquā iuris est, sed tantū iuris effectus parit. Apta enim est ad pariendū vsucapionem, cū vsucapio absq; possessione procedere non possit. d.l. sine possessione.j.titu.proxi.& de reg.iur.in vj. Idem quoque probatur per textum iuxta Alcia.in l.quæstio.de ver.sig. quem textum ego alibi ponderabā, dum I.C.dicit possessionem esse vsum, & sic facti. Neque me moratur responsio. s.à nobis obiecta. Etenim si possessio est vsus, datur intelligi q̃ respicit actum continuū, verùm continuus actus purè est quid facti, non considerando possessionem, & possessio in casu nostrò est separata à iure vsucapionis. Postremò possessionem esse facti quocūque tempore, vt dictum est, sic probauerim. Nam in possessione etiam deducta in esse dupliciter

ter consideratur, nimirum vt possessio natu ralis, & ciuilis: sed ciuilis retinetur animo, & licet aliquis perdat naturalem propter rei absentiam, si tamen actu non possidet, & naturaliter, potentia tamen possidere po test, ac statim vbi naturalem possessionem nancisci potest, illam recuperat, ingrediendoque fundum, desinit animo possidere ciuiliter, ideoque in potentia consideratur semper naturalis possessio, sicque factum semper versatur verè, vel interpretatiuè, propterea possessio quid facti, non quid iuris est iudicanda. Secundo verò casu dicerem possessionem esse iuris, propter formam, quæ dat esse rei. l. nam. & si quis. ad exhibendum. cum similibus. & ob qualitates additas, nec non approbationem, cùm lege, vt dictum est, approbetur, improbat quandoque possessionem. Item quia lex inuenit formam circa possessionem retinendam, quo animo retineatur, hancque ob causam possessionem esse quid iuris est statuendum. Huiusmodi vero distinctio com probatur in similibus. Quamuis enim actiones sint iuris gentium quoad quidditatem, & substantiam, atque originem,

quia prius omnia manu regia administrabantur, actiones tamen dicuntur esse iuris ciuilis, quantum ad formam, & solennitates. l. ij. §. ex his de origi. iur. patet etiam in stipulatione, quæ iuris gentium est, quantum ad consensum. l. j. §. conuentionis. de pact. veruntamen quoad formam, stipulatio est iuris ciuilis. §. de constituta. Instit. de actionib. Ac plura exempla in simili adduci possent, quòd leges rem aliquam diuersis respectibus iudicent. Hac igitur ratione ad concordiã omnia iura reducuntur, quatenus dicunt possessionem esse facti: quippe vt procedant, quantum ad quidditatem, & substantiam, attenta origine, & facto, quod in eà nunquam non versatur. Quãtum verò ad formam, aliaque procedant iura, quæ dicunt possessionem esse iuris, ac propterea I.C. aliquando dicit possessionem esse iuris, & facti, vt in supradictis iuribus ostenditur, non quòd vno momento, sed quòd diuersis repectibus. Atque hæc cõcordia vniuersam tollit difficultatem, facileque absque omni diuinatione procedit.
61 † Porrò nę præsentis inuestigationis disputatio inutilis sit, quamuis sit maximę vtilitatis de principijs

pijs inuestigare, ne ignorentur illa circa naturam possessionis, quæ facilè cognoscitur ex supradicta disputatione, cõsiderabimus tamen iam deinceps nonnullas vtilitates in
62 specie.† Sitque hæc prima, de qua Dd. hîc. quod licèt in rescriptis principum stricta fiat interpretatio, si tamen in rescripto fieret mentio per huiusmodi verba, *Cognoscas super iure, quod titius habet in tali re, vel super tali beneficio*, iudex tunc delegatus poterit cognoscere etiam super causa possessionis, si verũ sit, quòd possessio sit ius, quemadmodum Dd. communibus asserunt suffragijs, vt suprà diximus. Hoc fuit originale dictum Innocentij in c. Episcopi. de rebus eccl. non alien. & ibi Bald. sequitur, vbi voluit, quod si verba directa essent ad iudicẽ, videlicèt, *Studeas ius & proprietatem ecclesiæ reuocare*. per huiusmodi verba includi possessionem. hoc idem dicebat Bald. in l. pen. col. pen. C. si à non comp. iudic. fue. appel. & in l. iubemus. § sane. il. ij. in fin. C. de sacrosf. ecc. & in l. si mulier. §. possessionem. quod met. caus. & istud dictum sequuntur Aretinus hîc, & Iason. Adde Gomesium in Comm. super Reg. Cancellariæ, in v. quæs.

qui idem dicit, & Speculatorem addit in tit. de probat. §. videndum. vers. sed pone statutum. Et sic non fuit originale dictum
63 Innocentij. ✠ Veruntamen ista conclusio ab omnibus communi calculo approbata, aliqua dubitatione non caret. Etenim si cõmuni sententiæ contradiceremus, prout s. diximus, possesionem scilicet esse facti, cõclusio hæc non procederet, verum concesso quoq; sententiam communem esse veram, si tamen vacua esset possesio tempore rescripti, quia fortasse nullus adijsset hæreditatem, nec apprehensa fuisset rerum posses sio, & sic iacente hæreditate beneficium rectore vacabat: isto casu iudex delegatus nõ posset cognoscere super possessorio, nõ obstantibus verbis rescripti super iure. Nam tali casu possesio non esset quid iuris, meri tantùm esset facti, vt DD. dicunt. & ad hoc optimè facit text. in l. cùm hæredes. in princip. infra eodem. vbi ostenditur appellatione iuris possesionem non contineri: quoniam adhuc apprehensa nõ fuerit. Facit etiam text. in l. prima. §. Scæuola. si quis test. lib. esse ius. fuer. nec non text. noster in §. j. vbi vult possesionem facti esse, & non

64 iuris. † Secunda est vtilitas, vt si clerico concessa fuisset potestas posidendi ecclesias; posit etiam testari de iuribus beneficiorum, nec non & de fructibus acquisitis ex beneficio: cùm possessio iuris sit, vt suprà dictum est. Hoc in specie voluit Alexand. in consil. xv. incipient. Reuerendissi-
65 me Domine. libro secundo. † Tertia vtilitas est, an possessio sit iuris, vel facti, vt si rescripto Principis fieret mentio de non auferendo iure quæsito, quæ clausula semper apponi solet, præsertim in literis Apostolicis. Nam principes non possunt tollere ius quæsitum absque causa. vt Dd. volunt. l. finali. C. si contra ius, vel vtilitatem publicam. & capitul. quæ in ecclesiarum. de constitutio. Nam regula iuris est, ius quæsitum tolli non posse. l. finali. cum similibus. de pactis. Tali casu verba rescripti extenderentur etiam ad possessionem, quoniam possessio iuris est, ad hoc adduco Abbat. in capitulo primo. columna tertia. versic. item contra hoc dictum. de rescript. Anchara. in consilio. cxix. Anchar. in capitulo si propter. de rescript. libro sexto. & Calder. in consilio. cxix. in titu. de præbend.

Paria autem sunt habere possessionem, vel ius quæsitum: vt voluit Imola. in consilio 121. in j. & ij. colum. Socynus in consili. 15. col. pen. in fine, lib. iij. & in consil. 120. incip.
66 Nomini. in v. et vj. colum. eod. lib. † Gomesius in præallegato loco, quæstione quinta, vbi in specie hanc ponit quæstionem, & refert Dominos Sacri Palatij sæpissimè hoc decidisse secundũ regulam de non tollendo iure quæsito, quod locum in possessione habeat, ac plures decisiones adducit, idque per communem sententiam in lege nostra,
76 quòd possessio sit iuris. † Quarta vtilitas potest considerari, nam plurimum referre videtur, vtrum possessio sit iuris, vel facti. si enim iuris esset, tolli posset per principẽ, qui supra ius est, sin verò facti, nequaquàm tollitur, vt in lege nostra patet, in §. si vir. vbi expressim ostẽdit I.C. possessionem tolli non posse. facit quoque regula in l. in bello. §. facta. ĵ. de capti. & postlim. reuers.
68 ac propterea infero, † Quòd licèt princeps possit tollere possessionem, quę iuris est, vt dominus, cùm seruus prohibeatur possidere ciuiliter l. quòd seruus. ĵ. eod. l. nunquam. §. ij. ĵ. titu. proxi. item in re sacra. d. l.

vniuer-

vniuersas.§.j. naturalem tamen possessionem, quæ facti est, tollere non poterit, vt patet in l.stipulatio ista.§.hæc quoque.j.de verbo.oblig. Ratio est quam.s.reddidimus. Possessio naturalis naturali ratione à iure gentium cognita, non potest tolli.§.sed naturalia.cum vulg.de iure.gent.Nam naturalis ratio per ius positiuum tolli non potest. l.j. & ij. de vsufruct. ear.rer. quæ vsu consu.vbi Bald.dicit, quando naturalis ratio negat, legem non audere.
69 † Et ex prædictis etiā inferri potest, ad quotidianū istud quod in facto consistit, quòd si Cæsar aliquem vasallum ob crimen læsæ Maiestatis iure feudi priuatū restitueret ad feudum, ac omne ius illius feudi, quòd non censetur per hoc restitutus ad possessionem feudi. Quamuis enim possessio iuxta communem sententiam sit iuris, hoc tamen procedit, quando possessio in esse deducta est, sed in casu nostro procedere illud non potest. Quanquā enim possessio in esse deducta fuisset, quoniam tamen ob crimen læsæ Maiestatis amissa erat, perinde iudicatur, ac si possessio esset in modo ineundi, vt est opti.text.in d.l. denique.ex quibus cau.

maior. vbi licèt reuerſus ab hoſtibus recuperet omnia iura, iure poſtliminij, nõ tamẽ recuperat poſſeſsionem, per rationem, quã ibi tradit, cũ poſſeſsio plurimũ facti habeat, & ob id neceſſe eſſet, vt in reſtitutione diceretur, reſtituimus te ad omne ius feudi atq; 70 poſſeſsionem. † Eodem ſanè modo de literis Pontificis, eiusq; gratiis dici poteſt, q̃ ſi quis ſurrogat⁹ eſſet in lite, & ad omne ius, quod defunctus habuerat ſecũdum formã Cancellariæ de ſurrogãdis collitigantibus, tunc non cenſeretur ſurrogatus ad poſſeſſionẽ. ita voluit Bellamera in ſuis Deciſio. nu. 351. Et ita regulariter ſeruari ſolet ſignatura S. Pontificis: atque hoc modo ſemper obſeruari vidi, & neceſſe eſt, vt ex ſpeciali gratia Pontifex de poſſeſsione mentionem faciat, & ſi rarò id concedere ſoleat. Cum hac deciſione Egidij Bellam. conueniunt. Domini Rotę in antiqua Deciſione 385. incip. Nota quod ſurrogatus. aliàs eſt ſecundum nouã impreſ. deciſ. 81. ſub titu. de reſc. in antiq. niſi in parte aliqua gratiæ facta eſſet mentio de poſſeſsione, tunc enim ad poſſeſsionẽ ſurrogatus exiſtimaretur. Plures alias vtilitates hîc circa ſuprãdictam diſputa-

ſputatione ſubnectere poſſem, quas breuitatis ſtudio prętetibo. Iam ad definitionem
71 poſſeſsionis reuertamur. † Bartolus eãdem definitionem poſuit, quam Ioannes, addidit duntaxat, *rei non prohibitæ poßideri*, ſed melius fuiſſet id omittere, ſicuti infrà oſtendam.
72 dam. † Iſta definitio quamuis à Dd. vt quæ minùs periculoſa ſit, defendatur, mihi tãmen nulla ratione ſatiſfacit, ac plùra me ita ſentire compellunt. Primò quia laborat eodem morbo, quo ipſemet Bartol. qui definitionem Ioannis damnabat, propter illud verbum, *Rei*, quod eſt generale continens corporalia, & incorporalia. l. rei appellatione. de verbo. ſignific. l. j. ſi cert. peta. cum ſimil. Sed incorporalia non poſsidentur. l. iij. in princ. j. eo. Ergo meritò &c. Nec defenditur ab Alexandro dum vult poſſeſſionem non conſiderari in rebus immobilibus incorporalibus largo quodam modo. Quoniam iſtud naturæ definitionis refragatur. Etenim definitio ꝓpria & certa eſſe
73 debet. † Secundò reprehenditur hæc definitio, quia cum ſuo definito non conuertitur: contra. l. j. §. dolum. cum ſimilibus. de dolo. Nam conuenit detentioni, in qua

conſide-

consideratur ius.l. si finita. §. si quis metu. de dam.infec. Atqui ij qui à prætore in possessionem mittuntur aliquarum rerum nō dicuntur possidere.d l.iij.in fine.ꝭ.eodem.l. cùm legati.ꝭ .ex quib. cauff.in poff. eatur. Item etiam quia ius vsufructuario quoque competit.l.j.de vsufruc. Prætereà definitio Bart.non procedit,propter verba illa addita per Bartol.Nihil enim necesse est dicere, *Rei non prohibitæ possideri*, cùm semper de rebus habilibus intelligatur.l.vt gradatim. §.sed si lege.ꝭ.de munerib.& honor.& in l. j.cùm ibi nota.C.de sacrosanct.ecclesijs.ita Iason hîc,& probabat quòd I.c.non sic seruassent in definitionibus:vt patet in l.j.de testamen.in l.v.§.stipulatio.de verb.obliga.id quod tali ratione confirmatur,quod enim res efficiatur sacra,vel religiosa,hoc fit per
74 accidens.†Itaq; attendi non debet id,quod venit per accidens,sed naturalis ratio.arg.l. qui habet.de tute.& in l.si quis posthumos. de liber.& posthu. Postremo confunditur ista definitio per ea, quæ latissime suprà diximus,possessionem omni tempore esse facti,non iuris, & in modo ineundi, & postquàm deducta est in esse,factū semper versatur

ſatur in poſſeſsione, ſi non actu ſaltem potentia, atque poſſeſsio vti iuris non ſeparata
75 ta eſt ab illo facto. † Ego autem in periculoſiſsima iſta definitione, quoniam multa reperiuntur, quadringata, vt dicunt hîc recentiores Peruſini, definiendo ſic dicerem cum Azone, & Accurſio. *Poſſeſsio eſt corporalis rei detentio iuris effectus producens*, Dixi corporalis, ad tollenda iura incorporalia: Dixi retentio, propter retentionem animi, quæ in retinenda poſſeſsione verſatur, item dixi, retentionem, vt definirẽ poſſeſsionem poſtquã eſt deducta in eſſe. Dixi effectus iuris, propter effectus qui reſultãt ex poſſeſsione, poſtquàm in eſſe deducta eſt, videlicet vſucapio, fructuum acquiſitio, & ſimilia. Et hoc modo poſſeſsio dicitur eſſe iuris prout ſuprà copioſe diſſeruimus, non quod ipſa ſit ius, vt DD. nonnulli falſo exiſtimauerunt. *In gloſſa, in verbo, naturaliter.*
76 † Primo gloſſa declarat textum noſtrum exponendo verbum, naturaliter, id eſt, corporaliter. Ex qua declaratione apparet Bartolum perperàm triplicem ſpeciẽ poſſeſsiõis ſtatuiſſe, videlicet naturalis corporalis & ciuilis poſſeſsionis, cùm naturalis &

his, & corporalis pro vna eademq; habeantur. vt glo. hîc dicit. *In eadem glo. ibi, Iure naturali primæuo.* videtur gloss. in duobus
77 errare. † Primò cùm inducit dictum sacræ scripturæ, quidquid pes tuus &c. de quo habetur in c. xj. Deuter. & Iosue cap. j. & xiiij. ideòque naturalem possessionem esse dicendum, quod non possibile videtur; Romani namque vt gentiles, nullã habuerant sacræ scripturæ notitiam. Male itaque vt s. diximus Dd. ab isto dicto, possessionem à pedi-
78 bus esse dictam autumant. † Secũdus error est dum gloss. dicit possessionem naturalem introductam fuisse iure naturali primæuo, imò iure naturali primæuo omnia erãt cõmunia. c. ius naturale. j. dist. Verùm potius iure gentium secundario cognita fuit possessio naturalis, quo tempore etiam dominia fuerunt distincta. l. ex hoc iure. de iusti.
79 & iure. Ex hac parte glossæ colligitur, † duplex esse ius naturale, Primæuum, & secundarium. similiter duplex esse ius gẽtium vt Bar. omnesq; scribentes communi calculo scribunt, in l. si id quod. de condi. indebi. vbi apertè dicit duplex esse primæuum, fundatur in ratione naturali, vt fidem seruare, &

similia

similia. Secundo verò tempore iuris gentiũ quod fundatum est interdum contra rationem naturalem, quia bella introduxit, & captiuitates: Primæuo autem nulla erat differentia inter seruum, & alios homines: quum omnes liberi nascerentur. Secundario autem iure, seruus est factus incapax, neque dominium, neque possessionẽ habere potest. l. acquiritur. §. tit. prox. cum simil. Manifestum igitur est duplex esse ius gentium. Estq; hæc cõmunis omnium Doctorum sententia. †Dubitare veruntamẽ quis

80 possit vtrũ sit vnicum, vel duplex. Et verius esse putarim, esse vnicum, Doctorũq; dicta mera esse somnia. Quod enim DD. duplex esse ius gentium affirmant, per rationem adductam per Bartol. in d. l. si id quod. mihi nunquã placuit, atque hoc idẽ impræsentiarum sentio, scilicèt vnicũ esse ius gentium; quemadmodũ etiã subtilis Aretinus hic est opinatus post Archi. in c. non omnis. j. Distin. Quæ sententia, & ratione, & iuribus, & authoritate corroboratur: ratione, nam diuersitas præceptorum, non debet inducere diuersitatem, vt dicatur ius primæuum, vel secundarium, exemplum

est in iure nostro ciuili, vbi varia sunt præcepta, & quandoque ius ciuile considerauit rationem naturalem, interdum ab illa recessit, & tamen vnum & idem est ius ciuile. Idem plane de iure canonico dicẽdum, vbi etiam diuersa sunt præcepta. Nonnunquã enim Pontifex sententiam mutauit, vt apparet in c. non debet. de consangui. & affini. Et tamen vnicum est ius canonicum. Legibus dein probatur per Areti. hîc in l. j. in fi. de iusti. & iur. iunctis ij. vel iij. ll. seq. vbi plura collocãtur exempla, qualia etiam in tex. in d. l. ex hoc iure, ponuntur. Ac propter dictionem illam, *Ex hoc*, quæ demonstrationis est ad oculum l. j. & ibi Barto. §. de oper. noui nunt. ostenditur: vnicum esse ius gentium addita leg. j. in fin. Item quia I.C. in l. manumissiones quoque. hoc videtur considerare per illam dictionem, *Quoque*, quæ idem iudicare videtur. l. seruum quoque. & ibi Barto. de procur. Alio modo aliquando prædicta iura expendebam, quando tex. in l. rebus, quæ venit per continuationem ad d. l. j. ponit vnum exemplum inter cætera, videlicet, vt patriæ pareamus, quod nullo modo considerari potest, nisi inter exẽpla,

quæ

quæ ſunt ſecundum DD. de iure gentium ſecundario, non poteſt patria conſiderari, niſi priùs ædificia ſint coniuncta. d.l. ex hoc iure. qui tex. vt dixi, ſecũdum DD. loquitur de iure gentium ſecundario. Manifeſtũ igitur eſt, iuriſconſultos exempla confundere, nec facere differẽtiam inter ius primæuum, & ſecundarium. Quia vnicum eſt ius gentium, propterea nullam conſtituerunt differentiam, vtrum vnum priùs fuerit ap-
81 poſitum, nec ne. † Poſtremò etiam autoritate probatur ſacrarum literarum. Doctores quidem volunt Dominia fuiſſe diſtincta de iure gentium ſecundario, ſic intelligentes. d.l. ex hoc iure. Hoc tamen falſum eſt, cùm in filijs vel nepotibns primorũ noſtrorum parentum cognitum ſit furtum, itaq; diſtincta erant dominia, aliter enim furtum perpetrari non poterat, quoniam præſupponit habitum. l. decem. de verbo. obliga. Quamobrem ſi diſtincta ſunt Dominia quomodo primum gentes eſſe cœperunt? Ergo ſequitur quòd ab eodem iure gentium, omnia exempla ibi per I.C. relata, ſint iuris gentium, non autem ex ſecundario, quoniam modicum fuit temporis interuallum, nec
K

potuisset induci diuersitas aliqua iuris gentium. *In glossa in verbo: Nota ex isto textu.*
82 †Subtilis ponitur quæstio, an possessio naturalis amittatur per absentiam, cùm quis rem detinere desistat. Glossa hîc quatuor Doctorum adducit sententias, quas Bartolus repetit, ac primam redarguit, quia sola absentia non operabatur amissionem possessionis naturalis, hoc probat textu in l. si id quod. §. fi. j. eo. Verũtamen Bartolus errat circa istud argumentum. Etenim iura adducta per ipsum, aliaque quæ pro ipsius sententia adduci possunt, loquuntur quo ad possessionem ciuilem, vt rei desistentia, & exitus nequeant operari amissionẽ possessionis ciuilis, secus verò quantum ad possessionem naturalem. Bart. hîc, & Dd. omnes approbant quartam sententiam Ioannis in omnibus eius dictis, præsertim Bart. qui eam nulla adiectione indigere dicit. Ex hac autem sententia vna cum dictis Bartoli, plures colliguntur conclusiones. Prima
83 conclusio est, † Quod si res est in præsenti, vel in loco proximo, his duobus casibus absens retinet naturalem possessionem, per rationem ab Ioanne assignatam. Nam si
ex

ex aspectu possessio quæritur.l.quod meo. §.si venditorem.infrà eodem.Itaque à fortiori eodem modo retineri debet.adducit text.gloss.in l.prima.§.quod ait.de superficieb. facit etiam regula in l. patre furioso.de his qui sunt sui,vel alien.iur.& in capitu.ad apostolicam.de regularib. cum similibus. Quòd plura faciliùs conseruantur ex postfacto, quàm vt de nouo inducantur. Si enim à principio solo aspectu possessio acquiritur.dicto.§. si venditorem. & dicto.§.si iusserim.in lege nostra. Ergo
84 multò magis retineri debet. † Ista conclusio non sic simpliciter à Dd. recepta est. Nam falsum est, nec vlla lege probatur, aspectum duntaxat operari acquisitionem possessionis, imò semper necesse est, vt antecedat naturalis possessio. l. tertia. §.Neratius.infrà eodem. Non obstant iura adducta per gloss.in dicto.§.si venditorem. & in dicto §. si iusserim. Quia loquuntur quando affectio Domini tradentis concurrit, ac possessio est vacua; quemadmodum expressè pōderat I.C. in præallegatis iuribus, in dicto.§.si venditorem ibi, *vacuāque possessionem tradere*, &c.

Et propterea DD.in d.§.si iusserim.dicunt illum Paragraphum limitari debere,quando concurrat affectio tradentis, alias illum textum locum non habere. Idem planè dicendum est in casu,quando res esset in proximo.Nam loci vicinitas hoc sola non operatur:sed quando aliquid vltra accedit, vt puta traditio clauium, in quo casu memorata iura loquũtur. Nam propter traditionem clauium lex fingit translationem possessionis, vt etiam fingit per traditionem instrumentorum rei venditæ, vel donatæ.l. j.C.de donatio.Secunda conclusio ex d.glo.
85 & Barto.Colligitur,† quòd quando possessio naturalis non est vnita cum ciuili,retineri posit:secus verò si vnita sit,quia tunc per absentem nõ retinetur possessio naturalis, ita voluere Ioan.Accur.Bartol.consensuq; communi DD.omnes, excepto Iasone hîc, qui huic sententiæ ab omnib.probatæ reclamat, & DD.admiratur, atque argumenta
86 quædam adducit,† quæ cùm sint aliorum, sibi tamen ea,more solito,adscribit.Fuerũt enim Aretini & Socyni, quamuis neuter contra communem firmauerit.Hocq; primum erat fundamentum, quia magis debuisset

buiſſet retineri naturalis poſſeſsio, quando eſt vnita cum ciuili, quàm quùm ſeparata eſt, atque diſiuncta. Nam ita demum non ſeruaretur retentio poſſeſsionis naturalis, quando alter corpore ingreſſus fuiſſet poſſeſsionem abſente domino, tunc non retineretur naturalis poſſeſsio, ſed ſi non occupata eſſet naturalis per alium, quod omnino retineri debeat ſicuti. I.c. ibi ſentire videtur, in d.l. clam poſsidere. §. qui ad nũdinas. j. eod. Secundò mouetur Iaſon argumento, quo vſus eſt Bartol. contra Iacobum ab Aren. Exitum non operari amiſsionẽ poſſeſsionis, ſed benè animum. d.l. ſi id quod. §. fi. cum ſimilib. Tertiò quia plura inducuntur à lege ratione vnionis, quæ aliàs denegantur. Exemplum dedit Iaſon, quod & Socynus poſuit. Subſtitutio pupillaris extinguitur, ſi præmoriatur ſubſtitutus, ſuperſtite pupillo. l. qui ex plurib' de ſuis, & legiti. Subſtitutio tamen vnita cum iure accreſcendi, videlicet, quando ſubſtitutus erat cohæres, tum etiamſi præmoriatur ſubſtitutus, ius ſubſtitutionis nõ extinguitur, imò tranſit ad hæredes ſubſtituti. tex. eſt in l. qui patri. de acquiren. hęre. Quem ibi Bartolus

87 norat. † Verùm defendendo communem sententiam, quam tex. noster omnino probat, dicendum est, ita demum quem retinere possessionem naturalem, si rem detinuerit, aliàs secus. Secundò probatur ratione, ideò naturalem possessionem per absentem retineri non posse, quoniam cùm possessio naturalis sit meri facti, & in corpore consistat, atque naturali apprehensione, meritò lex non potuit inducere retentionem possessionis: quia in his quæ facti sunt, lex nō potest aliquid inducere per iura vulgaria. Et de hoc casus est in specie, in lege nostra. §. si vir vxori. & j. latiùs dicam. Non obstat primum fundamētum Iasonis, quia per textum nostrū infringitur, ac per supradictā rationem, neque secundum impedimento est, quoniā falsum est, vt suprà diximus argumentū Bartoli, exitū nō operari amissionē possessionis. d. l. si id quod. §. si. cum simi. iura enim memorata, & similia procedunt quoad possessionē ciuilē: secus quoad naturalē, de qua hic loquimur. Nec obstat etiā ꝙ vnio plus operetur: Hoc enim procederet, quādo in potestate legis fuisset hoc inducere, vt in exēplis d. l. qui patri. cū

simi.

ſimi.ideò lex inibi hoc introduxit,ne ſeque
retur abſurdũ, vt quis decederet pro parte
teſtatus,& pro parte inteſtatus,id quod lex
nullo modo admittit.l.ius noſtrũ.de reg.iu.
88 cũ ſimi.† Tertia cõcluſio ex.d.gl.& Bar.col-
ligitur huiuſmodi,quod ideò naturalis poſ
ſeſsio non retinetur,quoniã vnita eſt cũ ci-
uili: nã cũ animus grauetur,& defatigetur
in retinenda ciuili poſſeſsione,ideò retẽtio-
nem poſſeſsionis naturalis operari non po-
teſt.Iſta ratio per gl.tradita cõmuniter reci
pitur, quãuis illam Iaſon hîc reijciat argu-
89 mentis,quæ Socyni fuerũt,† qui aliam hîc
rationẽ aſsignabat,quam Iaſon hîc cõmen-
dat:quãuis ab illa poſteà recedat.Recẽtio-
tiores quoq; Peruſini hanc eandẽ rationem
laudãt: Socynus dicebat poſſeſsionẽ natu-
ralẽ vnitã cũ ciuili,hanc ob cauſam nõ reti
neri,quoniam nulla vtilitas ex illius reten-
tione proueniat,ex quo ſola ciuilis apta eſt
ad producendam vſucapionem, ſeu præ-
ſcriptionem,vt DD. communiter volunt,
in d.§.ex contrario.Sed lex non ſolet inuti-
lia inducere.l.j.§.dixerit.& ibi no.de publi-
90 cia.† Facit quod dicitur, Ars & natura
nihil fruſtra operantur.l.hæc ſtipulatio.

§.Diuus.vt lega.nom.caue.Quanquã verò hæc ratio valdè videatur probabilis,non est tamen admodum firma,neque solidã reddit diuersitatis rationẽ: & falsum est quod hîc Socynus dicit.Naturalem non producere aliquos effectus, imo verò considerari possunt:quemadmodum etiam Aret.hoc in loco sentit. Nam naturalis possessio tolli non potest per principem, cùm in his quæ iuris naturalis sunt, princeps disponere nõ possit.l.fin.C.si contra ius, vel vtilit.public. Item consideratur tanquàm effectus.Nam qui possident naturaliter, fructus suos faciunt. Item ciuilis interdum perire potest per amissionẽ possessionis naturalis, quod non fieret,si vnita esset, ac propterea aliàs adducebam veram rationem diuersitatis pro sentẽtia Ioannis. Miror autem Doctores hanc rationem non animaduertisse.
91 † Ideo enim vt suprà dictum est,lex nõ potuit inducere possessionis retentionem naturalis in persona Domini fundi, quoniam possessio naturalis merè facti est: id verò quod facti est,non potest tolli, neque induci à iure.l.in bello.§.facta.ĵ.de capt.& postli.In his verò,quæ iuris sunt,lex habet libe-

ram poteſtatem inducendi eo modo, quo vult, propterea lex inducit retentionem ciuilis poſſeſsionis per abſentem, cò quia dicta ciuilis poſſeſsio ab ipſa lege procedebat. Ideò lex inducit, vt animo retineretur d. l. licet. & l. quamuis. ĵ. eo. titu. noſtro. nam ea quæ iuris ſunt, ſequũtur dominium quocunque vadat. l. fi. C. de quoad. præſc. quod non militabat in poſſeſsione naturali, merito ergo &c. Et pro hac ratione quòd lex inducere non poſſit, probatur apertè in. d. l. cùm hæredes. ĵ. eodẽ. & in. d. l. denique. ex quib. cauſ. maior. Et clariùs in d. §. ſi vir vxori. vbi I. c. expreſſè dicit, nõ tolli poſſe naturalem poſſeſsionem, quandoquidem facti erat. Et ſic apertè inſerta eſt negatio, *Non*, in textu. atque hæc ratio viuam demonſtrat diuerſitatis cauſam, inter quatuor caſus hîc per Ioannem enumeratos.

92 Quarta concluſio eſt, † Vſufructuarium natururaliter poſſidere: ac propterea quocunque vadat hanc naturalem poſſeſsionem retinere. per tex. in l. iij. §. vnde vi. ĵ. de vi & vi armata. inducendo iſtum tex.. cum l. j. § . hoc interdictum. iuncto etiã §. deijcitur. eod. tit. In quib. iuribus manife-

stè apparet vsufructuarium retinere posses sionem naturalem: cùm aliàs non competat interdictum deiecto, nisi sit possessor. Et sic conclusio ista ab omnibus recipitur. Salua tamen pace Doctorum, posito sententiam ipsorum esse veram, non tamen necessariò text. in d. §. vnde vi. probare videtur vsufructuariũ possidere naturaliter. Nam simile quoque interdictum, & simile remedium datur non solùm habentibus possessionem naturalem, & ciuilem, verumetiam habentibus detentationem, quando quis spoliatus sit iure suo, vt videmus in simili. in l. officium. de rei vendi. vbi etiam officium illud iudicis datur habentibus tenutam, seu detentationem. Ex hac conclusione colligitur vsufructuarium naturaliter possidere.

93 † Iste est difficillimus articulus, & in vtramque partem disputabilis, adeoque sibi inuicem iura aduersantur, vt veritas vix erui possit, vtrum vsufructuarius possideat naturaliter sibi, vel Domino. Hanc quæstionem Doctores, præsertim Iason in l. naturaliter. ꝟ. eo. in vtramq; partem disputant. Nos firmiora argumẽta

94 pro vtraq; parte enumerabimus. † Pro cõmuni

muni sententia, quod vsufructuarius naturaliter possideat, textus est vbi casus secundũ omnes DD. in l. naturaliter. in prin. j. eo. quo in loco I.C. vsufructuarium naturaliter possidere affirmat. Tenẽdo contrariũ, secundũ aliorum sententiam, quæ verior est in puncto iuris, respondetur ad istum tex. illũ non videri hoc probare, sed planè oppositũ ostẽdere: cũ I.C. ibi vtatur verbo, *videtur*, quod denotat improprietatem iurib. vulgaribus. Secundò etiã respondetur, quòd licèt textus dixerit naturaliter vsufructuariũ possidere, non tamen. I.C. declarat, nũ sibi, an verò domino naturaliter possideat; sed quoniam iura magis probare videntur, illam non sibi possidere, sed Domino, vt. j. dicemus, idcircò tex. ille debet intelligi, vt verũ dicat illum possidere naturaliter, non autẽ sibi, verũ Domino directo. Ratio est, quia naturalis possessio propriè est, quando quis possidet pro suo, & non alieno iure, sed vsufructuarius non possidet pro suo, quoniam nouit rem esse alienam, haud iniuria lex voluit vsufructuarium præscribere posse: vt in dicta l. acquiritur. §. finali. suprà tit. proxi. Tertiò possemus etiam re-

pondere ad iſtum tex.quòd ibi loquatur ad uerbialiter.Dicit enim textus, *naturaliter videtur poſsidere*.& non naturalem habet poſſeſsionem, quaſi diceret I.C.Quandoquidem vſufructuarius fructus ſuos facit, propter talium acquiſitionem, videtur naturaliter poſsidere. Secundò pro hac communi ſententia adducitur text.in l.poſſeſsio quoque.in prin.ÿ.eodem.in duobus locis, primò ibi, poſſeſsio,ſecundò ibi, *plurimum in iure mutuetur*.pręſertim ſecũdo loco probare videtur communem ſentẽtiam.Nã ex quo tex.vtitur verbo,*tenet*, non videtur probare,ſed dum dicit *plurimum in iure* &c.apparet vſufructuarium naturaliter poſsidere.Nam ſi eſſet detentatio,nil iuris contineret,cùm detentatio magis facti ſit,quàm iuris,vt Bar.ÿ.dicit.Contrarium verò tenẽdo reſpõderi poteſt, quãtum ad primum,vt dictum eſt.Nam probat iſte tex.propter verbum ſubſequẽs.Ad ſecundum dein.reſpondetur,quòd illa detentatio in perſona vſufructuarij plurimũ iuris habet.Acquirit enim fructus,lex etiã concedit interdictũ vnde vi.d.l.iij.§.vnde vi. Habetque vſufructuarius plures iuris effectus

effectus,cùm naturalis possessio in eius absentia retineatur,& ius habet vsusfructuarius vtendi fruendi, quamobrem dicẽdum est textum illum communem sententiam non probare. Tertiò adducitur tex.in l.vti frui.in prin.si vsuf.pet.vbi I.C.appellat vsufructuarium possessorem,licet Iason ad illum text.non respondeat.Nam I.C.ibi non dicit vsufructuarium posidere, bene dicit competere vsufructuario ius, quod solet competere possessoribus, quemadmodum apparet in d.§.vnde vi. Et sic text.potiùs contrarium probat, nimirum vsufructuarium non posidere, sed pro possessore haberi.Quartò adducitur tex.in l.fi.in verbo, Possessionem.j.vti posidet.Ad illum text. respondet Iason,illumq; loqui de quasi pos sessione iuris,non autem fundi scribit. Cõtrariam verò sententiam tenuit Bald. & quamplures alij magnæ eruditionis, & authoritatis viri, Cumanus,Romanus, Alexander,Aretinus,ac alij quamplures,quorum sententia iuribus & rationibus magis consona est,quá communis.In primis com probant textu legis nostræ,in §.per seruũ. ibi,Non posidemus. Quamuis autẽ multi

maximã hîc vim faciant, facilè tamẽ huic tex. occurri posset. Respõdetur enim ibi nõ possidemus ciuiliter. Atque ista respõsio, sicuti infrà dicemus, ad plura adaptari iura potest. Secundò pro hac sententia adducitur text. in l. acquiritur. §. fin. s. tit. prox. ibi, non possidet, atque indistinctè. I.C. respondet nõ possidere. Itaque quum lex indistinctè loquatur, debemus dicere non possidere, neque ciuiliter, neque naturaliter. l. non distinguemus. de arbitr. l. de precio. de public. cum similibus. sed si quis communem defendere mallet, ad illum textum communis solutio optimè procedere videtur, nam cum lex ibi dicat simpliciter vsufructuarium non possidere, id debemus intelligere absolutè de ciuili: eò quia ibi disputatur de vsucapione, & text. ibi dicit non posse vsucapere, subnectit rationem quia non possidet: Non possumus igitur dicere textum potiùs loqui de naturali, ex quo naturalis sola nullo modo vsucapionem parere solet, vt Dd. latissimè dicunt in l. tertia. §. ex contratrio. j. eodem. Prætereà textus ille intelligendus est de ciuili duntaxat, quoniam verba simpliciter prolata in

dubio

dubio intelliguntur de actu potentiore.l.j. §.qui in perpetuum.cũ ibi notatis.si ager. vectig.vel emphy.peta. Hæc eadẽ responsio potest dari ad textũ in.§.sed bonæ fidei. Inst.per quas pars nob. acqui.vbi Imperator idem de verbo ad verbum repetit,quod tex.dicit in d.l.acquiritur.d.§.fin.veruntamẽ si tex.ille in.d.§.sz bonæ fidei.legeretur secundũ Theophilum,optimè hanc sentẽtiã probaret contra communem opinionẽ: nam ibidem Imperator dum rationem reddit,quamobrem is,qui habet vsumfructũ nõ præscribat, eandem causam subiungit, quã I.C. quoniam non possidet, habetur enim in textu:*Est autem possessio animo dominandi possidere*. Hic verò solummodò habetur. *Ius vtendi & fruendi*.Quæ quidem ratio, quemadmodum posteà dicam hanc doctorum controuersiam dirimere videtur.

Tertiò vrget text. in l.certè. §.is qui.de precario.dupliciter illum ponderando, primò dum dicit , vsufructuarium , inquilinum, colonum,nõ possidere.deinde multò fortiùs dum comparationem instituit inter personas supradictas, & vsufructuarium

quæ personæ nullo modo posſident, neque naturaliter, neque ciuiliter. l. non solùm. §. quod vulgò. j. tit. prox. Nihil enim illæ personæ detinent. Vt igitur bene argumentetur I. C. necesse est dicere vſufructuarium nec naturaliter, nec ciuiliter posſidere, aliàs non esset bona comparatio inter prædictas personas, ac redargui posset I. C. si secus diceret. Communis Do. responsio ad illum textum, satis tuta non videtur, quoniã inibi loquatur textus, quando vſufructuario ius vſufructus nondum fuerit constitutum. Quamuis enim in fundo esset, non tamẽ ob id naturaliter posſideret. mera hæc est diuinatio ad tex. iſtum, imò verò violatio, cum I. C. consideret dictas personas tenere, & nõ posſidere. Manifestum itaq; est, hanc differentiam non esse faciendam, cùm illo in loco ratio sit generalis. Quarto loco longè magis vrget. l. j. §. quod ait prætor aut dolo. j. quorum legatorum. vbi I. C. dictum generale expreſſè ponit, dicens, vſus & vſufructus non posſidetur, sed tenetur. Ratio illa est generalis. doctorum autem responsio ad illum tex. nõ est admodum valida, quod scilicèt inibi loquatur in casu particulari,
vide-

videlicèt quando legatarius propria autoritate vsufructũ occupasset, antequàm sibi fuisset ab hærede constitutus: atqui hoc ipsum quoque est diuinare, atque restringere insuper textum. & dictum, eius generale. Dum I.C. dicit. Me mouet, inquit, ad dicendum vsumfructum non competere, quia vsufruct⁹ nõ possidetur. & Minimè igitur obscurum est per rationem generalem, dictum in omni casu procedere. Etenim ratio solet augere, & declarare dictum. l. cùm pater. §. dulcissimis. de legat. ij. Quinto pro hac parte facit. l. sciendum. qui satisda. cogan. quo in loco vsufructuarius tenetur satisdare, eò quia tex. dicit, *nõ possidet.* Huic benè respondent Iason, & Dd. quòd tex. ibi cum toto tit. requirit possessionem naturalem, & ciuilem cum dominio rerum immobilium. Postremò multum ad hãc sententiam facit text. in l. Colonus. §. Iulianus. ad exhib. vbi sic legimus. *Quamquam rem teneat vsufructuarius, non tamen possidet.* Id verò sic Doctores intelligere Iason affirmat, non possidet, scilicèt ciuiliter, quam tamen solutionem idem Iason procedere non posse fatetur, & vt communis sentẽtia

nihilominùs defendatur, sic est dicendum. Quòd isthæc sententia & responsio cõmunis DD. omninò aduersetur textui, nec locum posśit habere ad illum tex. Cùm enim I.C. ibi primò loquatur de eo, q̃ missus fuerat in possessionem ventris nomine, vel alia causa à Prætore, dicitque illos nõ posśidere, id intelligendum est, scilicèt non posśidere ciuiliter, ac naturaliter. Isti enim, vt s. est demonstratũ, detinere, non autem posśidere dicuntur. d. l. non solùm. Loquitur posteà I.C. de vsufructu: eodemq; modo respondet non teneri illum ad exhibendum, quia nec iste vtique posśidet. Necessariò itaque apparet, cum I.C. in præcedentibus personis voluerit illas nõ posśidere, sed tenere, eodem plane modo vsufructuarium non posśidere, sed tenere, cum ex eadem ratione decidat I.C. dicens. Nec vtique iste posśidet. Et sequeretur, vt suprà diximus. ad d. l. certè. non fuisse eandem rationem. quod expresśim est contra textũ, item malam fuisse comparationem, quorum neutrum dicendum est, esset enim hoc redarguere I.C. Et ex præcedentibus liquet, hãc sententiam iuri magis esse consonam, par-

ùique

uiq̃ue esset laboris pro communi sententia iuribus.s. adductis resistere, cùm pro hac parte allegatis è regione difficillimum
95 foret, respondere.† Confunditur etiam rationibus ista communis. Primò quia naturalis possessio consistit in fundo, vt per tex. nostrum cum alijs. Ius verò vsufructus nõ consistit in fundo. Nam vsufructuarius nõ habet ius directum, neq; dominus fundi dicitur, sed dicitur dominus Iuris vsufructus, quemadmodum Bartolus dicit in l. prima de bonis authoritate iudicum posside͂ndis. Et ex definitione vsuffructus conspicuum est. Est ius vtendi fruendi. vt in l. prima de vsufru. Si ergo non habet ius in re, & in fundo, quomodò considerari poterit naturalis possessio? Nam vsufructuarius non habet animum possidendi pro suo, quia scit rem esse alienam: vt dicit I.C. in dicta l. acquiritur. §. finali suprà titulo proximo. Atque ista ratio optimè probatur in dicto §. Sed bonæ fidei, secundum Theophilum. Secundò facit. Nam possessio naturalis habet caussam perpetuã & olim & hodie, cũ etiã hodie traditio requiratur l. traditionibus C. de pactis. Ius

autem vsufructus non habet causam perpetuam, quùm morte extinguatur, alijsque causis accidentalibus. §. finitur. quib. modis vsuf. amitta. Tertiò facit, quia validum est argumentum de toto quoad totum, sicuti de parte, quoad partem. l. quæ de tota. de rei vendica. Sed colonus facit fructus suos, sicut vsufructuarius: veruntamen non sibi naturaliter posside, sed domino, vt omnes vno ore Dd. fatétur. Eodem modo vsufructuarius si naturaliter possidet, non sibi, sed domino suo possidet. Et hoc videtur I.C. sentire, dum dicit in d. l. naturaliter. Naturaliter possidere videtur is, qui vsumfructum habet. Non absque mysterio vsus fuit I.C. illo verbo, *videtur*, quia propriè sibi nō possidet, sed dominó suo. Quatenus Bartolus
96 hîc, cum gloss. ac alijs sequentibus, †ponit quæstionem, *quotuplex sit possessio*: variæ fuerunt Dd. sententiæ. Azo dicebat vnicam esse speciem possessionis: Ioannes verò duplicem, cuius sententiæ Accursius hîc, multisq; alijs in locis ad stipulatur, licèt contrarium senserit in d. l. licèt. Sed ibi Accursi. constanter non firmat, imò alijs in locis dicit, tutius esse sententiam Ioannis amplecti.

amplect. Hîc est subtilis articulus, in quo, vt sic dixerim, de cardine possessionis tractatur, & per discussionē istius articuli substantia possessionis apparebit.
97 † Iam verò quantum ad sententiā Azonis, in qua plures fuere: Albericus de Rosate in d.l.licèt dicit ciuilem possessionem in substantia nō differre à naturali, prætérquàm in nomine, & qualitatib. Atq; lex inuenit diuersa nomina magis demōstrandæ rei gratia, quàm ad constituendam in substantia differentiam. Hoc idem voluit Besutius, Iacob. Butriga. Socy. hîc late, ac subtiliter hanc sententiam defendit. Idem faciunt omnes recentiores, vt patet per Ticinēses hîc. Idem etiàm Alcia. in d.l. quæstio. de verbo. & rer. signifi. Præterea & Friburgenses Brisgoiæ hîc, & in d. §. ex contrario. alijsque in locis, necnon & Tholosani in d.l. naturaliter. §. nihil commune. j. eodem. Postremò & recētiores Perusini, & præceptor meus Raynaldus Petrutius Rotæ auditor. Pro hac sententia adducitur textus noster hîc, dum I.C. ponendo etymologiam vocabuli, loquitur duntaxat de possessione naturali, vnde vnam esse apparet.
98 † Sed tenēdo sen-

tentiam Ioannis,& communem,responde tur,textum hunc nostrum, propterea nos non compellere ad dicẽdum vnam solummodò esse speciem possessionis. Nam I.C. habuit rationẽ ad originem,& initium possessionis & illá denominauit ab origine,siue à pedibus siue a sedib⁹,vt suprà dictũ est. Antiquitus enim possessio originẽ habuit à naturali detentatione: cùm omnia erãt cõmunia.c.ius naturale.j.distin.posteà superuenit lex positiua,& in lucem edidit ciuilem possessionem,nomine, & re differentem, quemadmodum.j. dicemus. Ex quo meritò sequitur duplicem esse possessionis speciem.

Secundò pro hac sententia ponderabat Azo tex.in d.l.licèt.C.eodem. vbi est ratio, ꝙ possessio eadẽ sit quæ acquiritur & quæ retinetur. Ergo eadem est,& sic vnica,ad hoc comprobandum rectè quis adduxerit textum in l.prima.§.hoc interdictum,& in fine,infrà de vi & vi armata & in l. ꝗ bona fide.infrà eodem ibi,*ademisti possessionem quam animo &c.* Sed respondetur ad istũ textum possessionem, quæ acquiritur, &

quæ

quæ retinetur, imo potiùs diuersa est vt idem Ioann. eundem textũ adducebat. Extingueretur enim naturalis possessio propter rei absentiam, nisi lex induxisset ciuilem possessionem, quæ operatur animi retentionem, atque hoc modo possessio interrumperetur, neque esset continua, adeò vt alius vsucapere nõ posset, & sic iuris effectus inutiles essent. Ad sententiam confirmandam Socinus hîc, & Zasius post ipsum adducunt dictã l. qui bona fide. dum textus dicit, qui & animo, & corpore possessioni incumbens, &c. & sic naturaliter, & ciuiliter. Et loquitur I.C. in numero singulari, ergo vnica est possessio. Sed huic textui sic occurrere poteris. Si est vnita possessio naturalis cum ciuili, tunc vnum, & idem est compositum, & sic vnica quoque possessio, non igitur abs re lex in numero singulari loquitur. Sin verò disiunguntur, tum duæ sunt species, vt infrà dicemus.

Quartò est textus in dicto. §. l. tertia §. genera. infrà eodem. dum textus dicit, tot esse genera possessionum, quot sint modi acquirendi possessionem.

Subiūgit deinceps I. c. in summa vnum est genus poss. dēdi. Si genus ibi secundum I. c. sumitur pro specie. Bart. & omnes in. l. ij. §. si mutui datio. si cert. petat. perinde est, ac si I. c. dixerit, vnica est species possessionis, & omnes recentiores dicūt huius quæstionis esse ibi casum, vnicam scilicèt statuendam possessionem; & de hac quæstione amplius contendere ac disputare nullius esse momē ti. Demiror autem Dd. hoc in loco audaciam, qui tam inconsultò affirmant inibi casum pro hac sententia esse, cùm text. ibi illorum intentioni nequaquàm inseruiat. quem tex. prius adduxit Socyn. hîc. quod enim tex. ibi dicit, vnum est genus possiden di etiam si vera sit illorum expositio, non tamen is sensus est I. c. quòd vnicam possessionem esse velit, scilicèt naturalem. Verùm hic est verus & apertus I. c. sensus, vt appa ret in. l. j. ff. pro suo. vbi manifestè declarat in. d. §. genera, quomodo sit intelligendus in illis verbis. *quod si quis possederit rem aliquam, siue pro emptore, siue pro donato, aut pro legato, aut pro hærede, vel quacunque alia causa atque titulo semper dicitur posside re pro suo.* Qui enim possidet pro hærede

possidet

possidet pro suo, ac in effectu ex quacunq; causa possideamus, semper pro suo possidere videmur. Atque hic quidem sensus est I.C. in d. §. genera. qui probatur iuncta l.j. pro suo. Ex quibus iam liquet istum textũ Azonis intẽtionem non probare. Nec socynus illius textus adducendi fuit auctor, cũ omnes illum prae manibus habeant, quanquam & Zasius hic glorietur. Verũ nihil ad propositum textus ille. Quintò pro hac sententia facit secũdum Zasium hic, & in d. §. ex contrario: separatorum separata debet esse ratio, at si diuersę species essent separatae naturalis, & ciuilis, profectò si extingueretur vna, remaneret altera, cũ essent separatae, & vna ab altera non dependeret. Atque haec est natura separatorum, vt ipse hic inquit. Ostẽdit hoc modo, si perditur possessio animo, iam perditur possessio naturalis. l. iij. § in amittenda. j. eo. Conspicuum igitur est naturalem absque ciuili non manere, & vna destructa, destrui etiam alteram. Apparet itaque manifestè non esse separatas species, vt DD. communiter volunt nullumque errorem vnquam tam crassum in materia possessionis commissum esse,

quã istũ Zasius dicit. Ad istud argumẽtũ, quãuis argutũ admodũ existimari possit re spõderim, dãdo instãtiã, qua illius corrueret argumentũ. Nã videmus, quòd separata naturali remanet ciuilis absq; illa, vt est casus in lege nostra, § per seruum qui in fuga, & in.l.qui fundũ.in prin.ĩ.pro emp. In quibus iurib.ostenditur, quòd quamuis pereat possessio naturalis, remaneat tamen ciuilis. Præterea etiam tex.est secundum communẽ lecturum in d.§.qui ad nundinas. Vbi alius nõ retinet naturalem, si alter ingressus sit possessionem fundi, & tamen seruatur ciuilis possessio. Et sic apparet argumentũ Friburgensium non esse solidum. Dein etiam responderi potest, Quòd licet non differant in substantia, differant tamen in forma, vt infrà ostendam. Sextò facit secundum Perusinos: ciuilis enim possessio non potest considerari ni prius naturalis præcedat: Quia ciuilis possessio tendit ad retentionem naturalis acquisitæ. dicta l.licet.dicta l.quemadmodum. cum similib. Itaque apparet quòd vna, eademque sit species. Cui responsioni ad hunc modum occurres, quemadmodũ etiã inferius

dicam,

dicam, verum esse, quantum ad substantiam, non considerari posse ciuilem à principio, nisi consideretur etiam naturalis. Et quamuis ciuilis absque naturali ex post facto stare posſit, a principio tamen vna atque eadem est, quantum ad substantiam, postea verò quantum ad formam in actu retentionis, & amiſsionis est diuersa, quoniam vt suprà vidimus, ciuilis absque naturali stare potest, quamuis naturalis absque ciuili consistere nequeat. Septimò facit, quòd vna eademque sit species. Nam ciuilis poſſeſsio nihil noui inducere videtur, nisi approbando, & reprobando, vt puta in re sacra, in persona seruorum, & alijs casibus, Ideò nō debet induci diuersa species. l. nam & ipsum. de iusti. & iure. Hocq; sentiebat Azo hîc, vt refert Accurs. Ad istud autem argumentum respondebis, quemadmodum s. Quôd non solùm ciuilis poſſeſsio approbat, vel improbat, imò ponit formam diuersam à substantia. Quia naturalis poſſeſsio propter rei absentiam amittebatur, ciuilis verò operatur retententionē, quod naturalis nō faciebat, hinc liquet alterá ab altera esse diuersam.

100 † Secunda ſententia principalis fuit Ioannis, cui ſubſcribit Accurſius hîc, cæterique Do. communiter, vt hîc per Alexan. Aret. Iaſo. & reliquos, nimirũ duplicem eſſe poſſeſsionem. Quæ ſententia pluribus iurium autoritatibus ſuffulcitur. Primò namque adducitur text. in d. l. licèt. vbi ponit Imperator inter diuerſa. Ibi enim text. dicit, duplicem eſſe rationem poſſeſsionis, vnã quæ in corpore, alteram quæ in animo conſiſtit: vnde illas eſſe diuerſas apparet: quod quãdo ponitur inter diuerſa duo interuenire debeant, animus nimirum, & corpus. in retentione autem ſolus animus ſufficit: ergo diuerſæ ſunt. Ad hoc ſic reſpondetur, quãuis diuerſimodè naturalis poſſeſsio acquiratur, retineaturque, id tamen quod retinetur, ſemper in ſubſtantia vnum & idem eſt, ac retentio ciuilis ob hoc nõ mutat ſubſtantiam poſſeſsionis naturalis, vti accidẽs per notat. in Inſtit. de iure perſona. §. fin. & l. fina. §. quoties. de publica. & vectigal. Secundò videtur locus eſſe pro hac ſententia in dicta l. nemo ambigit. C. eod. ibi, *Duplicem eſſe rationem poſſeſsionis, vnam quæ in corpore, alteram quæ in animo conſiſtit.* Et perinde

perinde est ac si Imperator his verbis vsus fuisset, vnam quæ naturalis dicitur, alterã quæ ciuilis nũcupatur: cũ animus, vt suprà diximus in principio sit naturalis, sic ciui-
101 lis possessio. † Defendendò sententiã Azonis, responderi potest ad istum text. quòd ibi intelligere debeamus ratione pro qualitate, hoc est, quòd duæ qualitates insunt in possessione, vna quæ in corpore, altera quæ in animo consistit, videlicet q ad hoc; vt possessio in lucẽ reddatur, necesse est vt animus, corpusque interueniat. d. l. iij. & l. quemadmodum. j. eo. Atq; hoc modo textus ipse potiùs probaret contrarium, q in substantia sit vnica, quamuis diuersæ sint
102 qualitates. † Tertiò pro hac sententia Ioannis adducitur text. in l. ij. §. j. pro hærede. dum expressè ibi dicitur, *naturalis siue ciuilis*, quo in loco de hac quæstione text. esse videtur, ac esse superfluum plurib. de hac re disputare. quem text. etiam considerabat Dynus in d. c. fine possessione. Et per istum textum, & alia Auinionenses professores Iuris asserunt verã esse cõmunem sententiã. Quãquam verò Bar. dixerit illũ textũ hoc non probare, eò q naturalis possessio ibi

accipitur ꝑ detẽtatione per exẽpla apposi ta ꝑ I.C.quæ nõ cadũt in naturalẽ possessio nem vt in Depositario,& Cõmodatario, q̃ nõ posside̅t,sed detine̅t,l.licet.§. rei deposi tæ,depositi. Atq; hæc respõsio glossæ,quãuis huius Bartolus mentionem nõ faciat,licet ĩ hac solutione glossæ nõ resideat, residet ta mẽ in alia,vt ille te.a fortiori arguit. Quòd si in naturali poss.ssione, vel in ciuili nõ da tur immutatio possessionis, à fortiori,nec in detẽtatione. Hic sensus colligitur ibi, in verbo,Proptereà,q̃ illationẽ denotare vide tur,nec restrictiuè ad dictum generale su mi debet. Exẽpla enim nõ restringũt dictũ l.dãni infecti.cũ vulg.de dãn.inf.Ideòmnino dicitur ad textum in l.j.§. deijcitur. infrà de vi & vi arma. Bartoli responsionem non posse procedere. Etenim si naturalis possessio ibi acciperetur pro detentatione, sequeretur vnum contra illum textum quòd illi qui detineret, competere debe ret illud interdictum:quod est expresse con tra illum textum,cùm omnino illud inter dictum possessionem requirat. d.l.j.§. hoc interdictum, & dicto §.deijcitur. Vbi ne cesse est ad hoc, vt illud interdictum

comp

competat, vt is vel naturaliter, vel ciuiliter possideat, & videtur excludere detentationem, dum expresse ibi excludit Colo-
103 num. Et ratio est, cùm non possideat † Tenendo veruntamen sententiam Azonis aliomodo responderim. Quòd licet leges distinguendo nomina ista dicant, Siue ciuilis, siue naturalis, non tamen ob id sequitur diuersas esse species. Nam nominum diuersitas non inducit diuersitatem in substantia, ita dicit Bartol. in l. si idem. C. de Codicill. Et sic procedat id, quod dicebat Alber. de Rosate, in dicta l. licèt, quòd lex inuenerit ista vocabula gratia commodioris doctrinæ magis, quàm ad constituendam diuersam speciem. Quartò vltra iura prædicta videtur facere satis efficax ratio, quod scilicèt debeant esse duæ species separatæ. Nam lex pro absurdo habet, duos simul naturaliter insolidũ possidere d. §. ex contrario. Sed ingressus in possessionẽ alteri⁹, quasi cũ domino possidere dicitur vt dicit tex. in d. §. q. ad nũdinas. Necessariò igitur sequtur ad hoc vt cesset absurdum, duas esse species, vt vn⁹ naturaliter possideat, alter vero ciuiliter. Ad hanc respõsionẽ replicãt Azo.

& Placentinus, in alia tamen quæstione, vt s. per gloss. vidistis, quòd ingressus haberet possessionem naturalē naturaliter, alter verò haberet naturalem ciuiliter. Hęc respon sio nullo modo procedit, cùm expresse textui in d. § ex cõtrario refragetur, quia duo naturaliter possidere non possunt, neque cõsiderari potest aliqua mixtura: quia duo quoque ciuiles possessores simul in solidum possidere nequeunt, quòd si diceretur, prout multi dicunt, quòd ingressus possessionem alterius non consequatur possessionem naturalem, sed duntaxat detentationem, naturalem verò dominus conseruet, Respondendum est illam responsionem aperte confundi vltra textū. in d. l. §. qui ad nundinas. per textum legis nostræ. § per seruum. iuncta. l. si cui de libertate. §. licet. s. de liber. causs. quæ iura simul iuncta dicunt apprehensorem rei naturaliter possidere, itidem inuertitur huiusmodi responsio per text. in. l. iij. §. Nerua. vbi I. C. summā ponit. quòd eatenus possidemus ciuiliter, quatenus naturalem possessionem nancisci possumus. Hinc apparet naturalem possessionem esse penes apprehensorem rei. Ad

idem

idem etiã facit tex.in l.qui bona fide.§.j.j.e. ibi.*ademisti mihi possessionem, quam animo retinebam, licet corpore non retinerem.* Itaq; qui domino possessionem adimit, adimit naturalem. Verùm contrarium defendẽdo respondere possumus ad hunc modum. Fatemur quidem illum, qui ingressus sit possessionem alterius, consequi possessionem naturalem, sed non sequitur quòd etiam domin⁹ non retineat per ciuilem, quæ cõsistit in animo. Quia si habet animum recuperandi, neq; suspicatur se posse repelli, adhuc reseruat ius recuperandi naturalẽ, per possessionem ciuilẽ. Hoc est quòd insinuare voluit tex.in d.§.qui ad nundinas. Quintò vltra DD. videtur nobis suffragari tex.in d.§.Nerua filius.inducẽdo illũ, vt s.vbi I.c. separatim cõsiderat ciuilẽ, & naturalẽ possessionem, neq; obstaret respõsio, quòd ille tex.loquatur in reb⁹ mobilibus. Nã responsio nõ esset generalis. Alio tamen modo cõtrarium defendẽdo respõdere posses, quòd illud verbum ibi, naturalem possessionẽ, accipiatur pro detentatione, sicuti videmus etiã in simili, in l.stipulatio ista.§.hæc quoque ibi, ad naturalem.j.de verbo.obligatio.

Sextò, quòd sint diuersæ species ostenditur ex diuersitate nominum.l.si idem. C.de codicil. Ad illud respōdetur, vt supra dictum est, nimirum nominum diuersitatem non inducere diuersitatem in substantia. Septimo loco ego aliàs adducebam rationem huiusmodi, certum est ius quærendum, & ius quæsitum inter se differre.l.qui autem in princ.quæ in fraud.credit. Verum naturalis possessio tendit ad ius quærēdum, ciuilis autem ad iuris quæsiti retentionem: patet igitur diuersas esse species. Sed respōderi potest, etiam naturalem possessionem eodem modo tendere ad retentionem iuris quæsiti, sicut iam statim quærēdi, per naturalē apprehensionem ius acquiritur, ac vno momento accedit approbatio ciuilis, nasciturq; statim ciuilis possessio, quamdo ortum habet naturalis possessio, & sic vno, & eodem tempore considerātur, vt sentit tex.in d.l.licèt. Octauò secundum Iasonem hic, facit text.in l.quemadmodum.ꝫ.eo.ibi, nulla possessio. Ergo datur intelligi, plures fore species possessionis, propter illud verbum, nulla, quod sua propria natura plura significat. Hic responderi potest,

quòd ibi dictio,nulla,ponitur ratione causę vt sensus sit ,vt ex quacunq;,causa possessio acquiratur interuenire debeat corp⁹,& animus etiam in amittẽdo.nõ autem quod I.C. significare velit plures esse species possessionis,sed plures sunt causę,modiq;,quib⁹ possessio aquiratur.d.§.genera.& d.l.j.ff.p suo Deniq; ad confirmationem istius sententiæ adducebatur etiam ratio hîc secundũ Iasonem,& alios.Naturalis possessio solũ non est sufficiens, vt effectus ciuiles pducat.l. acquiritur.in fine.ff.ti.proxi.verùm necesse est vt ciuilis quoq; interueniat.l. nostra.§. per seruum & in l.qui fundũ.ff.pro emptor. in prin.& ibi Bart.DD.latè in d.§.èx contrario.Apparet igitur duas esse species possessionis.Sed huic,vt iam sepiùs dixim⁹,respõderi potest,quòd cùm naturalis per ciuilem retinetur,eadem sit in substantia, ciuilis tãtummodò operatur retentionem , & alios effectus,verũ substãtiam diuersam non inducit.Item ciuilis sola potest ciuiles producere effectus,quãdo naturalis sit vacans,secus verò si res occuparetur p aliũ.Hoc videtur dicere tex.in d.l.nostra.§.per seruum qui in fuga.Doctores ita limitant in dicto.

§.ex contrario.& infrà dicemus. Ex commemoratis superius, apparet articulum istum valde esse disputabilem in vtramque
104 partem. † Ita tamen Doctorum quis pugnantes opiniones componere posset, quod duplex sit, & vnica possessio diuersis tamen respectibus, hoc modo distinguendo: Aut enim consideratur naturalis possessio vnà cum ciuili, quãtum ad substantiam, & quiddítatem: Aut consideratur quantum ad formam, & solennitates à iure in possessione ciuili adhibitas. Nam vna eademque caussa potest diuersis respectibus considerari, exemplo est testamentum, & matrimoniũ. Testamentum enim quantum ad substantiam, hoc est, ad voluntatem testatoris, iuxta definitionem I.C. in l.j. de testamen. est iuris gentium. Cognitũ enim eo erat, gentes quæ, vt sacræ docent literæ, testabantur. Quantũ verò ad formam, & solennitatem adhibitam à iure ciuili, testamentum est iuris ciuilis. Itidem & matrimonium, quantum ad substantiã, est iuris naturalis, ac gẽtium: quantum ad formam est iuris ciuilis seu iuris canonici. ita Bart. in terminis hoc dicit in istis exẽplis, in l. si id quod de condi.

indebi. Eodem planè modo alibi diximus, dotem quantum ad substantiam, esse iuris gentium l.eas de capi.diminu.vti Barto.& Dd.communiter volunt.in rub.in fin.solu. matri.Quantum verò ad formam contractus dotis est iuris ciuilis.Plura exempla referre possem, sed ad propositum nostrum redire satius fuerit. Si igitur consideramus possessionem naturalem, quantum ad primum casum: videlicèt quoad substantiam, & quantitatem, vnica est possessio. Et hoc modo procedat sententia Placētini & Azonis.Certum enim est, vt diximus, eandem esse substantiam in ciuili, quę est in naturali, nec quidquam aliud ius ciuile addere videtur, nisi quòd illa naturalis possessio animo retineatur, quòd per se naturalis remanere non potuisset, & sic magis, vt sentit Azo, propter approbationem, ac retentionem dici poterat ciuilis, argumento l.lege obuenire.de ver.signi.in l.iij.§.de illo.pro socio.cum simi.Et sic Azo considerabat ciuilem diuersam esse ad certum quid, nō tamen in substantia: sicque sententiā illius ab alijs receptam tueri quis potest. Ad hunc modum procedat sentētia Besutij, Butrij,

Zaſij, Alciati, & aliorum, qui poſſeſsionem naturalem magis conſiderant in ſubſtantia, quàm in forma, ac ſolennitatibus.

Sin vero conſideramus poſſeſsionem naturalem cum ciuili quoad formam, & approbationem à iure ciuili factam, item quò ad ſolennitatem, & modos, quos lex ciuilis induxit, videlicèt vt animo retineatur, animoque amittatur. l. ſi id quod. §. finali. l. tertia. §. in amittenda. & dicta l. licèt. cum alijs pluribus.

Item quod ſerui poſsidere non poſsint, & ſic prohibendo. vt in l. quod ſeruus. infrà. eodem. & l. cũ ſeruus. ſuprà, titul. proximo. Item quòd res ſacræ poſsideri nequeant. lege qui vniuerſas. infrà, titulo proximo. Aliaq; plura à lege inducta, & addita naturali poſſeſsioni dicere poſſumus, ciuilẽ poſſeſsionem diuerſam eſſe à naturali, & è cõtra. & ſic diuerſas eſſe ſpecies. Nam certum eſt, quòd forma dat eſſe rei. l. Iulianus. verſ. ſed & ſi. eum ſimi. ad exhib. Atq; hanc ob cauſam non immeritò diuerſis nominibus, ſeparatis lex naturalem appellauit, & ciuilem. Et hoc maximè, quòd variæ, vt diximus, ſunt differentiæ inter naturalem, &

ciuilem: propter quas lex introduxit diuersitatem specierũ. Nam ex leuioribus caussis lex ciuilis introducit species, neque tam stricte procedit lex, quemadmodum Dialectici ac Philosophi. Probatur hoc per l. j. de prætor. stipula. quo in loco prætoriæ stipulationes in specie diuiduntur, licet vna, & eadem sit substantia. Ad idem text. est in l. ij. §. postea. versi. deinde. de orig. iuris. Vbi dicitur lege Hortensia factum fuisse, vt inter Plebiscita, & lege, species quædam interesset, licet eadem esset potestas. Est igitur per textum illum manifestum, legem ex minima caussa constituere species. qui text. ad propositum illud est optimus, quem præceptor meus Decius quoque adducere solebat.

Post ipsum optimum adduco textum. in l. iam hoc iure: de vulgari & pupillari. ibi, Tertium quoque genus, & sic tertiam speciem, cùm tamen eadem ibi erat substantia, quoniam duplex erat substitutio reciproca, quæ continebat vulgarem, & pupillarem, attamen propter formam illam, vt Db. ibi dicunt, tertia statuitur

105 species. † Quanquam D D. Communiter,

vti vidistis, dicunt duplicem esse speciē possessionis, Bartolus tamen in hoc loco peculiarem habet sententiam, Omnes enim tā antiquos, quā modernos Dd. damnat, triplicemq; possessionem constituit, videlicèt naturalem in persona vsufructuarij. d. l. acquiritur. §. fi. & d. l. naturaliter. in prin. dein ciuilem in persona Domini absentis, et tertiam demum, quam vocabat corporalem, hancq; esse, quando quis ingressus fuisset possessionem fundi absente domino. adducit tex. in d. ff. id quod. §. fi. j. eo. Hæc singularis sententia Bartoli, ab omnibus, præterquàm Romano hîc reijcitur. Asserit enim ipse omnes Dd. à mente iuris deuiasse, cùm ipse potiùs in hac sua sententia, quam ex suo capite sic finxit magis, quàm iuris ratione aberrauerit. Romanus hîc ad corroborandam sententiam Bar. quædam iura adducit; scilicèt tex. in l. fin. in verbo, corporalis. C. de fund. patri. lib. xi. qui contrarium potiùs probat, cùm loquatur de possessione naturali, & ciuili vnita, videlicèt de præscriptione quadraginta annorum. Non autem iniuria hanc Bart. sententiam damnauere doctores: quoniam in verbis solùm cō-

sistit

ſiſtit, contra text.in l.ij.in fin. C.commu. de leg. Nam lex appellat interdum poſſeſſionem naturalem, nonnunquàm corporalem, vt probatur per text. noſtrum hîc, iunctâ glo. in verbo, Naturali. in princip. Facit etiam tex. in l. j. §. interdictū. j. de vi & vi armata. & in pluribus alijs iuribus. Et quando quis alterius poſſeſsionem ingreditur, illa vel naturalis dicitur ſecūdum D D. d. §. qui ad nūdinas: vel iudicatur iniuſta poſſeſsio. Sed poſſeſsio iuſta, vel iniuſta ſpecie nō differunt: vt dicitur in d. §. ex contrario. Item corporalis, & naturalis non ſeparantur: vt idem Bart. dicit in l. fin. de fundis patrimo. C. lib. xj. Cùm text. ibi nominat poſſeſsionem corporalē, per quam acquiritur præſcriptio. Et ſic ſtatuēdum eſt, vt s. diximus, poſſe dici vnicam eſſe, & duplicem, diuerſis tamen reſpectibus. Præterea animaduertēdus eſt hoc in loco maximus Bartoli error, quamuis illam D D. non viderint, dū in hac ſua ſentētia ſingulari, naturalem poſſeſsionem in perſona vſufructuarij collocat, quare excludere videtur naturalem poſſeſsionem vnitam cum ciuili, quùm tamē, vt ipſe alijque ſentiunt, meliùs fuiſſet dicere, qua

druplicem esse possessionem, & non exclu-
dere possessionem naturalem in persona
domini, quæ differre videtur a naturali in
persona vsufructuarij. Verùm hic locum
habet, quod frequenter de Bartol. dici so-
let, quandoque bonus dormitat Homæ-
rus. Maximum enim hic errorem commi-
sit; ac talem quidem, vt nemo illius defen-
sionem suscipere sit ausus. Veruntamen au-
derem ego dicere, quòd DD. patefecerint,
triplicem constitui possessionem: natura-
lem nimirum vnitam, seu distinctam cum
ciuili, deinde ciuilem vnitam, seu distinctã
à naturali; denique mixtam possessionem
naturalem, quæ de vtraque & naturali, &
ciuili participet; hæcque postrema esset
illa, quæ in persona vsufructuarij conspi-
ceretur, vel Emphyteutæ, vel feudatarij
&c. In his enim personis possessio de natu-
rali, & ciuili participat, de ciuili quidem
quo ad fructuum acquisitionem, & alia
plura. Item possessio huiusmodi mixta
animo cõseruatur, sicut ciuilis mera. Glos-
sa enim & DD. omnes vnanimes hic dicunt,
vsufructuarium, & à fortiore alios retine-
re possessionem naturalem quocunque pro-

fiiscan

ficiſcantur dicta l.tertia.§.vnde vi.Nec eſt dubium ex rerum mixtura conſtitui ſpeciem. l. Imperium.Cum vulgar.de iuriſdictio. omnium iudic. Enimuerò de his vos cogitabitis.

106 † Traditur & quarta ſpecies poſſeſsionis à Doctoribus, quam appellant ciuiliſſimam, quam Bald. artificialem nominat in rubric.extrà de cauſa poſſeſsio. & proprietat. Eandem Andr.Sicul. fictam vocat in conſil.lxxviij.incipient.Scripſit ſapienter.col.xix.libro ſecundo.Hac verò ratione DD.hanc poſſeſsionis ſpeciem appellarunt ciuiliſsimam,& artificialem, quia duo extrema ſiue qualitates quæ in poſſeſsione ſunt neceſſariæ, vt lex diſponit in dicta l. tertia.in princip.& l.quemadmodum. non interueniunt.Ita volebat Bald.in rubric.de contentio.inter me & domi.in vſib. feudo. & in l.final.C.de ſacroſanctis eccleſijs.Exẽplo tali oſtendebat, quãdo legis diſpoſitione vel conſuetudine abſque aliquo actu corporeo diſponebatur poſſeſsionem tranſferri,adducebat text.in capitul. ex parte. de reſcript.Verùm errabat, volebat enim

adducere textum,in c.ex literis.de consue. vbi consuetudo loci potest fingere possessionis translationem absque actu corporeo. Per quem text.etiamnum hodie moris est in Italia,vt possesio alicuius Ecclesiæ acquiratur,accipiendo terræ cespitem, vel simile aliquod signum manibus apprehendendo,vt sæpenumerò in facto vidi,atque id in mei ipsius persona sum expertus,cùm vt principalis,tum vt procurator. Dictum Bald. sequitur Roma.hìc, & Alexand. pro cuius sententia potissimùm fundamentum facit in l. raptores. in verbo, plenissima possessio. C. de episcop. & cleric.& ibi Bart.etiam singulariter notat, illum textum ,quod ex legis dispositione possessio absque actu corporeo transferri possit.Hoc idem voluit Ang.in d.l.vniuersas.§.j.& hæc omnium Dd. sententia,qui propter prędicta ad ius municipale inferebant,disponens,vt possessio defuncti continuetur in persona hęredis, quod tale statutum valeat. Etenim si iure communi hoc conceditur, vt possessionis species absque actu corporeo inducatur,eodem modo dicendum est iure municipali,cùm ius municipale

cipale sit ius ciuile illius ciuitatis. §. ius autem ciuile. Insti. de iur. natur. gent. & ciui. l. omnes populi. & ibi Dd. de iustit. & iur. Solus Areti. hîc recedit à Dd. sententia, quem rectissimè tã super ista quarta specie, quàm super statuto sentire arbitror, reliqua quæ
107 Dd. commenti sunt, mera esse somnia: † quoniam nec legibus, neq; rationibus hoc cauetur. Atque imprimis ratio manifesta est, quia lex non potest disponere, & fingere circa ea, quæ facti sunt: at possessio facti est quocũque tempore: meritò ergo lex super hoc nihil debet inducere. Facit vulgata regula in l. ĩ bello. §. factæ. j. de cap. & postl. facit etiã in specie tex. noster. §. si vir vxori. Sed hæc sententia infirmatur per text. in l. denique. ex quib. cau. maio. vbi lex non fingit omnia ea quæ sunt facti. Ac propterea ibi, text. dicit iure postliminij non censeri translationem possessionis, & continuationem fieri: quoniam possessio plurimũ facti habet, & tamen lex ibi fingebat, omnia iura translata esse in reuersum ab hostibus: possessionem verò lex negat. Atque hæc est sententia Barto. & omnium Dd. & in l. si is qui pro emptore. de vsucapio. Et nos aliàs

diximus in l.ſciendum.de verborum obligationib. Deinde etiam optimus eſt textus in l.cum hæredes.infrà eodem.vbi in terminis iſtius ſtatuti,lex adita hæreditate tranſfert omnia iura hæreditatis in hæredem,non tamen traſlationem poſſeſsionis fingit: vt textus ibi dicit. Ratio eſt, quam Iuriſconſultus omiſit ,quia poſſeſsio eſt facti .Quam rationem idem Iuriſconſultus reddit in dicta l.denique . & in l.prima.§. Scæuola.ſi quis teſtamen.libe.eſſe iuſſu.fuerit. Atque ita tenendo non obſtant ſuprà adducta per Doctores . Et primò textus in l.finali.C.de ſacroſanctis eccleſijs.Nam inibi textus loquitur ſolummodo de dominio,vt hoc abſque vlla traditione transferatur:id quod in pluribus caſibus contingit.Huiuſque rei ratio eſt,quia dominium eſt iuris,ideò lex faciliùs diſponit , non ita verò in poſſeſsione,ſi in ea enim nullo modo fingit,quin illæ duæ qualitates,aut ſaltem vna illarum interueniat.Nam l.noſtra §.ſi iuſſerim. & in l.quod meo.§.ſi vendito rem.Ideò lex fingit circa poſſeſsionē, quoniam mihi tradentis animus interuenit,& accipiētis rei. aſpectus.In caſu verò noſtro

neque

neque corpus, neque animus vtriusque, interueniat. Neque obstat text. in dicto capitulo ex literis. Contrarium enim potiùs probat, quemadmodum Alexander quoque hîc animaduertit; cùm textus ibi dicat de medio terræ. Ergo aliquis actus corporeus interueniebat. Et illa consuetudo, de qua ibi pontifex, fundamentum habet à iure nostro communi in dicta.l.tertia in principio. infrà eodem. Vbi etiam Iurisconsultus dicit, quòd si quis fundum ingrediatur, non est necesse omnes tangere glebas, sufficit si partem terræ tetigerit, atque perinde est, ac si integrum fundum circumambulasset.

108 †Non obstat etiam textus, in l.raptores. in quo Alexander & alij potissimum collocant fũdamentum, ac præsertim Alexand. hîc dicit ad illum tex. responderi non posse, cùm tamen haud magno labore euerti possit. Hallucinantur enim ibi Doctores, dum textus dicit, *Plena possessio*, non enim illius sensus est, quod possessio ex dispositione legis absque corpore, & animo transferatur, cùm nullum de hac re verbum fecerit, sed voluit Imp. ibi innuere, quòd

si quis rapuerit Vestalē virginem Deo dicatam, omnia illius bona confiscantur, applicanturque loco illi, in quo Vestalis cum morabatur, & ipsa interim debet habere vsumfructum bonorum ipsam rapientis, quod illi solatium præbet lex: postquā verò hac luce functa est, plena possessio in monasterium transfertur. Ergo illud verbum, *Plena*, ponitur, quia absque qualitatibus transfertur possessio legis dispositione: sed dicitur plena propter consecutionem fructuum, & vsusfructus. Ideò quoque dicitur plena proprietas, seu plena possessio quando fructus interueniunt, vt dicebat Bald. in l. si plures. col. iij. C. de condit. insert. per tex. in l. si stipulatus sis. de vsur. secus verò si simpliciter, & vt per eum. Istud dictum sequitur Felin. in c. cùm Ioannes.
109 de fide instru. col. 10. in princ. † Non obstat tex. in c. contingit. cui Perusini recentiores non responsum esse dicunt per Aretinum. ad illum sic respondetur, quod cùm tex. ibi dicat, *verus possessor*, velit significare possessionis trāslationem absque actu corporeo induci: id verò quod consequitur, & naturalem, & ciuilem possessionem præsupponit text.

text. ibi terminus habiles ad translationem
110 possessionis. Definitio ciuilis possessionis 111
quam tradit Bart. hîc, non videtur admodum tuta. Primò enim dicebat Iason, non idcirco dominus feudi, qui ciuilem habet possessionem, ex qua directum retinet dominium. l. j. §. qui in perpetuum. iuncta gl. s. si ager vecti. vel emph. petat. habebit ius insistendi, quia nō posset perturbare feudatarium in sua naturali possessione. Alterū vitium est, quia isthæc Bartoli definitio, vti deberet, cum suo definito non conuertitur. l. j. §. dolum. ff. de dolo. cū simil. Nam in rebus mobilibus ciuilis possessio absque naturali perit. d. §. Nerua filius. Ex quibus falsa Bartoli definitio deprehenditur. Veruntamen tenendo illā, quam Do. omnes sequūtur, animaduertendum est, in quantū Bart. voluit ciuilem solūmodò parere vsucapionem, quæ quamuis sit communis sentētia, legibus tamen non probatur adductis per Doctores. Textus namque in l. j. §. per seruum qui in fuga in primis ponit casum in seruo, & sic loquitur in casu speciali, vt apparet expressè in d. §. Nerua filius. Item l. c. in dicto. §. per seruum qui in fuga con-

siderat quandam specialitatem, dum dicit
111 id vtilitatis causa esse receptum. † Debetis
tamen dicere, communem sententiam ita
procedere, vt sola ciuilis pariat effectũ vsu-
capionis, seu præscriptionis, nisi aduersare-
tur naturalis possessio: quod si sic esset, du-
bitarem de communi sententia, quia natu-
ralis possessio attrahit ad se etiam ciuilem:
vt patet in d. §. qui ad nundinas, cum l. seq.
& in l. si id quod. §. fi. ff. eodem. titul. nostro.
102 † Præterea hanc sententiam retinendo, quę
est communis, potestis eam extendere, vt
non solum habeat locum in sola ciuili pos-
sessione, verum etiã in ficta ciuili possessio-
ne, per text. in l. nostra. § per seruũ qui cor-
poraliter. Vbi creditor per seruũ corpora-
liter habet ciuilẽ fictã, vt ibi apparet in ver-
bo, *videri*, quod sui natura fictionem deno-
tare solet. l. j. §. deiecisse. ff. de vi & vi ar. Facit
etiam tex. in l. cœpiam. ff. tit. proxi. Ita dicit
Aretin. in d. §. ex contrario. Cuius dictum
sibi ascribit Iason prætermisso vero au-
thore in suprà citato § ex contrario.
Ex dictis Bartoli hîc DD. pręsertim Iason,
103 colligunt, † Ex præscriptione quæri vtile
dominium, & illud ius acquisitum aduersa
V
tur

tur directo dominio, vt præscribẽs rerũ do minium habere dicatur, quod magnopere ex tollit Iason hic ad ea, que traduntur per Dd. in Authẽt. Nisi tricẽnale. C. de bon. mater. Quo in loco Dd. dicunt, in bonis mobilib⁹ per vsucapionem acquiri directum domi-
114 nium, †per præscriptionem vero in bonis immobilibus acquiri dominium vtile. Nã istud vtile dominium differt ab altero dominio vtili subalterno. Emphyteuta enim ac feudatarius, qui habent vtile dominium. d. l. j. §. qui in perpetuum. Isti recognoscunt dominium, præscribens verò dominium negat, & sic verus dominus efficitur. Huc pertinent ea, quę Bart. voluit in l. maior. §. fin. de euic. & Bald. in c. fraternitatis. col. 4. de
115 testib. Vbi dicunt, † quòd si quis in libello diceret se esse dominũ, deinde probaret præscriptionem, debet obtinere, & sustinetur libellus. Hoc extenditur etiam si in libello dictum fuisset se esse verum dominum, ac postea probaret præscriptionem: per dictum Barto. hîc. Quod non procederet si probaret se esse emphyteutam, vel feudatarium, quia tunc non sustineretur libellus. Et sic verum dominium quis consequitur ex præ

scriptione, adeò vt si quis etiam in libello dixisset, & se verum dominium, ac proprietarium asseruisset, nihilominùs libellus sustineretur. Hoc fuit singulare dictum Baldi in l.ij.C.de condi.instit.col.ij.quod communibus suffragijs est receptum. Ergo verò de illo nonnihil dubito, vt etiam Iason hîc facit: quia proprietas non reperitur nisi directa.l.si tibi proprietas.de vsufru. accrescen.
116 Vltimò ex dictis Bar.† in vltima oppositione colligitur differentiam esse inter vsucapionem bonorum mobiliũ, & præscriptionem immobilium, vt scilicet per vsucapionem acquiratur directum dominium, per præscriptioné verò vtile. Ita voluit Accur. reiecta sententia Martini, cui omnes Do. adstipulantur in d. Authent. nisi tricennale & alias C. de bonis matern. Canonistæ tradunt in Rub. extrà de præscriptionib⁹. Sed antequàm ad hanc disputationem descendam, animaduertendum est id quod non-
117 nulli, † inter quos est Alciat. Olden. & quidam Galli animaduerterunt, & ante illos alij qui antiqui dixerunt, esse erroris vicium facere hanc differẽtiam in vocabuli proprietate, vt alia sit vsucapio, alia præscriptio.
Imò

Imò vsucapio consideratur sicut in mobilibus, ita & immobilibus. Et hoc pluribus confirmari posset. Iurisconsulti nunquàm hanc differentiam constituerunt, solùm de vsucapionibus dixere, nihil distinguentes inter mobilia, & immobilia. Et pro hac sententia facit inprimis rubrum de vsucapionibus, & præscriptionibus: facit optimus titu. Instit. de vsucapio. Vbi Iustinianus eodē modo dicit bona mobilia, & immobilia vsucapi. Vbi constituit differentiam inter bona immobilia, & mobilia, qua in re vno
118 & eodem verbo est vsus. † Quantum verò ad principalem quæstionem attinet, omnino verior videtur sententia Martini, quæ tametsi à paucis Doctoribus approbetur, eam præceptori meo Decio placere inueni, qui pro defensione illius vnà cum alijs ponderabat primò iura indistinctè loquentia, & simpliciter, dominium acquiri in bonis mobilibus per diuturnam possessionem. Itaque differentiam faciunt, ideò videtur absurdum iura simpliciter loquentia distinguere, vt vult communis sententia, quòd in bonis mobilibus acquiratur directum in immobilibus vtile, quę subauditio, vt ita di-

cam, quodammodo I.C. ac Imp. adarguere videtur. Secundò pro hac sententia annotat textum, quem Oldendorpius quoque considerabat, nulla tamen facta Decij mentione, scilicet in l. traditionibus. C. de pactis. Quoniam text. ille absolutè, & simpliciter dicit dominia rerum acquiri vsucapionib' estque violare illũ tex. si partim directe partim vtiliter intelligatur, id quod confirmo per ipsum textum. Nam cum ibi dicat traditionibus, & vsucapionib' dominia &c. necesse est, vt illud verbum, dominium, intelligatur directè, aliter enim nõ esset bona cõparatio Imperatoris, & redargui posset, quia ex traditionibus directum dominium transfertur, si transferens est dominus rei. l. excẽpto. in prin. de actio. emp. Eodem ergo modo accipiendum est istud verbum, vsucapionibus. Tertiò facit ratio ascripta per I.C. in l. j. j. tit. prox. ibi, *Ne dominia rerum essent incerta.* Ad hoc vt ratio illa sit vniuersalis, debemus intelligere, dominium directum transferri, quia adhuc dominia incerta essent, cõtra mẽtẽ I.C. Quartò facit ratio rationis posita in d. l. j. dum text. dicit considerando dominorum negligentiam. Huiusmodi

modi ratio magis procedere videtur in diuturna possessione, & vsucapione, quàm in triennali. Ergo à maioritate rationis dicendum videtur, potiùs directum dominium acquiri debere in præscriptione, quàm in vsucapione. Quintò facit definitio I.c. in l. iij. cod. tit. de vsucapio. quæ sic se habet, vsucapionem esse quãdam adiectionem, & acquisitionem Dominij. Certum autem est, quòd definitio debet esse propria, sed hoc nõ esset, si partim pro vtili dominio, & partim rursus pro directo acciperetur. Quò igitur sit bona definitio, dicendum est vtroque casu acquiri dominium directũ, Sextò pro hac parte facit etiam tex. quám Decius expendit in Institutionibus, de vsucapionib. quo in loco, vt suprà diximus iuris antiqui dispositionem Imperator refert, quod inter bona mobilia, & immobilia distinguit, vt illa anno duntaxat, hæc verò biennio vsucaperetur, quanquã hoc Iustinianus, vt ibi apparet, correxerit. veruntamen ius antiquum nullam constituebat in dominij acquisitione differẽtiam, quoniam breue spatium, & modica erat temporis differentia. Itaque si ius antiquum in vtroque casu de 11

dominio directo intelligebatur, simili profe-
ctò modo etiam correctio per Iustinianum
facta intelligi debet de directo. Etenim Im-
perator nihil nisi tēpus imminutauit, voluit-
que, vt ipsemet dicit, ne domini tam natu-
rè dominio defraudarentur. Sic non immu-
tauit aliquid circa dominij acquisitionem,
In hoc iuris antiqui dispositionē seruauit:
quoniam nullam constituit differentiam.
Et quod nō tollitur, stare nō prohibetur. l.
pcipimus. C. de appel. hæcque Decij est in-
ductio, quamuis ille nō tam perspicuè indu
cat. Postremò huic sententiæ opitulatur,
quòd plures casus, & effectus considerari
possunt, vt. j. dicemus, in quibus est maxima
differentia, vtrum acquiratur directum,
vel vtile: Ideòque tutior erit hæc sententia,
vt dicamus in vtroque casu dominium di-
rectum acquiri. Cui sententiæ accedendo,
119 quæ in veritate robustior est. † Non obstat
tex. in quo Accur. cęterique Dd. potissimū
construunt fundamentum, in l. j. in fin. de
aqua pluuia. arcen. vbi vtilis actio, ac textus
ille loquitur in diuturna possessione. Huic
respondebat Oldendorpius in tractat. vsu-
capionum, quòd tex. iste nō bene à Dd. ad-
ducebatur,

ducebatur, omittebatq; casum antiquum possessionis. Itaq; cum I.C. in diuersis terminis loqueretur, non potest colligi ex textu illo secundum communem sententiam, & DD. totam legem non perspexisse. Huiusmodi responsio mihi non satisfacit, nimirum quæ expressim textui repugnat, qui semper de tẽporis antiquitate locutus est, licèt de seruitute agri, & hoc apparet in textu, in fine, ibi, *etiam de seruitute*. Cum dictio illa sit continuatiua ad præcedentia: ac I.C. semper idẽ thema retineat vsq; ad vltimum, vt ibi videre est. Propterea in his rationibus ac responsione nulla vis est facien-
120 da. † Decius verò meliùs meo iudicio respondet in d.l. traditionibus. Quòd tex. ille loquatur in seruitutib. vt loquitur à principio ad finem vsq;. Quapropter mirum nõ est, si textus dicit vtilis actio. Nam in rebus incorporalibus propriè non datur dominium, quemadmodum apparet per definitionem Bartoli communiter receptam in Dominio, in l. si quis vi, §. differentia, col. tit. nostro. Vbi dicit dominium esse ius in re 121 corporali. Meritò igitur cum propriè non sit dominium in incorporalibus, lex dicit

vtilis actio. Hoc etiam probat tex. in simili in d.l.j.§ qui in perpetuum Si ager vectig. &c. Neq; obstaret prætereà, si quis pro cõmuni sententia adduceret rationem istam; ꝙ per præscriptionem acquiratur directũ dominium, quia directum dominium vti proueniens à iure gentium, non potest tolli per principem absq; causa. l. Item si verberatum. de rei vendi & in l. Lucius. de euict. secus verò in dominio ciuili. Ad hoc enim responderi potest, quod idem in vsucapione dicendum esset. Sed replicari potest in hoc casu dominium directum à principe tolli potuisse; & à lege positiua, propter causam naturalem, quæ in dominorum negligentia consideratur. Nam licèt vsucapio videatur esse contra ius naturale, inniteretur tamen rationi naturali propter publicam vtilitatem, ac negligentiam dominorum. *Veruntamen*, defendendo Dd. sententiã, quæ differentiam statuit inter vsucapionem bonorum, & illam, quę est immobilium, vt suprà dictum est; tribus modis à Docto. limitatur,

121 † Primò vt communis sententia procedat; nisi interueniat tẽpus, inicij memoria non existat in contrarium. Cum enim lex

isto casu constituat titulum, sequitur, vt dominium directum acquiratur, quẽadmodũ acquireretur, si quis cãm haberet à domino, ita est tex. hoc modo inductus in l. hoc iure. §. ductus aquæ. de aqua quotidia. & estiua. vt text. ille loquatur in seruitutibus in quibus titulus acquiratur. Ita dicebat Bald. in d.l. traditionibus. col. iij. versi. Ego dico. Et Alexan. ibi hoc idem refert, & sequitur ibidem Decius Socyn. in consi. 127. incip. visis capitulis. lib. ij. Ac Decius illo in loco plura congerit. Idemque hoc. Bald. in tract. præscrip. in. ij. quæstio. princi. dicit. Hanc verò limitationem Lancel. damnabat, qui frater Decij fuit, in d.l. traditionibus. Quamuis il-
122 lius mẽtionem, Decius non faciat. †Sic autem ad text. in d.l. hoc iure. §. ductus aquæ. respondebat, loqui illum text. in seruitutibus, in quibus titulus non requiratur. l. si quis diuturno. si seruit. vendi. Hanc ego responsionem nõ approbo, quia per alia iura hoc probatur, vt patet in c. ij. de præscri. in
123 vj. in fine. †Contra hanc tamen limitationẽ directam videtur esse text. in d.l. j. in fin. de aqua pluuia. arcen. retento communi intellectu ad illum text. qui de tẽpore loquitur,

cuius initij memoria non extat: Et tamen textus dicit vtilem competere actionem,& sic vtile dominium,egoque ita legendo dicebam. Reperio autem quosdam recentiores Bononienses in Rubri.de vsucapionib. qui eundem text.adducunt,& cogitandum esse arbitrantur. Verum si Lancelloti procederet sententia,facilis esset respõsio. Sed melius foret hanc limitationem defendendo dicere,quemadmodum supra respondebat Decius,quòd ibi sumus in seruitutibus, in quibus dominium propriè cõsiderari nõ potest,merito etiam directum per tempus immemorabile constitui nequit.

124 † Secunda limitatio est,vt sententia communis procedat,quando præscriberetur cõtra dominum habentem vtrumque dominium,directũ atque vtile,secus verò si tantummodo directum:quia tunc per præscriptionem acquireretur directum ad hoc vt præscriptio aliquid operaretur. Ita notabiliter volebat Card. Alex.in.c j.col.ij.de feu do non haben.propr.natu.feu. Vbi adducit Ray.de Forl.ita voluisse in d. Authẽ.nisi tricennale.C.de bonis mater. & Nico. Neapoli.in d.c.j.Hanc quoq; secundam limitationem

tionem refert,& sequitur Bald.in prælle-
125 gato loco.† Tertia limitatio est,vt commu nis sententia locum non habeat, si iure municipali caueretur per præscriptionem dominium acquiri: tunc enim,vt suprà dictum est,eodẽ modo vt aliquid operaretur statutum vltra ius commune,acquireretur directum.Ita volebat Bal.in l.iij.j.tit.prox. & sequitur Alexan.cum Iasone in d.l.tra-
126 ditionib.†Semper enim, vt dictum est,verba aliquid operari debent.l.si quando.de lega.j.&c.si Papa.de priuil.in vj.Notat Bald. in Rubr.de contrah.& commit.stipul.quæstione xj.nullam syllabam in aliqua dispositione esse superfluam.Hãc limitationem supradicti reijciunt Bononienses in præalleg.loco.Etenim iura municipalia recipiũt interpretationem à iure communi.l.ij.C. de noxalib.c.cùm dilectus.de consue.Bart. & Do.in l.omnes populi.de iustit.& iure. Neque obstat secundum ipsos,inutile fore statutum, nec illud quid operari.Ex illorum enim sententia bifariàm respondetur. Ac primò quidem non inutile statutum esse,cùm pariat condictionem specialem ex illo statuto.Sicque ex eo duplex erit reme-

ſcriptione, adeò vt ſi quis etiam in libello dixiſſet, & ſe verum dominium, ac proprietarium aſſeruiſſet, nihilominùs libellus ſuſtineretur. Hoc fuit ſingulare dictum Baldi in l.ij.C.de condi.inſtit.col.ij.quod communibus ſuffragijs eſt receptum. Ergo verò de illo nonnihil dubito, vt etiam Iaſon hîc facit: quia proprietas non reperitur niſi directa: l.ſi tibi proprietas.de vſufru. accreſcen.
116 Vltimò ex dictis Bar. † in vltima oppoſitione colligitur differentiam eſſe inter vſucapionem bonorum mobiliũ, & præſcriptionem immobilium, vt ſcilicet per vſucapionem acquiritur directum dominium, per præſcriptioné verò vtile. Ita voluit Accur. reiecta ſententia Martini, cui omnes Do. adſtipulãtur in d. Authent. niſi triecennale & aliàs C.de bonis matern. Canoniſtæ tradunt in Rub. extrà de præſcriptionib'. Sed antequàm ad hanc diſputationem deſcendam, animaduertendum eſt id quod nonnulli, † inter quos eſt Alciat. Olden. & quidam Galli animaduerterunt, & ante illos ali qui antiqui dixerunt, eſſe erroris vicium facere hanc differẽtiam in vocabuli proprietate, vt alia ſit vſucapio, alia præſcriptio.
Imò

Imò vsucapio consideratur sicut in mobilibus, ita & immobilibus. Et hoc pluribus confirmari posset. Iurisconsulti nunquàm hanc differentiam constituerunt, solùm de vsucapionibus dixere, nihil distinguentes inter mobilia, & immobilia. Et pro hac sententia facit inprimis rubrum de vsucapionibus, & pręscriptionibus: facit optimus titu. Instit. de vsucapio. Vbi Iustinianus eodē modo dicit bona mobilia, & immobilia vsucapi. Vbi constituit differentiam inter bona immobilia, & mobilia, qua in re vno
118 & eodem verbo est vsus. † Quantum verò ad principalem quæstionem attinet, omnino verior videtur sententia Martini, quæ tametsi à paucis Doctoribus approbetur, eam pręceptori meo Decio placere inueni, qui pro defensione illius vnà cum alijs ponderabat primò iura indistinctè loquentia, & simpliciter, dominium acquiri in bonis mobilibus per diuturnam possessionem. Itaque differentiam faciunt, ideò videtur absurdum iura simpliciter loquentia distinguere, vt vult communis sententia, quòd in bonis mobilibus acquiratur directum in immobilibus vtile, quę subauditio, vt ita di-

modi ratio magis procedere videtur in diuturna possessione, & vsucapione, quàm in triennali. Ergo à maioritate rationis dicendum videtur, potius directum dominium acquiri debere in præscriptione, quàm in vsucapione. Quintò facit definitio I.C. in l. iij. cod. tit. de vsucapio. quæ sic se habet, vsucapionem esse quandam adiectionem, & acquisitionem Dominij. Certum autem est, quòd definitio debet esse propria, sed hoc nõ esset, si partim pro vtili dominio, & partim rursus pro directo acciperetur. Quò igitur sit bona definitio, dicendum est vtroque casu acquiri dominium directũ, Sextò pro hac parte facit etiam tex. quàm Decius expendit in Institutionibus, de vsucapionib. quo in loco, vt suprà diximus iuris antiqui dispositionem Imperator refert, quod inter bona mobilia, & immobilia distinguit, vt illa anno duntaxat, hæc verò biennio vsucaperentur, quanquã hoc Iustinianus, vt ibi apparet, correxerit. veruntamen ius antiquum nullam constituebat in dominij acquisitione differẽtiam, quoniam breue spatium, & modica erat temporis differentia. Itaque si ius antiquum in vtroque casu de 11

dominio directo intelligebatur, simili profe-
ctò modo etiam correctio per Iustinianum
facta intelligi debet de directo. Etenim Im-
perator nihil nisi tēpus immutauit, voluit-
que, vt ipsemet dicit, ne domini tam natu-
rè dominio defraudarentur. Sic non immu-
tauit aliquid circa dominij acquisitionem,
In hoc iuris antiqui dispositionē seruauit:
quoniam nullam constituit differentiam.
Et quod nō tollitur, stare nō prohibetur. l.
pcipimus. C. de appel. hæcque Decij est in-
ductio, quamuis ille nō tam perspicuè indu
cat. Postremò huic sententiæ opitulatur,
quòd plures casus, & effectus considerari
possunt, vt. j. dicemus, in quibus est maxima
differentia, vtrum acquiratur directum,
vel vtile: Ideoque tutior erit hæc sententia,
vt dicamus in vtroque casu dominium di-
rectum acquiri. Cui sententiæ accedendo,
119 quæ in veritate robustior est. † Non obstat
tex. in quo Accur. cæterique Dn. potissimū
construunt fundamentum, in l. j. in fin. de
aqua pluuia. arcen. vbi vtilis actio, ac textus
ille loquitur in diuturna possessione. Huic
respondebat Oldendorpius in tractat. vsu-
capionum, quòd tex. iste nō bene à Dn. ad-

ducebatur,

ducebatur, omittebatq; casum antiquum possessionis. Itaq; cum I.C. in diuersis terminis loqueretur, non potest colligi ex textu illo secundum communem sententiam, & Dd. totam legem non perspexisse. Huiusmodi responsio mihi non satisfacit, nimirum quæ expressim textui repugnat, qui semper de tẽporis antiquitate locutus est, licèt de seruitute agri, & hoc apparet in textu, in fine, ibi, *etiam de seruitute*. Cùm dictio illa sit continuatiua ad præcedentia: ac I.C. semper idẽ thema retineat vsq; ad vltimum, vt ibi videre est. Propterea in his rationibus ac responsione nulla vis est facien

120 da. † Decius verò meliùs meo iudicio respondet in d. l. traditionibus. Quòd tex. ille loquatur in seruitutib. vt loquitur à principio ad finem vsq;. Quapropter mirum nõ est, si textus dicit vtilis actio. Nam in rebus incorporalibus propriè non datur dominium, quemadmodum apparet per definitionem Bartoli communiter receptam in Dominio, in l. si quis vi, §. differentia, col. tit.

nostro. Vbi dicit dominium esse ius in re 121

corporali. Meritò igitur cùm propriè non sit dominium in incorporalibus, lex dicit

vtilis actio. Hoc etiam probat tex. in simili in d. l. j. § qui in perpetuum. Si ager vectig. &c. Neq; obstaret praetereà, si quis pro cōmuni sententia adduceret rationem istam; ꝙ per praescriptionem acquiratur directū dominium, quia directum dominium vti proueniens à iure gentium, non potest tolli per principem absq; causa. l. Item si verberatum. de rei vendi & in l. Lucius. de euict. secus verò in dominio ciuili. Ad hoc enim responderi potest, quod idem in vsucapione dicendum esset. Sed replicari potest in hoc casu dominium directum à principe tolli potuisse; & à lege positiua, propter causam naturalem, quae in dominorum negligentia consideratur. Nam licèt vsucapio videatur esse contra ius naturale, inniteretur tamen rationi naturali propter publicam vtilitatem, ac negligentiam dominorum. *Veruntamen*, defendendo Dd. sententiā, quae differentiam statuit inter vsucapionem bonorum, & illam, quę est immobilium, vt suprà dictum est, tribus modis à Docto. limitatur.

121 † Primò vt communis sententia procedat, nisi interueniat tempus, inicij memoria non existat in contrarium. Cum enim lex

isto

isto casu constituat titulum, sequitur, vt dominium directum acquiratur, quéadmodū acquireretur, si quis cām haberet à domino, ita est tex. hoc modo inductus in l. hoc iure. §. ductus aquæ. de aqua quotidia. & estiua. vt text. ille loquatur in seruitutibus in quibus titulus acquiratur. Ita dicebat Bald. in d.l. traditionibus. col. iij. versi. Ego dico. Et Alexan. ibi hoc idem refert, & sequitur ibidem Decius Socyn. in consi. 127. incip. visis capitulis. lib. ij. Ac Decius illo in loco plura congerit. Idemque hoc. Bald. in tract. præscrip. in. ij. quæstio. princi. dicit. Hanc verò limitationem Lancel. damnabat, qui frater Decij fuit, in d.l. traditionibus. Quamuis il- 121

122 lius mētionem Decius non faciat. †Sic autem ad text. in d.l. hoc iure. §. ductus aquæ. respondebat, loqui illum text. in seruitutibus, in quibus titulus non requiratur. l. si quis diuturno. si seruit. vendi. Hanc ego responsionem nō approbo, quia per alia iura hoc probatur, vt patet in c. ij. de præscri. in

123 vj. in fine. †Contra hanc tamen limitationē directām videtur esse text. in d.l. j. in fin. de aqua pluuia. arcen. retento communi intellectu ad illum text. qui de tēpore loquitur,

cuius initij memoria non extat: Et tamen textus dicit vtilem competere actionem,& sic vtile dominium,egoque ita legendo dicebam. Reperio autem quosdam recentiores Bononienses in Rubri. de vsucapionib. qui eundem text. adducunt,& cogitandum esse arbitrantur. Verum si Lancelloti procederet sententia, facilis esset respõsio. Sed melius foret hanc limitationem defendendo dicere, quemadmodum supra respondebat Decius, quòd ibi sumus in seruitutibus, in quibus dominium propriè cõsiderari nõ potest, meritò etiam directum per tempus immemorabile constitui nequit.

124 † Secunda limitatio est, vt sententia communis procedat, quando præscriberetur cõtra dominum habentem vtrumque dominium, directũ atque vtile, secus verò si tantummodo directum: quia tunc per præscriptionem acquireretur directum ad hoc vt præscriptio aliquid operaretur. Ita notabiliter volebat Card. Alex. in c j. col. ij. de feudo non haben. propr. natu. feu. Vbi adducit Ray. de Forl. ita voluisse in d. Authẽ. nisi tricennale. C. de bonis mater. & Nico. Neapoli. in d. c. j. Hanc quoq; secundam limitationem

tionem refert,& sequitur Bald. in prælle-
125 gato loco.† Tertia limitatio est, vt commu
nis sententia locum non habeat, si iure
municipali caueretur per præscriptionem
dominium acquiri: tunc enim, vt suprà di-
ctum est, eodē modo vt aliquid operaretur
statutum vltra ius commune, acquireretur
directum. Ita volebat Bal. in l. iij. j. tit. prox.
& sequitur Alexan. cum Iasone in d. l. tra-
126 ditionib. †Semper enim, vt dictum est, ver
ba aliquid operari debent. l. si quando. de le
ga. j. & c. si Papa. de priuil. in vj. Notat Bald.
in Rubr. de contrah. & commit. stipul. quæ
stione xj. nullam syllabam in aliqua dispo-
sitione esse superfluam. Hāc limitationem
supradicti reijciunt Bononienses in præal-
leg. loco. Etenim iura municipalia recipiūt
interpretationem à iure communi. l. ij. C.
de noxalib. c. cùm dilectus. de consue. Bart.
& Dn. in l. omnes populi. de iustit. & iure.
Neque obstat secundum ipsos, inutile fore
statutum, nec illud quid operari. Ex illo-
rum enim sententia bifariàm respondetur.
Ac primò quidem non inutile statutum
esse, cùm pariat conditionem specialem ex
illo statuto. Sicque ex eo duplex erit reme-

dium de iure communi,& de iure munici-
pali vt Bart.& Dd.tradunt in l.j.§ lex Fal
cidia.ad leg.Falcid.Deinde verò quoniā ex
isto statuto competeret pręscriptio absque
titulo,& sic aliquid operaretur, vt dicebat
Rom.in l.Celsus.& ibi Alex.in Apostillis.j.
tit.proxi.Atque ego idem planè sentio,do-
minium directum nō acquiri propter istud
statutum:cùm difficile sit dominium dire-
ctum auellere,quemadmodum posteà dice-
mus. Sicque semper statutum interpretari
debemus,vt quàm minimum ius commu-
127 ne lædatur.† Ac ne quis existimet præce-
dentis articuli disputationem nullam in se
continere vtilitatem. Quod enim à nobis in
vtramque partem est disputatum, verùm
vtile,an verò directum dominium ex præ-
scriptione acquiratur, plures inde possunt
128 considerari effectus,quorum † primus est,
si remanserit directum dominium,vt domi
nus directus posit cōtra alium tertium di-
recta actione agere,remque à tertio posses-
sore vendicare,nōn tamen contra præscri-
bentem.tex.est in l.si quis emptionis.§.j.C.
de præscri.trigin.annor. & ita Dynus dice
bat in d.c.sine possessione.de regu.iur.in vj

†Alte

129 †Alter effectus considerari posset, quòd si res præscripta peruenerit ad primum dominum, ille qui præscribit bona fide spacio triginta annorum, cùm tantum quæsiuerit vtile, non potest rem ab eo vẽdicare, quamuis habeat contra quemlibet actionem, vt est text. in d. l. si quis emptionis. §. j. secundum intellectũ Ioannis glossatoris ibi com-
130 muniter receptum. † Tertius effectus est, nam quando acquiritur dominium directum, in huiusmodi casibus exceptio præscriptionis impedit litis ingressum, ita Bald. & Salycet. in d. Auth. nisi tricennale. Felin. in Rub, extra, de præscrip. Atque tres istos iam enumeratos effectus refert & sequitur
131 Bald. in præalleg. loco. † Quibus ego vltra DD, adhuc duos adiungo, ita vt quartus sit effectus, sub quo plures alij considerari possunt, veluti à conditionis implemento, & si de hærede haberetur mentio, conditio verificari deberet in hærede directo, vt patet in l. qui hæredi. & l. Mæuius. cum similibus. de conditio. & demonstrat. Plurimum autem refert, vtrum quis sit directus hæres, vel vtilis hæres ac dominus: Etenim multa in directum hæredem transeunt, quæ

non transirent in vtilem. Facit tex. in l. quia perinde. cum alijs ad S.C. Trebellia. bonus est tex. in l. qui liberis. §. haec verba. de vulg.
132 & pupilla. † Quintus effectus sit, quòd directum dominium difficilius poterit auferri quàm vtile, cùm dominium directum sit iuris gentium. l. ex hoc iure. de iusti. & iur. vtile verò iure positiuo. l. in rem. de reivendi. Facilius igitur princeps auferre poterit dominium vtile, quàm directum. Nam directum à principe sine causa tolli non potest. l. item si verberatum. §. j. de rei vendica. & l. Lucius. de euictionib. Huic est illud quod DD. volunt, principe impedire posse praescriptionem, ne tempus inceptum curreat. ex cum nobis. de praescri. & per Legistas in l. omnes populi. de iusti. & iur. licèt absolutam praescriptionem princeps non tam facile possit impedire, quoniam ius quaesitum non praesumitur ita à principe auferri. l. ij. §. si quis à principe. & §. meritò. ne quid in publ. loco. DD. in l. Gallus. §. & quid si tantum. de
133 liberis & postumis. † Quantum ad definitionem naturalis possessionis ex dictis Bartoli
134 primò colligitur, † eandem esse naturalem possessionem in persona Emphyteutae, quae est in

est in feudatario,& alijs personis. Ac quanquam vna potentior sit altera,nihil tamen in substantia,sed numero tantùm differunt. Ideò non cõstituitur diuersa species.d.l.fina.de fundo instru.Idemque voluit Bart.in d.§.ex contrario.Idem verò Bart.refragatur huic sententiæ,in l.j.& fi.j.vti possidet. vbi directè contrariam tenuit,scilicèt possessiones inter prænominatas personas inter se substantia differre. Mirum autẽ est Bartolum tanti momenti virum in re tam exigua sibi contrarium fuisse. Veruntamen si quis illum ab aduersariorum impugnationibus defendere cupiat,dicat Bartolum diuersimodè speciem considerasse,is enim hoc in loco & in d.§.ex contrario.magis phylosophicè,proprieq; locutus est,quã Iurecõsultorũ more.In alijs verò locis latiùs sumpsit speciem,ita vt plerunque apud I.C.fieri solet.Et suprà monuimus ex modica, & leui admodum differentia leges diuersam constituere speciem.per l.j.de præto.stipul.& l.ij.§.deinde ex his.versic.deinde cùm esset.
135 de orig.iur.†Deinde etiam ex dictis Bartoli colligitur,istud generale præceptũ,quòd ea quæ differunt per plus,& minus,non cõ-

ſtituunt differẽtiam. Cui Iaſon hîc occurrit ad hunc modum, ſeruitutes viæ, itineris, actus differunt per plus & minus. l. j. de ſeruitutib. ſed nihilominùs ſecundum Bar. in l. qui vſumfructum. in fine. ff. de verbo. obliga. ſpecie differunt. Ad hoc reſpondet Iaſon declarando illam regulam d. l. fina. de fundo inſtr. hoc modo. Quòd aut res differunt per plus & minus facto hominis, vt in d. l. fin. veluti Nauis ac Scapha, & tunc non conſtituunt diuerſam ſpeciem: aut verò differunt in iure, & tunc cõſtituunt. Ratio rationis huius declarationis eſt, quia, vt ſuperiùs diximus, lex facilè ſpeciem ex minima
136 differentia inducit. † Præterea quoque animaduertendum eſt ad dicta Bart. quantum voluit vſufructuarium, ac feudatarium ius vſufructus, & feudi præſcribere poſſe: de vſufructuario adducit text. in l. fin. in fin. C. de præſcr. long. tempo. de feudatario adducit tex. cum ibi notatis in l. competit. C. de præſcript. trigint. annor. verùm gloſ. ibi non loquitur in feudatario, ſed in emphyteutá. Si tamen a ſimili Bartolus voluiſſet extendere, potuiſſet adducere text. in c. j. §. ſi quis per triginta annos. ſi de feudo. fuer. contro.

contro. Quo in loco pro illius sententia opti
137 mus est casus. † Dictum Bartoli hîc declara re debetis, vt vsufructuarius & feudatarius præscribere possint ius feudi, & ius vsusfru ctus, non absolutè, ne dominum recognoscant, imò illum recognoscere debent. Sed bene dominus feudi post spatium triginta annorum nõ potest expellere vasallum, de negando non iustam fuisse inuestituram. Si verò per spatium triginta annorum dominum non recognouisset, præscriptio iuris feudi nõ curreret, ita voluit notabiliter Bal. in.c.j.§. porrò in Titul. qui olim feud. alien. poterat. Et ita consuluit Alex. in consi. 169. incip. viso themate lib. ij. Et ita videtur tex. esse in.d.c.j.§. si quis per triginta annos. vbi textus duo requirere videtur: cùm vt per annos triginta possederit, tum, quòd dominũ recognouerit. Ita dicit singulariter Brunus post alios in consi. 48. col. ij. quo in loco
138 copiose de hac re. † Postremò etiam animaduertendum est, quòd Barto. hîc circa possessionem corporalem dicebat posuisse hanc differentiam loco commodioris doctrinæ, quod alienum ab illius sententia videtur, qua triplicem possessionis speciem

constituit diuersam in substantia, quæ vt superius diximus, ab omnib' dãnabatur. Textus enim videtur esse, vt ibi notat Bal. in d. l. nemo ambigit. C. eod. ibi, *duplicem esse*
139 *rationem possessionis*. †Item etiam est aduertendum, quòd Bar. vltimo loco dicebat, hanc corporalem possessionem duos parere effectus, vt ingresso corporaliter competeret interdictum, vti possidetis, & interdictũ vnde vi, si expulsus fuisset. Hoc videtur esse cõtra sententiã omniũ Dd. de qua Dd. in d. l. naturaliter. §. nihil commune. ȷ. eod. per tex. optimum, in c. ad decimas. de rest. spolia. in. 6. vbi si notoriè constat de non iure alterius, spoliatus non est restituendus. Et sic limitatur illa regula, spoliatos imprimis esse restituendos: quoniam respondetur ex dictis Bartoli, quòd illud procederet, quando ageret cõtra tertium, secus verò si contra dominum. Etenim si de dominio constaret notoriè, tunc non esset resti-
140 tuendus. †Circa quęstionem à Bartol. propositam, an in quasi possessione iurium incorporalium non personalium, prout est vsus, & vsusfructus, sed in quasi possessione iurium realium considerari possit duplex possessio

possessio,naturalis scilicèt,& ciuilis,quæ cõ
sideratur in rebus corporalibus: Bartolus
hîc subtiliter,& obscurè loquitur.Super cu
141 ius dictis Iason,latè hîc insistit. Ego ex di-
ctis Bartoli,nonnullas conclusiones colli-
go, quarum prima est,vt naturalis posses-
sio considerari posit,quoad effectum reté-
tionis,vt sicuti in personalibus iuribus na-
turalis possessio parit effectum retentionis
inter alios,ita & hic fundus ipsemet reti-
net hanc eandem possessionem. Exempli
gratia(dicit Bart.)aqua semper defluens,
adducendo tex.in l.qui fundum.in ij.respõ
so,quemadmodum serui. amittãtur.Natu
ralis enim ille cursus aquæ ius retentionis
operatur absque scientia domini,quia na
tura operatur ibi illum effectũ,& lex sem-
per considerat naturalem causam in serui
tutibus, vt est optimus text.in l.foramen.
de seruit.vrbano.prędio.Atque in tali pos-
sessione,vt hîc per Bartolum, nulla scien-
tia domini reqritur,natura ,vt dixi,retinet
fluxum aquarum,& similia.In possessione
verò ciuili contrarium accidit ,necesse est
enim,vt interueniat scientia domini fundi
dominantis,qui sciat se illo iure vti,aliàs

præscriptio locum non haberet.l.prima. §. Aristoteles de aqua quotidiana & æstiua.
142 † Ratio differentiæ est,nam fundus præscribit.l. qui in aliena. §. finali de negotijs gestis. Cum ergo res sit inaminata, potest talis res aliquid nobis quærere.glossa est singularis in.§. penultimo. Institut. per quas personas nobis acquirit. meritò lex voluit sciẽtiam domini necessariò interuenire debere.dicto §. Aristotel. Sicque in casu isto interuenit factum, & animus hominis, quemadmodum dicebat Panormita.in capitul.de quarta.col.quarta de præscriptio. Propter rationem supradictam absurdum esset, per fundum, & sic rem inanimatam nobis aquiri posse. Secunda conclusio est, fundum præscribere, non dominum fundi dicta.l.qui aliena.§.finali de negotijs gestis. Ad idem est bonus textus in l.prima. & ibi Bartol.si seruitus vendicetur.
143 † *Infertur ex* hoc ad practicam libellum posse concipi in actione confessoria & negatoria nomine prædij, cum seruitus acquiratur fundo, & non domino. Potest etiam libellus concipi in personam domini, quemodmodum Bart.dicit in dicta l.prima
si ser-

si serui. vendi. hoc idem dicit Bartol. in l. si prius. in. §. opposit. secundæ partis. de ope. noui nunciatione. Hoc idem dicunt Dd. in §. æquè. Institut. de actionibus. Et ita est communis stylus.

Tertia conclusio, quæ ex dictis. Bartoli
144 colligitur, est huiusmodi. † Seruitutes habentes causam discōtinuam, tempore præscribi non posse. l. seruitutes. de seruitut. titul. generali. secus verò si habeant causam
145 continuam. † Quando autem seruitutes dicantur habere causam continuam, vel discontinuam, glos. & Doctores tradunt in dicta l. seruitutes. Dabant exemplum, in aquæ ductu, qui potest præscribi. l. ij. C. de seruitutib. & aqua. quem textum Barto. hîc adducebat ad probandam ciuilem possessionem. Ponunt etiam exemplum in stillicidio, licet exempla hæc vera sint, non tamen rationem subiungunt, quamobrem in talibus exemplis seruitutes habeant causam continuam, propterea tu sic dicere potes, dando regulam generalem. Seruitutes ita demum dici causam habere continuam, quando habent causam naturalem, quia causa naturalis facit causam perpetuã

hîc in quasi possessione ciuili requiri animum,ac scientiam domini,sed in l.hæc autem.in princ.circa fina.contrarium voluit. de seruitu.vrba.prædio. Vbi dicit, nullam quasi possessionem in iuribus incorporalibus animo retineri,eandemq; reddit rationem, quam Bartol.hîc,in princi.oppositio. Quod si verum esset,sequeretur seruitutes semper habere causam continuam, quod expressè contra leges foret illas,quæ differentiam inter causam continuam,& discõtinuam cõstituunt.d.l. seruitutes.& d.l.foramen.Bartolus in hac cõtrarietate nullo
148 modo defendi potest.†Veruntamen tenenda est eius sententia hîc, vt ciuilis possessio in quasi possessione istorum iurium incorporalium non posit absque animo considerari.Et quod animo retineatur,vt est natura ciuilis possessionis, text. habetur in dicta.l.licet.C.eodem.& dicta.l.si id quod. §.finali. Nam animus solus non tolleret differentiam, neque induceret causam continuam,vel discontinuam,sed sola naturalis ratio,quemadmodum anteà diximus, per d.l.foramen.inducit causam perpetuã, vel non perpetuam.Nam lex perpetuam

causam considerauit, quando naturalis ratio militaret, hoc est potentia naturalis rationis, quamuis actus non esset assiduus dummodo natura considerari posit. Et ita expressè dicit text. in d. l. foramen. Quòd si ex aqua ex cœlo descendat, dicitur continere caussam naturalem & perpetuam, licèt
149 non assiduè pluat. † Vltimo loco ex dictis Bartoli generalis cóclusio colligitur, quòd in iuribus realibus incorporalibus possessio consideratur naturalis, quoad effectum retentionis. Item nascitur ciuilis ex quo in hac quasi possessione resultat effectus vsucapionis, quæ absq; ciuili possessio-
150 ne nasci non posset. † Pro sententia illius optimus videtur esse text. in dicta l. nemo ambigit. C. eod. dum dicit inibi, duplicem esse possessionis rationem, vnam quæ in iure, alteram quæ in corpore cósistat. Sequitur posteà in tex. vtrâque esse legitimam, itaque necesse est, vt textus ille de vtraque possessione, ciuili, scilicèt de ciuili possessione in iurib. incorporalibus, deinde altera de corporalibus, quia textus ille non intelligitur de naturali & ciuili possessione, quandoquidem vtramque esse legitimam dicit,

dicit id quod in naturali possessione,quæ à lege positiua nō est introducta,verificari nō potest.Ergo de supradictis ciuilibus posses-sionibus ille tex.intelligendus est.Hac occa sione ad illud propositum,& Ruyn.notat hūc tex.hîc,non tamen in hac quæstione, & ad hoc propositum,sed in illo præceden ti articulo,dum disputabatur,vtrum vnica vel duplex esset possessio,atque hæc indu-ctio confirmari posset,si quis attentiùs le-gem illam,vsque ad finem introspiciat:dū loquitur ibi de præscriptione,quòd in natu
151 rali locum habere nequit.†Cum naturalis sola non pariat effectum vsucapionis,vt su-periùs per Bartolum, & Dd. conclusum est.Bene verum est ad inductionem istam responderi hoc modo posse,quo præceptor meus Decius hîc respōdet,dum dicit posses sionem naturalem posse dici legitimā pro-pter legis adprobationem argumento l.le-ge obuenire.de verb.signi.Item responderi posset ad illū tex.aliū esse sensum,cum dicit duplicē esse possessiōis rationē hoc est,duas inesse qualitates in possessiōe,videlicèt cor-
152 pus,& animū,acipiēdo animū ꝓ iure.†Præ tereà etiā animaduertendū est, quātū Barr. existimat

què modo, naturalis cursus aquarum indu ceret effectum retentionis seruitutis, vt in exemplo apposito hîc per Bart. per d.l. qui fundum. Et videtur esse verisimilis mens Bart. licét obscurè dicat, idque comprobatur. Nam iura per Bart. adducta necessariò non probant, imò potiùs contrarium probare videntur. Textus enim in d.l. qui fundum iuncta l.j. §. animũ requirere videtur. Clariꝰ idem innuit textus in l.j. §. quæsitũ. quem etiam Bartol. hîc adducit. dum text. dicit, duxisse videtur: Sicque animũ inesse I.C. fingit. ita quoque Iason in hoc loco, nec

154 non Ticinenses sentiunt. † In glossa in verbo, *Primi* dum quærit, quomodo quæratur possessio in rebus, de quibus in textu, vtrum solo aspectu, an verò etiam apprehẽsione. Glos. tres refert sententias: quarum prima est, vt distinctio fiat inter res animatas, & inanimatas, id est, inter animalia, & corpora: vt est fundus, & similia. In secũdo casu dicebant quidam distinguendum esse, an res essent possessæ ab alio, aut verò vacarent, & sic in nullius bonis. Hęc sententia à Bartolo, Alexandro, cæterisque Doctor. improbatur, nullamque differentiam inter

res

Alij aliam responsionem dabant, quod in l. clauibus. tractabatur de possessione, hîc verò de dominio. Hanc sententiam reijcit Bartolus: quia idem est, nam ex possessione sequitur dominium. Defendi posset istorum sententia contra Bartolum textus enim noster hîc non vult ex possessione dominium acquiri, sed bene dominium habuisse originem à possessione. Ista secunda sententia communiter ab omnibus damnatur, vt hîc per Alexandrum post Bartolum & alios.

155 † Tertia fuit distinctio inter res quæ per inuentionem acquiruntur, & inter alias res, vt primo casu non sit necessaria apprehensio, atque exemplum ponunt in thesaurò. in l. nunquam. §. thesaurus. suprà titulo proximo. Verùm hæc tertia sententia communi consensu reprobatur, quoniam cõtra tex. est in d. §. thesaur⁹. qui licèt dicat inuentoris fit, intelligitur tamen apprehensione. vt est casus legis in dicto. §. Neratius vbi I.C. vult expresse, naturalem apprehensionem esse necessariã in acquisitione thesauri. Dicebat prætereà hoc in loco Barto. id esse contra verbi proprietatem inuenire,

quod

intelligi cum effectu, hoc est, cum apprehensione, per l. si Barsatoram. C. de fideiussori. Et ex isto dicto Bartoli hic inferunt ad iura
158 municipalia,† quæ in hisce terminis sic disponerent, exempli gratia, si ius municipale disponeret, inuentus nocturno tẽpore cum armis, & gladio, tali pœna plectatur, tunc istud statutum intelligi debet si inuentus fuerit, & apprehensus, si verò non fuerit apprehẽsus, etiam si de delicto constaret perpetrato cõtra prohibitionem statuentium, vt pax & tranquilitas in ciuitate conseruetur: quoniam multa aliquando mala exoriũtur: is qui arma gestasset, pœnam statuti euaderet. Hoc idem ante Bartolum voluit Cinus in dicta l. licèt. C. eodem. Idem quoque voluit Alberic. in d. l. licèt. inferens ad aliud simile statutum, quòd si iure municipali caueretur, si quis inuenerit bannitum, is consequatur centum florenos non sufficit inuenisse, nisi etiam apprehenderit, ad hoc vt præmium propositum consequatur atque ex eadem ratione voluit Baldus in fortioribus terminis, in l. item lapilli. de rer.
159 diuisione.† Quòd si statutum prohiberet mulieres portare gemmas, ac margaritas

nisi esset nobilis,vel illustris mariti vxor,vti communiter huiusmodi iura municipalia & apud nos,& apud vos reperiũtur,& quędam gemmas ac Margaritas gestare visæ fuerint,si tamen non apprehendantur,non erunt puniendæ.Et Alberic.etiam post Iacobum ab Areti.in l.quod ait lex. infrà de adulter. per illum textum ac idem rursus
160 †Alb.in.ij.parte statutorũ,quęst.118.incip. statutum.voluit in prædictis locis ꝙ si iure municipali cautum esset,vt inuẽtus in ludo tesserarũ,hac vel illa pœna puniatur,si non sit apprehensus, quantũuis testibus conuictus fuerit nulla pœna coërceri debeat. Propter eandem rationẽ Bart.Veronem in consi.23.incip.spectabiles domini prætores. colum.prima.defendit qnendam,qui lanæ artem adulterat contra statuti prohibitionem,quamuis enim inuentus sit artificia lanæ adulterans,quandoquidem tamen ap prehensus non fuit, puniendus non erat, Idem planè voluit consulendo Alexand.in consi.24.incipien. Animaduersis. colum.9. lib.ij.Quòd si statutum puniret aliquem si noctu in alterius ædibus reperiretur quam uis visus,si tamen apprehensus non fuerit pœna

pœnâ non erit mulctandus. Plura similia ad istud statutum adducere possem, ac plures Doctorum adiungere decisiones, verũ his impræsentiarum contentus ad fundamenta istius sententiæ descẽdo, quæ omnium ferè suffragio recipitur & comprobatur.
161 †Hanc sententiam Bartol. & aliorum tenuit inprimis hîc Ange. & in l. qui seruũ. j. de verb. obligatio. in l. si fugitiui. C. de seruis fugit. Imola. Castren. Alexan. Aretin. & Iason hîc, & in d. l. qui seruum. & Alexand. etiam in d. §. Neratius. hanc sentẽtiam sequuntur: Dicitque Iason hoc in loco istam communem esse sententiam, à qua & consulendo, & iudicando recedendum non sit, pluresque talis pœnas statuti euasisse, & similium scribit propter Bartol. aliorumque sententiam hîc. Hancque sentẽtiam plerique recentiorum sequũtur, vt hîc per Ticinenses, & Perusinos. Istius autem communis sententiæ potissimum fundamentum est, quoniam proprietas verbi inuenire, hoc denotat, vt necessaria sit apprehensio. d. l. si Barsatoram. vbi casus pro hac sententia. Secundò videtur esse textus in d. §. Neratius. iuncta d. l. nunquam. §. thesaurus. vbi

inuenire dicitur cum apprehensione. Tertiò facit ratio, quoniam in pœnis mitior pars semper est accipienda. l. si præses. ĵ. de pœnis. cum simil. Et hanc sententiam omnes ferè scribentes sequuntur, & refert Bartolom. Cassaneus in compendio suo de constitutionibus Burgundiæ, in tit. j. §. j. in ver. *Aduenues & trouées.* Num primo, quòd dum Mediolani assessorē ageret eo tēpore, quo Galliarum Rex domininabatur illi ciuitati, & quidā inquisitus fuerat, eò quòd arma gestauerat contra Regia edicta, ac testibus conuictus, defendebatur nihilominùs ex suprà dictis Doctorum decisionibus; Sicque iudicatum fuisse refert illum in statuti pœnam non incidisse. Ac propterea, vt eodem in loco commemorat Carolus de Ambasia Regius Locumtenens tum temporis ad tollendas istas disputationes iussit vt in statuto adderetur, si inuētus fuerit, vel
162 per tres testes cōuictus.† Aduersam tamē sententiam nonnulli arripuere. In primis Angelus sibi contrarius in dicta l. tertia. §. Neratius. Imola. Roma. Nicol. de Neapoli. qui ad hoc ponderabat text. iuncta gloss. in l. prima, per gloss. final. C. de thesaur. libr. x, ubi

vbi volebat hanc quęstionem resolui statuti prohibentis armorum gestationem, vt sufficiat si conuictus sit testibus, quamuis apprehensus non fuerit. Hoc idem voluit Feli.in capi.ij.colum.iiij. de rescript.& hoc idem Aretinus sibi contrarius in dicto §. Neratius. qui pro hac sententia adducet textum in l. raptores.C.de raptu virgin.ibi, *Inuentus & deprehensus*, ponderando illã copulam, ET, quæ ponitur inter diuersa per notata in Rubrica.C.de iur.& facti ignorant. Verùm iste tex.hanc sententiam non probat, imò potiùs cõtrarium videtur probare, quòd simul copulari debeant. Adducunt etiam cap.j.de dilationibus.ad finem. dum dicitur, inuentus à iudice, qui fuit conuictus, meliùs hîc textus probat quàm superior, huic quoque sententiæ viua ratio
163 succurrit. † Nam statuentium mens, non autem verba sunt inspicienda, magis enim mens est inspicienda, quàm verba.l.non aliter.§.cùm in verbo.de lega.iij. Lex etenim rebus, & non verbis est imponenda. l.ij.in fi.C.commu.de legat. Itaque si respicimus mentem statuentium, voluerunt ij punire portantes arma contra sua interdicta, ac

ratio illorum finalis erat, vt ſcandala, rixæ contentionesque quæ inde exoriri ſolent, id quod experientia rerum docet magiſtra, è medio tollerentur. Ideoque ſi præter voluntatem ſtatuentium fecerunt, eos vt delinquentes puniendos eſſe conſtituerunt. Hæc ratio militat ſiue quis fuerit inuentus, & apprehẽſus, ſiue fuerit teſtibus con-
164 uictus. † Et vbi eadem eſt ratio, vti dici ſolet, debet etiam eadem eſſe iuris diſpoſitio. l. illud. ad l. Aqui. l. fina. C. ad legem Falcid.
165 cum ſimilibus. † Hocque veriſimile eſt, quòd ſi ſtatuentes interrogati fuiſſent nùm eorum mens talis fuiſſet, vtique reſpondiſſent veriſimiliter, & ideò validum debet eſſe argumentum etiam in ſtatutis, gloſſa eſt ſingularis in ſpecie, in l. tale pactum. §. finali. per illum textum de pact. in verbo, Exceptionem. in fine, quæ communiter recipitur. Optimus tex. eſt in l. his ſolis. & ibi Bald. C. de reuocand. dona. Atque iſta interpretatio ad huiuſmodi ius municipale per Doctores ſupradicto modo nequaquàm procedere poteſt, quia interpretatio illorum, vti à iure aliena, & abſurda
166 redarguenda foret. † Statuentes enim non

debent

debent adeò absurdè disponere, vt dispositio ipsorum tanquàm insipida redargui posit. Optimus est text. in l. Saluius Arist. de legat. præstand. cum similibus. Absurda enim videtur ista Doctorum interpretatio. Et quòd ista fuerit mens statuētium, velle nimirum delinquentes punire siue apprehensi, seu testibus conuicti fuerint, ac legem ita interpretandam esse, pluribus iuribus posset comprobari. In primis autem textu in §. Reuerendissimis. in Authen. de sacrosanctissi. episc. & in l. secunda. & ibi glo. C. de custo. reorum. In quibus iuribus verbum, *Apprehensus*, sicut verbum, *visus*, intelligitur seu facto, seu testibus conuictus. Ad hoc repetentes Florentini plura iura adducunt, qui hanc sententiā sequun-
167 tur. † Pro cuius confirmatione accedit, quòd verba illa ad iudicem diriguntur. Iudicis verò officium est delinquentes conuictos castigare. capitul. constiterit. de accusatio. & in l. congruit. de offic. præsidis. Præterea hæc sententia sic confirmatur. Nam cū de puniendis delictis tractatur, versatur fauor publicus. l. ita vulneratus. ad l. Aquil. tunc verba legis, seu statuti latiùs interpre-

tari debẽt,vt statutũ quãquã loquatur per verbũ,inuetus,intelligatur etiã si cõuictus ex identitate rationis,quemadmodum su-
168 periore loco diximus.†Et quòd verba latè interpretentur,quando de fauore publico agitur,dictum est Bartoli in l.si quis in graui.§.vtrum ad S.c.Syllan.Item si vera esset Dn.sententia,vt necessaria esset apprehensio,hoc modo facilè homines inuitarentur ad delinquendum,quòd non est dicendum,quoniam hoc esset contra mentem legislatoris arg.l.conuenire.de pact. dotalib. in l.fin.C.de pact.in l.si vnus.§.illud.& §.pactum.de pactis. Facit etiam, quia ob hãc interpretationem facilè fraus in legem cõmitteretur; quod nullo modo dicendum est,ideò verba latè interpretari debent.c.si ciuitas.& ibi notat.de senten.excommu.in vj.bonus est tex.in l.sed Iulianus.§.in mutui.ad S.C.Macedonia. Et hanc sententiam defendẽdo,quæ non solùm in puncto iuris verior est,verùm etiam consulendo, & iudicando,& si mihi casus contingeret, ita iudicare,atq; cõsulerem,quicquid dicat hic Iason in cõtrarium,non esse recedendũ.
169 †Non obstant supra adducta. Primò text. in l.

in l.si Barsatoram.in qua lege tota vis consistit, respondetur enim ad illum textum primò vt Dd.hic dicunt, ac Iason refert, quòd ibi sumus in casu, in quo præmium pollicitum fuisset Decurioni promittenti famosum latronem inuenire,meritò vt ibidem dicitur ad hoc vt consequatur præmium illud,debet in iudicio exhibere. Hæc respōsio est merè diuinatoria, cùm nullum verbum ibi de præmij promissione sit positum.Ideoque vt diuinatiua est reijcienda. argum.l.si putator.ad l.Aquil.& in Auth. de testa.imper.ibi,Nobis. Item non conueniret titulo,sub quo lex illa collocata est, cùm de fideiussoribus loquatur. Secundò respondetur,quòd ideò in d.l.si Barsatoram.necesse est vt magistratibus exhibeatur,nec sufficiat inuenire,quia absque apprehēsione magistratus nō potuisset in illū animaduertere,secus in casu nostri statuti, quandoquidem enim testibus conuictus erat,quamuis non fuerit apprehensus,potuisset cōdemnari: & ita Iason hic dicit,sed ante eum Dd. quoque tradiderunt. Et iste intellectus,si quis diligētius rem inspiciat, glossæ inibi fuit. Atque hæc satis bona solu-

171 tamen adducendo. †Quarto loco tu potes respõdere, quòd textus ille Doctorum sententiam non probat. Nam ideò ibi talis promissio necessariò requirit apprehẽsionem quoniam talis casus est in illa lege: Lisanias ille decurio pro Barsatora latrone fideiusserat illum sisti in iudicio, ob id cùm ex fideiussione obligatus fuisset, meritò lex imponit ibi necessitatem, vt illum in iudicio exhibeat, & nõ sufficit inuenisse. Istum intellectum probat ibi textus dum dicit, *exhibere compellendus est*. Non enim fuit ibi promissum aliquid, quia ipso non compelleretur nisi ex propria sua voluntate. Sed illa verba, compellendus est, expressam denotãt necessitatem, quæ ex ipsi⁹ fideiussione pro illo latrone facta causatur. Neque obstat si quis obijciat ibi nullum verbum esse de fideiussione, nam respondeo, necessario sic intelligi deberé vt lex conueniat cum Rubro, sub quo collocatata est. Et in eodem titulo apparet etiam de simili obligatiõe facta magistratibus aliquẽ sisti in iudicio: vt est textus in l. sancimus. C. de fideiussori.

Tertia conclusio, quæ ex dictis Bartoli

172 colligitur, est † quòd per traditionem cla-

uiũ cēſetur tradita poſſeſsio merciũ,ſi ſciat locũ determinatũ ille,cui tradũtur claues. Ita Bar.hîc intelligebat tex.in d.l.clauibus
173 propter text.in §.Neratius.† Alexã.verò Bar.hîc redarguit,nimiſque eũ voluiſſe reſtringere textũ incuſat,in d.l.clauibus.qui dũtaxat cõſiderat,ſi claues tradantur iuxta horrea,id quod etiam probare videtur tex. in lege noſtra.§.ſi iuſſerim.Ad tex.in dicto §.Neratius.reſpondebat Alex.textum loqui de rebus,quæ per inuentionem quęruntur,in d.Authen.l.clauibus.de rebus quæ acquiruntur per occupationem. Seiſellus hîc aliter reſpondebat,cuius reſponſionem noſtri hîc approbant,aliud nimirum eſſe in fundo, aliud in domo.Nam in domo facilius eſt inquirére,ac inuenire,quàm in fundo,quoniam totum oportet euertere fun-
174 dum,ſi quis inuenire velit theſaurũ.† Iſta reſponſio ſi quis mẽtem Bartoli intueatur non eſt diuerſa,quia Bart.hoc idem voluit. Etenim merces ſunt in loco determinato, licet ſint loca diuerſa in domo,& in illo loco certo videntur eſſe merces ; theſaurus verò in qualibet fundi parte abſconditus eſt,vt vix per diligentem inquiſitorem reperiri

riri posſit. argumen. dict.§. Nerua *filius.* Apparet ergo emptorem ſcire locum determinatum. Quarta conclusio Barto-
175 eſt,†vt per traditionem clauium poſſeſsio ita demum transferatur,ſi traditæ fuerint claues in re præſenti iuxta horrea,ita in d. l.clauibus,apertè dicitur,dùm conditionaliter I. C. loquitur,*Si apud horrrea.*&c.& ita glo.ibi voluit.Eodem modo Alex.damnabat Bart.quod iſta eſſet nimia reſtrictio ad d.l.clauibus.primò quoniam text.in d. §.ſi iuſſerim, idem dicit ſimpliciter,& non conditionaliter, vt traditis clauibus cellæ vinariæ,vina quoque pro traditis habeantur:ſecundò quia aliàs nullum eſſet ſpeciale in traditione clauium,ſi in re præſenti,& iuxta horrea:quoniam aſpectus abſque cla
176 uium traditione hoc operatur.† Do.hîc, vt per Iaſon,& Claudium à Seiſelo cõmuniter tenent ſententiam Bartoli,de qua expreſſe conſtat in dicta l.clauibus.dum dicit textus ibi:*ſi apud horrea* &c.& intelligerẽ prout Alexan.intelligebat , ſi apud horrea id eſt,ſi in proximo loco.per l.penes.& l.a-
177 pud.de verborum ſignificat.†Iſte intellectus ad d.l.clauibus. tollitur per d.text.ibi

dum dicit, & si non aperuerit horrea, quæ verba manifestè denotant rei præsentiam, & non loci proximitatem. Et ita tenendo non obstat textus in dicto §. si iussserim. in fine. Quia respondetur, quòd text. ille, quamuis indistinctè loquatur, intelligi tamen debeat secundum dictam l. Clauibus. Quia per vnicam legem distinguentem plures leges ita interpretari debent, quantumuis simpliciter loquantur. Nam vna lex aliam declarat. iuribus vulgarib. Nec obstat, quòd non operaretur quid traditio clauium, quinimò operatur, nam etiamsi non inspiciantur merces reconditæ in horreo, earum tamen transfertur possessio absque traditione, & adprehensione, dummodo clauium interueniat traditio.

178 † Veruntamen si quis contrarium maluerit amplecti, videtur contra hanc communem sententiam ad dictam l. clauibus. obstare textus in l. prima. C. de donationibus: vbi per traditionem instrumentorum venditionis trã ffertur possessio, nec tamen inibi distinguitur, quo loco facta fuerit instrumentorum traditio, num in præsen-

tia

tia rerum, nec ne. Secundò refragari videtur ratio. Nam certum est, quòd cùm possessio posteaquàm acquisita est, animo tantùm retineatur. dicta l. licet, & alijs iuribus. ideò solo animo amittitur. d. l. si quis id quod. §. finali. in l. clam possidere. §. qui ad nundinas. cum l. sequenti. infrà eodem. Verùm sicuti per constitutum, ac alios modos amittit quis possessionem. dicta l. quod meo. in principio. & per traditionem instrumentorum vt dictum est, eò quia in talibus casibus constat possessorem velle desinere possidere, ac alium cõstituere possessorem. dicta l. quod meo. Similiter dicendum videtur quòd per traditionem clauium nulla habita loci ratione quis velit desinere possidere, cũ eadem ratio videatur inesse, idcirco idẽ ius erit statuendum. l. illud. ad l. Aquiliam, cum similibus. Sed hoc tamen vobis cogitandum relinquo, quia textus videtur esse contrarius in d. l. clauibus. Notandum est tamen, quòd licèt clauium traditio operetur translationem possessionis, hoc verũ est, si animo transferendæ possessionis præ-
179 cedente titulo † claues traditæ sint: secùs verò si tantùm caussa custodiæ: quia tunc

possessio non transferretur, vt patet in.l.cũ pater.§.pater pluribus.& ibi Bart.de lega. ij.atque in hac materia, a & quando, ac quibus modis acquiratur possessio, statues
180 regulam cum suis limitationib.† Regula hæc est, duo sunt necessaria in acquirenda possessione, videlicèt animus, & corpus, quemadmodum etiam in principio diximus.d.l.iij.in princ.& in §.in amittenda.& in.l.quemadmodum.j.eod.& d.l.nemo.C. eod.Hæc verò regula plures exceptiones, seu limitationes admittit, quarum glossa sex enumerat.casus est in d.l.iij.Aliquãdo nos in antiquis nostris scriptis plures recen
181 suimus.Prima limitatio sit † oculis, & aspectu acquiri possessionem absque naturali apprehensione.d.§.si iusserim.& dicto §.si venditorem.Hoc intelligendum est, si vtriusque partis affectus concurrat, tradentis pariter, atque accipientis.Et ad hunc modum suprà dicta iura communiter intelli-
182 guntur. Altera limitatio † est, vt proximè diximus, per traditionem clauium transferri possessionem.d.l.clauib.intelligendo illam, quemadmodum anteà dictum est.
183 † Tertia limitatio est, per instrumentorum ven-

ditionis traditionem transfertur quoque
184 possessio.d.l.j.C.de don. Quarta est,† Per
clausulam constituti transfertur possessio,
quando quis constituit se alterius nomine
possidere, vt est casus in d.l.quod meo.in
princ. Ac propterea periti notarij, seu tabel
liones nunquam non in instrumento ven-
ditionis,& similium istam clausulam appo
nunt, quæ magnos parit effectus. Et hoc ca.
su introducitur vera possessio.l.certè. in
prin.§.j.j.de precario.ibi,*proprie habere di*
185 *citur.* † Quod nunquam mihi placuit, vt
scilicèt per hunc modum introducatur ve
ra possessio, imò vera ficta introducitur,
vti verba mihi per I.C.relata innuere vi-
dentur. Quòd autem vera possessio intro-
duci non possit, ratione quæ infringi non
potest, moueor. Etenim Coruus Cygnũ.
parere non potest, nec contrà.& quòd cau
satum debeat eiusdem esse naturæ, cuius
est caussa.tex.habetur in.l.manumissiones.
de iustit.& iure.& in l.quò min⁹,& ibi aliàs
dixi, de fluminib. Sed modus constituti fi-
ctus est à lege introduct⁹ vt patet in l.quod
meo.in prin. Ergo possessionis translatio &
acqsitio ficta debet esse. Quòd autẽ ficta sit,
probatur naturali ratione in sæpi⁹ iam me-

morata.l.quod meo, nam possessio naturalis non acquiritur nisi naturalis accedat apprehensio, lege nostra in principio cum alijs .& dicto §. Neratius. Ergo vbicunque naturalis apprehensio non interuenerit, & lex inducat acquisitionem possessionis, necesse est, vt hoc per fictionem legis contingat. Huic impedimento non est text. in d.l. certè .§.j. ibi, *Proprie habere*, vel secundum Pand. Florentinas habere propriè dicar. Illa verba ostendunt non esse propriam acquisitionem sed per fictionem quandam ac in eius vtilitatem, cuius interim actus geritur. nam text. ibi dicit, quòd si procurator me mãdate, vel ratũ habẽte precario regaue rit, propriè habere dicar, & tamẽ in illis casibus est per fictionẽ legis, & nõ proprie: nam qui aliquid mãdat facere, propriè facere nõ dicitur. l.j.§. deiecisse.cum vul.j̃.de vi & vi armata. Hocque vtile esset propter iura municipalia, quæ propriè sunt intelligenda. l.iij.§.hæc verba, de nego.gestis. & ibi Bart.
186 & in.l.j.§.hoc interdictum.de fõte. † Quinta limitatio est propter custodis appositionem, vt j.eod.l.quarundam, verùm enim vero iste casus propter custodis appositionẽ specialis non videtur, ibi nanque sola cu-

ſtodia non operatur, verùm rei præſentia,vt mihi tex.ſentit,quamuis etiam conſideret cuſtodiæ appoſitionem,ſat eſt,quod textus ibi duo requirere videtur,licet DD. pertranſeant. Sexta limitatio eſt,ſi aliquis vſumfructum ſibi retineret rei venditæ,vel donatæ.Nam iſto caſu poſſeſsio transfer-
187 tur in ipſum emptorem,vel donatarium.l. quiſquis. C.de donatio. † An etiam extra iſtos caſus per gloſ.enumeratos in d.l.iij.
188 alij caſus reperiantur.† Et primò quærendum eſt,vtrum feudi inueſtitura per impoſitionem pilei,vel annuli dationem transferatur poſſeſsio feudi. Imò d.l.iij. dicitur, *Quodnon*,quoniã nõ reperitur iure cautũ, vt præter iſtos caſus,& ſimiles ſupradictos intelligatur tranſlata poſſeſsio,niſi conſuetudo aliud introduceret:adducit notata in c.ij.de conſue.& not.per Inn.in.c.ex literis. de reſti.ſpolia.& ita Alex.dicit in d.l.iij.col. iij.addendo gloſ.j.in c.auctoritate.de inſtitu.veruntamen fatetur ibi Alex.quòd ſi inueſtitura fieret in re præſenti,hoc caſu trãſferretur poſſeſsio feudi.argu.d.l.clauibus. & facit optime etiam tex.in d.§.ſi iuſſerim. & ita dicebat Cynus in d.l.j.C.de donatio. But.in c.fin.de cauſa poſſeſsio. & propriet.

Septima limitatio est in l.si adoptauero.de precario. per quem textus inferebat Car
189 din. † Quòd monasterium in quandam cōsequentiam videbatur possidere eas res, quas ingressus illud monasteriū prius possidebat. Etenim si adoptauero aliquem, qui res aliquas possedisset, in mei personam transfertur possessio rerum per adoptatū
190 possessarum. † Octaua limitatio considerari potest, si consuetudo vel ius municipale ita statueret, vt possessio transferretur. d.c. ex literis.de consuetu.qui tex.originem traxit à d.l.iij.in prin.ÿ.eo.quo in loco dicitur, eum qui fundi partem tangit, perinde vide-
191 ri ac si totū fundum tetigisset &c. † Nona limitatio est, quòd si haberem detentationem rei, exempli gratia, essem depositarius, vel alia ratione detinerem, rem ac dominus rei mihi depositario rem donasset. trāsferretur tum possessio in meam personam ob domini voluntatem, & quasi breui manu, arg.l.singularia. Si cert.peta.ita DD.dicunt in.l.certi condictio.§.fin.& ibi Barto. si cert.petat. facit etiam tex.in l.qua ratione.§.interdum.ŝ.tit.prox.vbi dominiū trāsfertur absque traditione. Intellige tamen hanc limitationem veram esse, si dominus
rei

rei sciret illam rem penes depositariũ esse, secus verò si ignorasset, nã tunc non transferretur.ita Roma.dicebat in d.§.fin.adducendo glo. singula. in l.quædam mulier. de rei vendic. Iason allegabat ad hoc textum
192 in l.ij.j.eod. tit. nostro. †Decima limitatio est,propter sigilli vel signi appositionẽ, exempli gratia, vendidi tibi trabes, aut simile quidpiam, emptor apposuit suum signũ vel sigillum, isto casu transferetur possessio rei in ipsum emptorem propter illius signi additionem. Ita DD. tradidere in d. l. iij.in prin.adducendo tex.in l. quod si neque.§.fin.iuncta glo.de peri.& commo.rei vend.vbi dicitur,quod si emptor trabes venditas signaret,illas haberi pro traditis.Verùm hæc non videtur limitatio, vt propter signum vel sigillum transferatur possessio. nam si emptor apposuit sigillum,rẽ inspexit, quo casu propter rei præsentiam ; vt iam sæpe dictum est,possessio transfertur d.§.si iusserim.& d.§.si venditorem.Item circa hanc limitationem est animaduertendum,posita ea pro vera,secundum communem sententiam non tamen absolute verũ est,sigillũ vel signum operari rei traditionẽ in omni.rebus ,sed dũtaxat ꝓcedere in re-

bus corporeis, non itidem in materia liquida, quæ fluere possct, vt puta in vino, oleo, ac similibus signum enim tum per emptorem appositum nõ operatur prędictarum rerum traditionem. ita est tex. in l. j. in. §. si dolium. eodem. tittulo. de periculo. & commodo rei venditæ, qui textus ex diametro dicta l. quod si neque. §. finali. & ibi Accurtius. hunc in modum hæc iura sibi inuicem cõtraria conciliabat, videtur repugnare. nam text. in d. §. si dolium dicit, quòd signum apponatur, ne aliquid submitatur. sed aliter textus secundum Pandectas Florentinas legitur, quæ habent, ne quid sub-
193 mutetur. † Vndecima limitatio considerari potest, si princeps alicui contulisset feudum per modum legis, hoc est cum plenitudine suæ potestatis: quia tunc ille in quem collatum est feudum, verus efficeretur possessor absque naturali apprehensione: cum princeps sit lex animata in terris, authent. de consul. §. fin. ita dicebat Zasius in dicta l. tertia in principio colum. iiij. versi. addite. Nihil ipse adducebat, sed facit optime dictum Baldi in prælud ijs feudorum colum. 10. quòd eo ipso quòd princeps donat, vel tradit, transfert dominium, neque al

tradit

traditio vel possessio requiritur adducit textus in l.bene à Zenone.C.de quadrien. prescrip.Alexand.hoc idem dicit in consilio.348.incip. in causa & lite.colum.vltima libr.secundo.Hoc idem dicit Bald.in capit. audientiam.de præscrip.per illum textum. Et idem dixit notabiliter in capitu. primo quid sit inuestitura.Quod si papa vel princeps dicat assignamus tibi tale oppidum cum plenitudine iuris vel per alia huiusmodi verba non est necessaria. Possessio facti. Vtrum autem casus iste verus sit, videbis Iasonem in l.quoties.C.de rei vendica.col. ij.& seq.Aliquando consului contrarium in hac specie super feudo, consuetudo tamen in contrarium est.Et ita etiam Zasius dicit in prælegato loco se non potuisse obtinere in facto corã paribus curiæ Cæsareę maiestatis.Et circa hanc limitationem multum refert, vtrum vera sit,nec ne.Etenim si transfertur possessio,sequitur quòd si princeps alium de feudo inuestiret,ac translata fuisset possessio præferretur ille qui inuęstituram habuisset.Quando enim princeps duobus concedit feudum, præfertur ille, qui obtinuit possessionem naturalem. argumento d.l.quoties. C.de rei vendicatio-

ne quamuis princeps postea ad interesse teneatur.

194† Duodecima & vltima limitatio fit in iuribus incorporalibus. Exempli gratia, in iure eligendi, præscribendi, iurisdictionem exercendi, & in similibus. Nam etiam si ius corporale non interueniat, transferretur tamen possessio, nihil secius. Ita eleganter voluit Innocentius in capitulo. cùm M. columna tertia. depositi. Atque huius rei ratio manifesta videtur, quandoquidem enim iura incorporalia propriè non posside ntur. dicta l. tertia cum similibus. l. sequitur. §. si viam. infra titulo proximo. Ideò non necesse est, vt naturalis apprehensio interuenire debeat. Nam lex in huiusmodi casibus facile concedi possessionis translationē, absque vlla apprehensione naturali.

Plures alias limitationes, possem subnectere, veruntamen hisce contentus ad laudem Dei omnipotentis hanc legi in principio quæ difficillimā possessionis materiam continet, & in qua non pauci Doctorum errores, id quod pace ipsorum dixerim, fuerunt admissi, finem imponam.

FINIS.

INDEX

MATERIARVM IN HIS COMMENTARIIS CONtentarum ordine Alphabetico digestus.

A

A

Domin

D

F

G

nume.141.fo.213.

P

Princeps non potest auferre dominium, & quam ob caussam non possit auferre dominium, ratio traditur. nu.19.fo.7.

Principes vtrum possint nec ne prohibere vassallos suos venari, aucupari, &c. numer.21. folio.72.

Naturalis sola possessio non parit effectum vsucapionis. nu.151.fo.219.

Non requiri animum alicuius in quasi possessione, sed tantummodo sola possessio naturalis hoc operatur, atque ita Bartolus existimauit. ibid. nu.152.

Bartoli sententiam à nonnullorum obiectionibus auctor noster defendit. ibidem. num.153. folio.220.

Possessio vndenam appellata fuerit, vtrumne a pedibus, an vero a sedibus: Qua in re Doctorum antiquorum sententiam aduersus Alciatum, & quosdam alios recentiores Doctores author noster tuetur. numer. 4.fo.60.

Veruntamen Pandectæ Florentiuæ de hac suprascripta re rectiùs loquuntur. nume. 5. folio.62.

Testator

Verum

FINIS.

Amor che a nullo amato amar [illegible]

Quel sguardo a me così gentil [illegible]
Dalla sua divinità [illegible] tanti
Quando co' suoi lucenti rai
Chiara [illegible] la vigilia [illegible]

[illegible]

vauro a dr

volet 257

FINE

Y altri venuti i Corvo avanti [illegible]
l'amanza fatta nella strada
la Castella à Roma

se il md.o fatto io con [illegible]